

Π Α Ν Δ Ω Ρ Α .

15 ΑΠΡΙΑΙΟΥ, 1866.

ΤΟΜΟΣ ΙΖ'.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 386.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΠΙΡΡΟΗΣ
ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΠΕΡΙΣΤΑΣΕΩΝ
ΕΠΙ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ.

(Απηγγέλθη ἐν τῷ Ἀθηναίῳ ὑπὸ τοῦ Κ. Ἰω. Σούτσου.)

Οἱ καθ' ἡμᾶς χρόνοι εἰσὶν ἀναντιρρήτως οἱ ἐπιφανέστεροι τῆς ἱστορίας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. καὶ μὲν ἡμεῖς δὲν ἠκούσαμεν, ὡς οἱ προπάτορες ἡμῶν, τὰς ἀγρίαις φωναῖς τῶν βαρβάρων φυλῶν, αἵτινες εἰσεβλοῦσαι περὶ τὴν 4 μ. Χ. ἑκατονταετηρίδα, δίκην χειμάρρου, εἰς τὸν ἀρχαῖον Ῥωμαϊκὸν κόσμον κατέστρεψαν καὶ ἐνεούργησαν αὐτὸν· οὐδ' ἐθρηνήσαμεν, ὡς οἱ προπάτορες ἡμῶν, τὴν ὀδυνηρὰν κατάπτωσιν τῆς ἀνατολικῆς αὐτοκρατορίας.

Οἱ ἄνθρωποι τῆς 19 ἑκατονταετηρίδος δὲν ἠκούσαμεν πρῶτοι τὴν ἐκπληκτικὴν ἐκπυροσκόρτησιν τῆς θροτολογίου πυρίτιδος, οὐδ' ἐθαυμάσαμεν τὴν ἐπιπόνησιν τοῦ δραστηριωτέρου ὄργανου τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας, τοῦ τύπου, ἢ τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ νέου κόσμου διὰ τῆς δαιμονίου πρωτοβουλίας τοῦ Κολόμβου. Ἀλλὰ δικαίως σεμνυνόμεθα ὅτι, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας, ὁ ἄνθρωπος ἀνεδείχθη τὸ εὐγενέστερον τῶν πλασμάτων κατ' εἰκόνα καὶ καθ'

ὁμοίωσιν Θεοῦ· ὅτι διὰ τοῦ γενναίου καὶ φιλανθρώπου δόγματος κραταιοῦ μονάρχου καὶ διὰ τοῦ ἀπαρμιλλοῦ ἡρωϊσμοῦ τῆς κραταιοτάτης τῶν δημοκρατιῶν ἐξέλιπον ἐκ τῶν κόλπων δύο κολοσσιαίων χριστιανικῶν ἐθνῶν, τὰ τελευταῖα λείψανα τῆς δουλείας, τοῦ ἐπονειδίστου τούτου θεσμοῦ τοῦ δηλητηριάσαντος τὴν διάνοιαν τῶν διαστημότερων τῆς ἀρχαιότητος φιλοσόφων· ὅτι ἡ εἰρήνη κατέστη ὁ φυσικὸς τῶν ἐθνῶν νόμος, ὁ δὲ πόλεμος ἐθεωρήθη ὡς ἀνάγκη ἀποτρόπαιος, ὡς συμφορὰ παγκοσμία. Ἀληθῶς κατὰ τοὺς ἡμετέρους χρόνους, δὲν ἀνέλαμψεν ἡ θαυμασία τοῦ τύπου ἐπιπόνησις, ἀλλὰ σήμερον, ὡς οὐδέποτε ἄλλοτε, ὁ τύπος, ὡς ἥλιος φωτοβόλος, διεφώτισε καὶ τὰ ταπεινότερα τῆς κοινωνίας στρώματα.

Κατὰ τοὺς ἡμετέρους χρόνους δὲν ἀνεκκλύθησαν, ἀλλὰ παρήχθησαν νέοι κόσμοι· καθότι ἡ Βόρειος Ἀμερική, ἥτις κατὰ τὸ 1492 εἶχε πληθυσμὸν 3,929,827, κατοικεῖται σήμερον ὑπὸ 31,445,080.

Ἐν τῷ δὲ εἰς ἐποχὰς προγενεστέρας ἡ ἀνθρωπότης ἐθαύμαζε τὴν πατριωτικὴν αὐταπάρνησιν ἐνὸς Κινικινάτου ἢ ἐνὸς Βασιγκτόνωος, σήμερον ὀκτακάσι χιλιάδες μηχανῶν ἀτρομήτων τῆς Βορείου Ἀμερικῆς καταθέτουσιν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ τὰ τροπαιοῦχα αὐτῶν ὄπλα, ἐκτελοῦντες τὸ πρόσταγμα προσωρινῶ ἄρχοντος, καὶ ἐπανέρχονται εἰς τὰς ἐστίας των, (ὡς

ἀφελῶς εἶπεν εἰς τῶν ἐνδόξων συναγωνιστῶν τοῦ Sherman) μετὰ τῆς αὐτῆς ἀκραξίης, μεθ' ἧς οἱ καλοὶ οἰκογενεῖαρχοι ἐπιστρέφουσι πᾶς κυριακῆς εἰς τὰς οἰκίας των μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν.

Καί, οἱ καθ' ἡμᾶς χρόνοι εἰσὶν οἱ ἐπιφανέστεροι τῆς ἱστορίας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους· καθότι ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα ὑπέταξεν ἐαυτῷ τὸν ὕλικόν κόσμον, ἀνκαλύψαν καὶ χρησιμοποίησεν τὰς μυστηριώδεις αὐτοῦ δυνάμεις.

Ἡ μηχανικὴ, ἀντὶ ὄργανου καταστροφῆς καὶ πολέμου, κατέστη ὄργανον τῶν εἰρηνικῶν τεχνῶν, ὄργανον εὐήμερίας· αἱ ἀποστάσεις ἐξηφανίσθησαν, αἱ ἰδέαι διωχετεύθησαν ἐν ἀκρῆϊ μετὰ τὴν ταχύτητα τοῦ ηλεκτρικοῦ σπινθηρός· διὰ τῆς ἐμπορίας καὶ τῶν ἀνταλλαγῶν ἄπαντα τὰ ἔθνη συνεικονώθησαν πρὸς ἀλλήλα, συμφιλιωθέντα διὰ τῆς ἀλληλουχίας τῶν συμφερόντων, ἔθνη εὐχέλεια ἢ ἡμιπολιτίστα ἐξήμερώθησαν, ἐν λόγῳ, ἢ τε κοινωνίᾳ καὶ οἱ κατ' ἰδίαν ἄνθρωποι ἐβεελιώθησαν καὶ ἐτελειοποιήθησαν.

Ἀλλ' ἐν μέσῳ τῆς ὑπερτάτης ταύτης ἀκμῆς τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων, ἐν μέσῳ τῆς ἀδικλείπτου ἐνεργείας καὶ τῆς πολυπραγμοσύνης τῶν νεωτέρων ἔθνων, οἱ περὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ πολιτισμοῦ ἀσχοληθέντες ἠρεύνθησαν πόθεν ὤρμηθη ἡ ἀνθρωπότης, ὅπως ἀναβίβασθῇ εἰς τὴν ὑψηλὴν περιωπῆν, εἰς ἣν διατελεῖ σήμερον καὶ κατὰ πόσον αἱ φυσικαὶ περιστάσεις, τὰ φυσικὰ συμβεβηκότα ἀνέστειλαν τὴν ἐπὶ τὰ πρόσω πορείαν αὐτῆς, ἢ διηκούλυναν τὴν πρόοδόν τῆς;

Τὰ ζητήματα ταῦτα εἶναι ἄξια μελέτης καὶ θέλουσιν ἐπιστήσει, ἐλπίζω, τὴν προσοχὴν τοῦ σοφοῦ καὶ περικαλλοῦς τούτου ἀκροατήριου.

Θέλω προσπαθῆσαι ἀρχόμενος ἀπὸ τοῦ γένους, νὰ προσδιορίσω διὰ βραχέων, τὴν ἐπίδρασιν τῶν σπουδαιότερων φυσικῶν περιστάσεων ἐπὶ τοῦ πλοῦτου, ἐπὶ τῶν ἔξεων, ἐπὶ τῆς φιλοπονίας, ἐπὶ τῆς κοινωνικῆς καταστάσεως τῶν ἔθνων καὶ ἐπὶ τῶν πνευματικῶν αὐτῶν δυνάμεων, αἰτινὰς εἰσὶν ἡ ἀέννατος πηγὴ πάσης ἀνθρωπίνης δημιουργίας καὶ ἡ ἔστιά τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν.

Ὁ πολιτισμὸς εἶναι πλεονέκτημα τι, ὅπερ ἐκληροδότησεν ὁ Θεὸς εἰς προνομιοῦχόν τι γένος; ἢ εἶναι ὁ ἀγλαὸς καρπὸς τῆς πνευματικῆς καὶ ὕλικῆς ἐνεργείας παντὸς γένους ἀνθρώπων;

Ἀλλὰ πρὸ τούτου, λογικῶς εὐδιζόντες, δφείλομεν νὰ ἐξετάσωμεν ἂν ἡ εἰς γένη διαίρεσις τῶν ἀνθρώπων στηρίζεται εἰς ψυχολογικὰς ἢ φυσιολογικὰς διακρίσεις.

Βεβαίως οὐδεὶς θέλει ἀρνηθῆ ὅτι ὑπάρχουσι γένη διάφορα ἢ, ἀκριβέστερον, ποικιλίαι τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, διακρινόμενα ἐκ τινῶν ἐξωτερικῶν γνωρισμάτων, οἷον τῆς χροιάς τοῦ προσώπου, τῆς τριχώ-

σεως τῆς κεφαλῆς καὶ πρὸ πάντων τοῦ σχήματος τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ κρανίου.

Ἀλλ' ὡς παρτηρεῖ ὁ Κάρολος Κόντς, ὁ προσδιορισμὸς τῆς ἐπιβροῆς τοῦ γένους ἐπὶ τοῦ βίου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν ἔθνων εἶναι ἔργον δυσχερέςτατον, καθότι ἕκαστον γένος διατελεῖ ὑπὸ τὸ κράτος διαφορῶν περιστάσεων, ἐχουσῶν μεγίστην ἐπ' αὐτὸ ἐπιβροῆν. Τοιαῦτα δὲ ἢ θρησκεία, οἱ νόμοι, τὰ ἔθνη, ἢ κυβερνήσεις, ἐξ ὧν τροπολογεῖται τὸ ἐκ τοῦ γένους, δηλ. τὸ ἐκ συμβεβηκότος τυχαίου καὶ ἀνεξαρτήτου τῆς ἡμετέρας θελήσεως παραγόμενον ἀποτελεσμα· οὐδεὶς ἀγνοεῖ λ. χ. ὅτι ἡ ἐπικρατεστέρα ἐξὶς τῶν λαϊκῶν εἶναι ἡ νωθρότης· ἀλλ' ἡ νωθρότης αὕτη δύναται νὰ ἀποδοθῇ τῶσφ εἰς τὸ γένος, ὅσφ καὶ εἰς τὸ ἐπικρατοῦν θρησκείμα τὸ ὑποτάσσον τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν εἰμαρμέναν καὶ καθιςτῶν αὐτὸν ἀμέριμον, καὶ εἰς τὸ αὐθίξετον τῶν κρατουμένων, ἕνεκα τοῦ ὁποίου καὶ ἐλευθερία καὶ ἰδιοκτησία καὶ ἄλλα βιομηχανικὴ δραστηριότης καταπνιγόνται.

Ἐκ τούτων ὀρμώμενος ὁ Κάρολος Κόντς φρονεῖ, ὡς εἶπον, ὅτι ὁ προσδιορισμὸς τῆς ἐπιβροῆς τοῦ γένους εἶναι πρᾶγμα δυσχερέςτατον.

Ἀλλ' ὁ Κ. Δυνοκγιὲ δὲν παραδέχεται τὴν γνώμην ταύτην, ἰσχυρίζόμενος ὅτι, πρὸ πάσης καλλιεργείας νοεράς, ἢ σωματικῆς ἀσκῆσεως, πρὸ παντὸς στοιχείου οὕτως εἰπεῖν ἀνθρωποποιήτου, νόμων, θεσμῶν, πολιτεύματος, εὔρηται τὸ στοιχεῖον τοῦ γένους ἐν αὐτῇ τῇ φύσει· κατ' αὐτὸ δὲ τὸ πρότυπον διακρίττονται καὶ τὰ λοιπὰ κοινωνικὰ στοιχεῖα ὧν μνημονεύει ὁ Κάρολος Κόντς (ἦτοι ἡ θρησκεία, οἱ νόμοι, τὸ πολίτευμα, τὰ ἔθνη) ὥστε, κατ' αὐτὸν, ἢ περὶ τοὺς πολιτισμοὺς διαφορὰ πηγάζει· ἐκ τῆς διαφορᾶς τοῦ γένους. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν, οἱ κατὰ τόπους πολιτισμοὶ δὲν εἶναι κατ' αὐτὸν εἰμὴ τὸ ἐκμαγεῖον ἢ τὸ ἀπαύγασμα τοῦ γένους.

Ἀλλὰ καὶ τούτου δοθέντος, ὅτι τὸ γένος εἶναι τὸ ἀρχικὸν καὶ θεμελιώδες ζώπυρον τοῦ πολιτισμοῦ, οὐχ ἤττον ὑπάρχει ἀναμφισβήτητον, ὅτι ἂν ἄπαντα τὰ γένη, ἢ ἀκριβέστερον, ἅπαντα αἱ ποικιλίαι τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἐξ ἰσοῦ δὲν προήχθησαν ἐπὶ τῆς κλίμακος τῆς ἀνθρωπίνης προόδου, ἐὰν ἄπαντα δὲν ἔχουσι τὴν αὐτὴν ῥοπὴν, τὴν αὐτὴν ὁρμὴν πρὸς τὴν πρόοδον, ἅπαντα εἰσι τελειοποιήσιμοι, τῶν αὐτῶν μετασχοῦσαι ἀρχικῶν προσόντων.

Οἱ ποιμενικοὶ, ἐν παραδείγματι, κύνες ἀδύνατον διὰ τῆς ἀσκῆσεως νὰ ἀποκτήσωσι τὴν ὀσφρησιν τῶν θηρευτικῶν κυνῶν· ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος διὰ τῆς ἀσκῆσεως καὶ τῆς παιδεύσεως παντοῦ καὶ πάντοτε τελειοῦται εἰς οἰκνδήποτε ποικιλίαν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καὶ ἐὰν ἀνήκη. Συνειδὼς τὴν ἀτέλειαν αὐτοῦ, ἀλλ' ὑπὸ νέων ἀείποτε πόθων καὶ ἐλπίδων ἀναπτέ-

ρούμενος, ἐπιδιώκει ἰδανικόν τινα καὶ μυστηριώδη παράδεισον, τὸν ὅποιον ἀδυνατεῖ νὰ ἀπολαύσῃ ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ.

Οὗτω δὲ διὰ τινος ψυχικοῦ ἀντικατοπτρισμοῦ, διορῶν μὲν τὸ βέλτιον, ὅπερ ἐκ τινος πνευματικοῦ αὐτοματιμοῦ ἐπιζητεῖ, ἀδικλείπτως δὲ κινούμενος καὶ ἐλπίζων, προσβαίνει καὶ κρείττων ἐαυτοῦ γινόμενος τελειοῦται.

Ἡ ἀλήθεια αὕτη βεβαιοῦται ὑπ' αὐτῶν τῶν πραγμάτων.

Λάβετε ἰνδὸν, Σίνην, Ἰάπωνα, Λιγύπτιον, Γάλλον ἢ Ἕλληνα, δότε αὐτοῖς τὴν αὐτὴν παιδευσιν καὶ ἄπαντες οὗτοι θέλουσιν ἀναδειχθῆ κρείττονας ἐαυτῶν, ἕκαστος ὅμως κατὰ τὸ μέτρον τῆς φυσικῆς αὐτοῦ ἰκανότητος ἢ εὐφυΐας.

Ὁ πολιτισμὸς λοιπὸν δὲν εἶναι ἔργον προνομιοῦχου τινὸς γένους, ἀλλ' εἶναι, ὡς ἔρββθη, ὁ ἀγλαὸς καρπὸς τῆς πνευματικῆς καὶ ὕλικῆς ἡμῶν ἐνεργείας. Εἰς παραγωγὴν αὐτοῦ ἅπαντα ἡ ἀνθρωπότης εἰργάσθη. Τὸ ἀρχικὸν μὲν αὐτοῦ σπέρμα κατετέθη ὑπὸ τοῦ δημιουργοῦ ἐν τῇ ψυχῇ ἡμῶν, ἀλλὰ προϊόντος τοῦ χρόνου, τὸ σπέρμα τοῦτο ἀνεβλάσθησε, παρήγαγε νέα σπέρματα γενναύτερα τῶν προτέρων, καὶ οὕτω ὁ πολιτισμὸς διεδόθη καθ' ὅλην τὴν γῆν, ὡς οἱ χιονόπηκτοι ἐκεῖνοι ὄγκοι τῶν Ἀλπεων, οἵτινες μικροὶ τὸ πρότον καὶ ἀφανεῖς, καταπλακτικῶς ἐξογκουόνται κατακρημνιζόμενοι ἀπὸ ὑψηλῶν ὄρέων καὶ περιγέουσιν ὄμβρον ἅπλετον καὶ ἀφθονον δρόσον εἰς τὰς περικειμένας κοιλάδας.

Τὰ ἐκ τῆς διαφορᾶς τοῦ γένους ἐξαγόμενα πρακτικὰ πορίσματα εἰσὶν, ὡς ἀπεδείχθη, ὑποθετικὰ καὶ ἐπισηπῆ.

Τὸ πρᾶγμα ὅμως δὲν ἔχει οὕτω, προκειμένου λόγου περὶ ἑτέρον τινῶν φυσικῶν συμβεβηκότων, οἷον τῆς γονιμότητος τῆς χώρας, τῆς γεωγραφικῆς θέσεως, τοῦ κλίματος, τοῦ εἶδους τῆς τροφῆς, καὶ ἐν γένει τῶν φυσικῶν φαινομένων. Καθότι ἕκαστος ἡμῶν εἰς οἰονδήποτε γένος καὶ ἐὰν ἀνήκη, ἐν χρόνῳ καὶ τόπῳ ὑπάρχων, ὑπάγεται, καθὸ σῶμα ἐν ὄργανον, καθὸ πνεῦμα ὑπὸ ὀργάνων ὑπαρετούμενον, εἰς τοὺς φυσικοχημικοὺς νόμους τοῦς διέποντας τὴν ὀργανικὴν φύσιν. Ὑπὸ ταύτην λοιπὸν τὴν ἐποψίν δυνάμεθα νὰ ἐξετάσωμεν τὴν ἐπιβροῆν τῶν φυσικῶν τούτων συμβεβηκότων ἐπὶ τῶν σωματικῶν καὶ πνευματικῶν ἡμῶν δυνάμεων καὶ ἐν γένει ἐπὶ τοῦ πολιτισμοῦ, ὅπως ἀνεύρωμεν ἐκ τῆς ἐρεύνης ταύτης σπουδαῖά τινα καὶ θετικὰ πορίσματα καὶ γενικωτέρους τινὰς νόμους, ἐπιμαρτυρουμένους ὑπὸ τῆς ἱστορίας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.

Οὐδεὶς θέλει ἀρνηθῆ ὅτι ἡ παραγωγὴ καὶ αὐξήσις τοῦ πλοῦτου, ὅστις εἶναι ἡ ὕλικὴ βᾶσις τοῦ πολιτισμοῦ τῶν ἔθνων καὶ ὁ ἀπαραίτητος ὅρος τῆς ὑ-

πάρξεώς των, ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς γονιμότητος τῆς χώρας, τῆς γεωγραφικῆς θέσεως καὶ τοῦ κλίματος, δηλ. ἐκ συμβεβηκότων ἐξωτερικῶν καὶ ἀνεξαρτήτων τῶν νόμων τῶν διέπόντων τὴν πνευματικὴν ἡμῶν φύσιν.

Βεβαίως ἡ πνευματικὴ ἀνάπτυξις ἔχει μεγίστην ἐπιβροῆν ἐπὶ τῆς δημιουργίας τοῦ πλοῦτου· καθότι μόνον διὰ τῆς τέχνης καὶ τῆς ἐφορμογῆς τῶν μηχανικῶν δυνάμεων εἰς τὰς βιοποριστικὰς τέχνας, οἱ ἄνθρωποι δύναται νὰ πολλαπλασιάσωσιν ἐπ' ἀπειρον τὸν πλοῦτον καὶ νὰ θεραπείωσι τὰς ποικίλας αὐτῶν χρεῖας· ἀλλ' εἰς τὴν ἀρχικὴν τῶν κοινωνικῶν καταστάσεων, ἡ παραγωγὴ τοῦ πλοῦτου προηγείται ἀναγκῶς τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως, ὅποις καὶ ἡ προσωπικὴ ἐνεργεῖα προηγείται τῆς τέχνης καὶ ἡ τέχνη τῆς ἐπιστήμης. Ἐνόσφ δὲ ὁ ἄνθρωπος ἀσχολεῖται εἰς τὴν εὔρεσιν τῶν πρὸς ζωὴν ἀναγκαίων, ἀδυνατεῖ νὰ ἀνοψῶθῃ εἰς ἔργα εὐγενέστερα, εἰς ἐπισημονικὰ ἔργα.

Εἰς τὴν ἀρχικὴν ἐκείνην κατάστασιν τῶν ἔθνων, ἡ φύσις ἀναπληροῖ πολλοῦ τὴν ἄνοιαν καὶ ἀνεκτικότητα τοῦ ἐργάτου· ὅτι δὲ ἐπίδοθῃ, ἐξοικονομεῖ καὶ ἐνισχύει τὴν ἐργασίαν δὲν εἶναι ἡ ἐπιστήμη, ἀλλ' ἀτελὴ τινα ἐργαλεῖα, τὰ ὅποια καὶ οἱ βραχρότεροι λαοὶ γινώσκουσι.

Προϊόντος ὅμως τοῦ χρόνου, ὁ πλοῦτος αὐξάνει, ἡ παραγωγὴ ὑπερβαίνει τὴν κατανάλωσιν, αἱ ἀποταμιεύσεις πολλαπλασιάζονται, ἡ πόλις καταρτίζεται καὶ ἐκ τοῦ πλεονάσματος τῶν ἐργατικῶν τάξεων διατηροῦνται καὶ ἀνώτερά τινες τάξεις ἐν τῇ κοινωνίᾳ, τῶν ὁποίων κύριον ἔργον δὲν εἶναι ἡ ἐκπόνησις τῆς ὕλης, ἀλλ' ἡ καλλιέργεια τῆς ἐπιστήμης καὶ τῶν κτλῶν τεχνῶν, αἱ θρησκευτικαὶ καὶ κυβερνητικαὶ λειτουργίαι.

Ἐπαναλέγω λοιπὸν ὅτι κατὰ τὴν πρώτην τῶν ἔθνων ἡλικίαν, ὁ πλοῦτος, ἦτοι ἡ ἀπόκτησις τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων, δὲν εἶναι ἔργον τῆς ἐπιστήμης, ἀλλὰ πρῶτον τῆς προσωπικῆς ἐργασίας καὶ τῆς γονιμότητος τῆς χώρας, ἦτοι τῆς ἐλευθερότητος καὶ τῆς μεγαλοδορίας τῆς φύσεως.

Ἡ γονιμότης τῆς χώρας συντελοῦσα, ὡς ἔρββθη, εἰς τὴν αὐξήσιν τοῦ πλοῦτου συνεπάγεται καὶ τὴν αὐξήσιν τοῦ πληθυσμοῦ, τὴν προσέγγισιν τῶν φύλων, τὸν πολλαπλασιασμὸν τῶν συνοικισμῶν καὶ τὴν ἐκ τῆς ἀδικλείπτου τῶν ἀνθρώπων συγκοινωνίας ἀνάπτυσιν τοῦ πολιτισμοῦ.

Ἐν ταῖς καταψυγμέναις χώραις, ἐνθα οἱ μὲν κροτοὶ τῆς γῆς δυσκόλως ὠριμάζουσιν, οἱ δὲ ἄνθρωποι βίον μονήρη διάγοντες ζῶσιν ἀπὸ τῆς θήρας καὶ τῆς ἀλιείας, ὁ πολιτισμὸς διατελεῖ διαρκῶς εἰς τὰ σπάργανα τῆς νηπιότητος ἕνεκα τοῦ ἀκοινωνήτου τῶν ἀνθρώπων.

Όσαύτως δὲ ἐν ταῖς διακεκρυμέναις ζώναις, καὶ μεταξὺ τῶν τροπικῶν, ἐκεῖ μάλιστα ὅπου αἱ γαίαι μένουσιν ἀκαλλιεργητοὶ μὴ ἀρδευόμεναι ὑπὸ πηγῶν ὑδάτων, οἱ συνοικισμοὶ εἰσὶν ἀκατόρθωτοι καὶ ὡς ἐκ τούτου ὁ πολιτισμὸς δυσκόλως προάγεται.

Πρῶτον λοιπὸν καὶ ἀρχικὸν κέντρον τοῦ πολιτισμοῦ εἶναι ἢ γονιμότης τῆς χώρας, ὡς αἱ παρόχθιοι γαίαι τοῦ Νείλου καὶ τοῦ Εὐφράτου, τὰ ὀροπέδια τῆς Σινικῆς καὶ τῆς Ἰνδικῆς, τῆς μυστηριώδους καὶ ἀρχικῆς ταύτης κοιτίδος τῶν πολιτισμῶν καὶ τῶν δογμάτων.

Ἐκτός δὲ τῆς γονιμότητος τῆς χώρας καὶ ἔτερά τινα φυσικὰ συμβεβηκότα συντελοῦσι δραστηρίως εἰς τὴν προαγωγὴν τοῦ πολιτισμοῦ, οἷον ἡ γεωγραφικὴ θέσις· καθότι ἐξ αὐτῆς, ἢ μὲν ἐμπορία καὶ αἱ συναλλαγῆαι καὶ ὁ κερδοσκοπικὸς νοῦς ζωηρότερον ἀναπτύσσονται, αἱ δὲ τέχναι καὶ αἱ ἐπιστήμαι ταχύτερον προάγονται.

Αἱ ἐμπορικαὶ σχέσεις, αἱ ἕνεκα τῆς γεωγραφικῆς θέσεως πολλαπλασιαζόμεναι, συνεπάγονται προσέτι καὶ τὴν κοινωνίαν τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν ἀνακαλύψεων, καὶ τὴν ἀμιλλαν καὶ τὸν διαγωνισμὸν τὸν καὶ τοὺς βραθυμότερους ἐπιμελεῖς καὶ ἀγρόπνοους καθίσταντα.

Περὶ τοῦ ἐπικαιροῦ τῆς θέσεως σχετικῶς πρὸς τὴν προαγωγὴν τοῦ πλούτου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, περιορίζομαι νὰ ἀναφέρω δύο μόνον παραδείγματα, τὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἥτις κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς αὐτονομίας τῆς περιέκλειεν ἐν ἐκυτῇ ὀλόκληρον τὴν αὐτοκρατορίαν, καὶ τὸ τῆς Ἀλεξανδρείας, περὶ ἧς ὁ εὐγλωττος καὶ κριτικώτατος συγγραφεὺς τῆς ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους λέγει τάδε :

« Καὶ ἐνταῦθα λοιπὸν ἡ μεγαλοφυΐα τοῦ Ἀλεξάνδρου χεῖρ, ἥτις συγχρόνως καὶ ἐμάχητο καὶ ἐκυβέρνα, καὶ κατέλυε καὶ ἐδημιούργει, ἔθετο τὸν θεμέλιον λίθον τῆς Ἀλεξανδρείας ἐκείνης, ἥτις μετ' οὐ πολὺ ἔμελλε νὰ ἀποβῇ μεγίστη, λαμπροτάτη καὶ πολυανθρωποτάτη πόλις, νὰ καταστῇ ἐπὶ πολλὰς ἑκατονταετηρίδας τὸ κέντρον τοῦ παγκοσμίου ἐμπορίου, τὸ κέντρον ἰδιάζοντός τινος ἑλληνισμοῦ, καὶ ἀπ' οὗ δὲ ἔπεσεν ἀπὸ τῆς μεγάλης ἐκείνης ἀκμῆς, οὐδέποτε ἔπαυσε κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον εὐτυχοῦσα, καὶ μέχρι τῆς σήμερον διατελεῖ ἐν τῶν ἐπιφανεστάτων ἐμπορειῶν τῆς μεσογείου θαλάσσης. »

Ἐστὶ δὲ ἐπι μᾶλλον ἐπιφανὴς μετὰ τὴν τομὴν τοῦ Σουῆξ, τὴν περιποιούσαν μεγίστην τιμὴν εἰς τὸν Κ. Λεσσέψ τὸν ἄξιον ἀντιπρόσωπον τοῦ μεγαλοῦργου ἔθνους τῶν Γάλλων.

Ἡ γεωγραφικὴ θέσις διεξηγεῖ προσέτι διατί ἡ Βόρειος Ἀμερική καὶ ὁ πολιτισμὸς αὐτῆς κατέχουσι

σήμερον θέσιν ἐξοχὸν καὶ μοναδικὴν ἐν τῷ κόσμῳ. Ἡ Ἀμερική κείτη εἰς ἀπόστασιν χιλιάδων λευγῶν ἀπὸ τῶν φιλοδόξων καὶ φιλοπολέμων μοναρχιῶν τῆς Εὐρώπης. Εἰς τοιαύτην καιμένη ἀπόστασιν, οὔτε τὰς βραχυτάτας, οὔτε τὰς φιλοδόξους αὐτῶν ἐπιχειρήσεις φροβεῖται. Ἐπομένως δὲν ἔχει ἀνάγκη νὰ διατηρῇ στρατοὺς πολυαριθμούς, οἵτινες καταβιβράσκουσι τοὺς ἐθνικοὺς πόρους καὶ γίνονται πολλαχοῦ ὄργανον τῆς αἰθαιρείας τῶν κρατούντων.

Ἐν Εὐρώπῃ ἐπικρατεῖ ἡ ἀρχὴ « ἐὰν θέλῃς τὴν εἰρήνην παρασκευάζου εἰς πόλεμον » ἀλλ' ἐν Ἀμερική κατισχύει ἡ ἀντίθετος ἀρχὴ, δηλαδή « ὅπως ἐπιτύχῃς ἐν πολέμῳ, φείδου τῶν δημοσίων πόρων ἐν εἰρήνῃ. » Οὕτω λοιπὸν, ἀπληλαγμένη ἡ εὐδαιμών Ἀμερική τῆς ἀνάγκης τοῦ νὰ διατηρῇ ἐν ἀργίᾳ βραχίονας ἐργατικῶν, δὲν ἐπεδύρνετο, ὡς ἡ Εὐρώπη, πρὸ τοῦ τελευταίου ἀδελφοκτόνου πολέμου, μὲ ἐπαχθῆ δημοσία χρεῖα, οἱ φόροι τῆς ἐπομένως ἦσαν ἑλαφροὶ καὶ εὐδίαστακτοι καὶ ἡ εὐημερία τῆς ὁσημέραι προήγετο.

Ἀλλὰ πλὴν τῆς γεωγραφικῆς θέσεως καὶ αἱ κλιματικαὶ περιστάσεις οὐ μικρὸν ἐπιδρῶσιν ἐπὶ τοῦ πλούτου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, καθιστῶσαι τὸν μὲν ἐργάτην μᾶλλον ἢ ἥττον δραστήριον, τὴν δὲ ἐργασίαν μᾶλλον ἢ ἥττον διαλείπουσαν ἢ ἐνδελεχῆ. Τοῦντι ἐὰν ὑποτεθῇ ὅτι ἡ θερμοκρασία εἶναι ὑπερβολικὴ, αἱ ἐργατικαὶ δυνάμεις θέλουσιν ὡς ἐκ τούτου ἐξασθενήσαι. Τοῦναντίον δὲ, ἐν ταῖς εὐκραστέραις ζώναις, αἱ ἐργατικαὶ δυνάμεις θέλουσι διατηρηθῆναι καὶ ἀκμαιότεραι καὶ ζωηρότεραι.

Αἱ κλιματικαὶ περιστάσεις καθιστῶσι καὶ τὴν ἐργασίαν μᾶλλον ἢ ἥττον διαλείπουσαν ἢ ἐνδελεχῆ. Εἰς τὰς βορειότερας λ. χ. χώρας ἡ δριμύτης τοῦ κλίματος καὶ ἡ ἑλλειψίς τοῦ φωτὸς διακόπτουσι τὰς εἰς τὸ ὑπαιθρον ἐργασίας· ἐπομένως ἡ ἐργατικὴ τάξις ἐξ ἀνάγκης σχολάζει καὶ ἡ ἀργία καθίσταται ἕξις τῶν τοιούτων ἀνθρώπων.

Ἐν Ἀγγλίᾳ ὑπελογίσθη ὅτι 24 μόνον ἡμέρας τοῦ ἔτους τὰ ἀγροτικὰ ἔργα διακόπτονται. Ἀλλ' ἐκεῖ ὅπου ἐπικρατοῦσι τὰ μεγάλα ψύχη καὶ θάληη ἡ ἀγροτικὴ ἀργία εἶναι πολυχρόνιος.

Ἐν τῇ βορειοτέρᾳ Ρωσίᾳ καὶ ἐν Νορβεγίᾳ, ἡ ἀναγκαστικὴ αὕτη ἀργία ἐξ αἰτίας τῆς χιόνος καὶ τῆς ἑλλείψεως τοῦ φωτὸς παρατείνεται ἐπὶ ἕξ ὀλοκλήρους μῆνας.

Όσαύτως δὲ ἐν ταῖς διακεκρυμέναις ζώναις, ἡ γῆ σκληρύνεται ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε καθίσταται ἀνεπίδεκτος καλλιεργείας· καὶ ἡ ἀκουσία αὕτη ἀργία ἐπενεργούσα εἰς τὰς ἕξεις καὶ τὴν διάνοιαν τῶν ἀνθρώπων διακωλύει τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πλούτου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ.

Δὲν εἶναι λοιπὸν, ὡς τινες ἐνόμισαν, μόνη ἡ ὕψ

περβολὴ τῆς θερμοκρασίας ἢ καθιστῶσα τὸν ἀνθρώπον νοθρὸν, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀναγκαστικὴ ἀργία. Ἐν τῇ Ἰνδικῇ, ἐν Αἰγύπτῳ, ἐν Ἰσπανίᾳ, ἡ νοθρότης καὶ ὀκνηρὰ ἐπικρατοῦσιν ἐκεῖ μόνον, ὅπου ἡ γῆ ὡς ξηρική, ἐπὶ πολλοὺς μῆνας τοῦ ἔτους ὑπάρχει ἀνεπίδεκτος καλλιεργείας.

Παρά τῃ δὲ, ὅτι ἐν μὲν τῇ Εὐρώπῃ ὁ γεωργὸς ἀργῶν ἀσχολεῖται εἰς οἰκιακὰ ἔργα καὶ χειροτεχνίας, διότι καὶ ἡ τροφή καὶ ἡ περιβολὴ τοῦ σώματος καὶ ἡ κατοικία αὐτοῦ εἰσι δαπανηρότερα· διότι ὁ εὐρωπαϊκὸς συναισθάνεται καὶ ἠθικὰς τινὰς χρεῖας, τὰς ὁποίας διὰ μόνης τῆς φιλοπονίας τοῦ θεραπειεῖ· ἐν ᾧ ὁ κάτοικος τῶν διακεκρυμένων ζωνῶν ὀλίγας συναισθανόμενος χρεῖας νεκροῦται καὶ σχολάζει, διάγων χαῦνον καὶ ἀμέριμον βίον.

Ἐκ τῶν προειρημένων συνάγεται, ὅτι αἱ φυσικαὶ περιστάσεις τῆς εὐκρασίας τῆς χώρας, τῆς γεωγραφικῆς θέσεως καὶ τοῦ κλίματος ἐπιδρῶσι κυρίως ἐπὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν ἐθνῶν, οὐχὶ δὲ τὸ γένος, καθότι, ὡς ἐπιμαρτυρεῖται ὑπὸ τῆς ἱστορίας, αἱ Μογγολικαὶ καὶ Ταταρικαὶ φυλαὶ, ἐνόσω διέμενον ἐν τῇ ἀγῶνι αὐτῶν χώρα, δὲν ἐδυνήθησαν νὰ διαλύσωσι τὴν ἀγλήν τῆς ἀρχικῆς αὐτῶν βραχυρότητος· ἀλλ' ὅτε ἀπὸ τῆς γενεθλίου αὐτῶν γῆς μετηνάστευσαν εἰς τὴν Σινικὴν, τὴν Ἰνδικὴν καὶ τὴν Περσίαν, δηλ. εἰς χώρας εὐφορωτέρας, προήχθησαν εἰς βραχὺν πολιτισμὸν ἀξιωματικόν.

Ὅτι δὲ εἶπον περὶ Μογγολικῶν καὶ Ταταρικῶν φυλῶν, ἐφαρμῆζεται καὶ εἰς τοὺς Ἀραβίους, οἵτινες ἐν μὲν τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν χώρα δὲν ἔπαυσαν ληστρικῶν διάγοντες βίον, μετὰ δὲ τὰς κατακτήσεις των ἐν Περσίᾳ καὶ ἐν Ἰσπανίᾳ, μεγάλας καὶ ἰσχυράς ἱδρυσαν αὐτοκρατορίας, καὶ πόλεις ὠκοδόμησαν καὶ σχολάζει καὶ βιβλιοθήκας ἐσύστησαν, καὶ ἐν γένει ἀνέδειξαν πολιτισμὸν ἀξιόλογον, οὗ τὰ ἔργα μέχρι τῆς σήμερον διακωλύονται.

Ἀλλὰ καὶ τὸ εἶδος τῆς τροφῆς οὐ μικρὸν ἔχει ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς διανομῆς τοῦ πλούτου καὶ ἐπομένως ἐπὶ τῆς ὅλης καταστάσεως τῆς κοινωνίας.

Τὸ δὲ εἶδος τῆς τροφῆς κατὰ τόπους διαφέρει.

Τῶντι ὅσω προχωροῦμεν πρὸς βορρᾶν καὶ πρὸς τὰ κατεψυγμένα κλίματα, τόσω μᾶλλον συναισθάνομεθα τὴν χρεῖαν τροφῆς στερεωτέρας, περιεχούσης ἀφθονώτερον στοιχεῖον ἀνθρακοῦχ'· καθότι ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ αὐτῶν καὶ τοῦ ὀξυγόνου τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ αἵρου, ὅπερ ἐν ψυχροτέρᾳ καὶ συνεσταλμένη ἀτμοσφαιρῇ ἀφθονώτερον εἰσπνέομεν, παράγεται ἐσωτερικὴ τις καύσις, ἀνευ ἧς ἤθελον ἀποναρκοῦν αἱ δυνάμεις τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων. Ἐνεκα τούτου ἡ κυρία τροφή τῶν κατοίκων τῶν βορειοτάτων, τῶν κατεψυγμένων χωρῶν εἶναι τὸ ἔλαιον καὶ τὸ λίπος τῆς φαλαίνης, τὸ αἶμα καὶ ἡ δορὰ τῆς φώκης, ὡν ἡ

χρῆσις ἤθελεν ἀποβῆ θανάτηφορος εἰς τοὺς κατοίκους τῶν νοτίων χωρῶν. Τοῦναντίον δὲ, πρὰ τοῖς τροπικοῖς ἢ τροφῇ τῶν ἀνθρώπων συνίσταται κυρίως εἰς ὄρυζιον, εἰς καρποὺς πικτοῦς εἶδους, εἰς ὄσπρια, αἵτινα περιέχουσι 12% ἀνθρακοῦχων οὐσιῶν, ἐν ᾧ τὰ ἔλαια καὶ τὸ λίπος περιέχουσι 60—80%.

Ἀλλ' αἱ μὲν ζωικαὶ οὐσίαι, δι' ὧν τρέφονται οἱ κάτοικοι τῶν εὐκραστέρων καὶ ψυχροτέρων χωρῶν, δυσκόλως, καὶ μετὰ πολλῶν μόχθων καὶ πολλῆς μετὰ μεγάλων κινδύνων ἀποκτώνται· αἱ δὲ φυτικά, μὲ τὰς ὁποίας τρέφονται οἱ νότιοι λαοί, καὶ εὐχερέστερον καὶ δι' ἐλάσσονος δαπάνης ἀποκτώνται.

Ἐπομένως εἰς τὰς νοτίους χώρας, ἕνεκα τῆς εὐχεροῦς ἀποκτήσεως τῶν τροφίμων καὶ τῶν ὀλίγων βιωτικῶν ἀναγκῶν, ἡ μὲν παραγωγικὴ δραστηριότης ἀμβλύνεται· καθότι ὁ ἀνθρώπος, ὅστις εἶναι ὁ αὐτοῦργος τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς ἰδίας αὐτοῦ εὐημερίας, διὰ μικρῆς καὶ ἐκμελοῦς ἐργασίας συντηρεῖται, ὁ δὲ πληθυσμὸς ἀκωλύτως αὐξάνει. Ἐνεκα δὲ τῆς πολυανθρωπίας, ἡ ἐργασία ὀλίγον τιμᾶται, ἡ ἀξία τῶν ἀνθρωπίνων δυνάμεων ἐλαττοῦται καὶ ἡ μεγάλη ὀμὰς τοῦ ἔθνους, ὁ ἀποχειροβιώτος πληθυσμὸς διατελεῖ ἐν ταπεινῇ καταστάσει· ἡ δὲ ἀνισότης τῶν κοινωνικῶν τάξεων καὶ αἱ περὶ ἀνισογονίας τερατώδεις προλήψεις, αἱ ἐκ τῆς κατακτῆσεως προκύπτουσι καὶ αἱ ὑπὸ ἀμετατρέπτων θρησκευτικῶν δογμάτων ἐπισφραγιζόμεναι ἀναλλοίωτοι διαμένουσι καὶ διακονίζονται, ὡς τοῦτο συνέθετο ἐν Ἀσίᾳ καὶ ἐν Ἀφρική.

Α. χ. οἱ κάτοικοι τῆς Ἰνδικῆς εἰσὶν ἐν γένει χυῖνοι καὶ βραθυμοί, καθότι ἐλαχίστας ἔχοντες χρεῖας διὰ μικρᾶς ἐργασίας ἀποκτώσι τὰ πρὸς ζωὴν ἀναγκαῖα, ἕνεκα μάλιστα τῆς εὐφορίας τῶν καρπῶν τῆς γῆς καὶ τοῦ εἶδους τῆς τροφῆς των. Λέγω δὲ τοῦ εἶδους τῆς τροφῆς των, καθότι ἀνάκθετο τὸ ὄρυζιον ὑπῆρξεν ἡ κυρία τροφή τῶν λαῶν ἐκείνων.

Τὸ ὄρυζιον ὑπῆρξεν ἡ τροφή καὶ τῶν θεῶν τῆς Ἰνδικῆς καὶ αὐτοῦ τοῦ Βισνοῦ (κατὰ τοὺς νόμους τοῦ Μενου), τοῦ δὲ ὄρυζιου ἡ σπορὰ παράγει 80 ἀντὶ 1.

Ἐν δὲ τῇ νοτίῳ Ἰνδικῇ, τὸ βραγὶ καὶ ἐν πολλαῖς αὐτῆς πόλεσιν ἡ κέγχρος εἶναι ἡ συνήθης τροφή τοῦ λαοῦ.

Ὡς βεβαιούσιν δὲ οἱ περιηγηταί, δύο ἐστιαίαις ἐκ κέγχρου δὲν ἀξίζουσι πλέον τῶν 3 λεπτῶν.

Ἐνῶ δὲ ὁ λαός, ἤτοι οἱ Σούδρα, οἵτινες ἀποτελοῦσι τὰ 3/4 τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ, διάγουσιν ἐν ἐσχάτῃ πενίᾳ, αἱ ἀνώτεροι τάξεις σχετικῶς εὐποροῦσι· καθότι ὁ τόκος τῶν κεφαλαίων κατὰ τοὺς νόμους τοῦ Μενου (900 π. Χ.) ὤρισθη εἰς 15 ἕως 60%.

Προσέτι δὲ, ἐν ᾧ ἐν μὲν τῇ Ἀγγλίᾳ, τὸ μίσθωμα τῶν γαιῶν λογίζεται κατὰ μέσον ὄρον τὸ 1/4 τῆς

ἀκθλίστου προσόδου, ἐν δὲ τῇ Γαλλίᾳ τὸ 1/3, ἐν τῇ Ἰνδικῇ ἀναβιβάζεται μέχρι τοῦ 1/2.

Ἄλλ' ἡ χρονία αὐτῆ ἀνισότης τοῦ πλοῦτου καὶ τῆς κοινωνικῆς καταστάσεως συνεπάγεται καὶ τὴν συγκέντρωσιν τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας εἰς χεῖρας τῶν εὐπορωτέρων καὶ τὴν πνευματικὴν αὐτῶν ὑπεροχὴν ὃ δὲ λαὸς δυσκόλως δύναται νὰ ἀνορθωθῇ καὶ νὰ διαρρήξῃ τὰς ἀλύσεις, αἱ ἐπέβαλον αὐτῷ ἡ κατὰ κτησις καὶ αἱ θρησκευτικαὶ προλήψεις.

Τὰ αὐτὰ ὡς ἔγγιστα συμβεβηκότα μετὰ τὴν Ἰνδικὴν παρουσιάζει ἡμεῖς καὶ ἡ Αἴγυπτος, μετὰ μόνον τὴν διαφορὰν ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς εὐφορωτάτης ταύτης χώρας, οἵτινες ἐτρέφοντο ἄλλοτε μετὰ λωτῶν καὶ μάρτυρα ὁ Ἡρόδοτος λέγων· « Ἐπεὶ πλῆρης γέννηται ὁ ποταμὸς, καὶ τὰ πεδία πελαγίστη φέρεται ἐν τῷ ὕδατι κρίνας πολλὰ, τὰ Αἰγύπτιοι κλέουσι λωτῶν. Ταῦτα ἐπεὶ δρέψουσιν, αὐκίνουσιν πρὸς ἥλιον καὶ ἔπειτα τὸ ἐκ τοῦ μέσου τοῦ λωτοῦ τῇ μήκῃ ἐν ἡμέρῃς πτίσαντες ποιεῦνται ἐξ αὐτοῦ ὅπου ἄρτους πυρὶ » σήμερον τρέφονται κυρίως ἐκ τοῦ καρποῦ τῶν φοινίκων, καὶ ἐκ τοῦ δουρά, ὅπερ ἀποδίδει ἀντὶ 1, 240, ἐν ᾧ ὁ σίτος ἀποδίδει 6, 8 ἢ 10 ἀντί. Ἐνεκα λοιπὸν τῆς εὐτελείας τῶν σιτίων, ὁ πληθυσμὸς τῆς χώρας ἐκαίνης ὑπερμέτρως ἐπολλαπλασιάζετο, καὶ ὁ ἐργάτης μόλις ἐπορίζετο διὰ τῆς φιλοπονίας του τὰ πρὸς ζῶν ἀπολύτως ἀναγκάζει.

Ὁ Διόδωρος Σικελιώτης διαρρήδην ἐπιβεβαιῶν πάντα ταῦτα λέγων· « Τρέφουσι δὲ τὰ κριδία μετὰ τινος εὐχερείας ἀδαπάνου καὶ παντελῶς ἀπίστου ἀνυποδέτων δὲ τῶν πλείστων καὶ γυμνῶν τρεφομένων, διὰ τὴν εὐκρασίαν τῶν τόπων, τὴν πᾶσαν ἀπαρῆν οἱ γονεῖς, ἄχρις ἂν εἰς ἡλικίαν ἔλθῃ τὸ τέκνον, οὐ πλείω ποιοῦσι δραχμῶν εἴκοσι, δι' αἱ αἰτίας μάλιστα τὴν Αἴγυπτον συμβαίνει πολυανθρωπίαν διαφέρειν, καὶ διὰ τοῦτο πλείστας ἔχειν μεγάλων ἔργων κατασκευάς. »

Τῶντι, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ αὐτοῦ ἱστορικοῦ, διὰ τὴν κατασκευὴν μιᾶς μόνης πυραμίδος « τριάκοντα καὶ ἑξήμισι ἀνδρῶν, ταῖς τῶν ἔργων λειτουργίαις προσήδρευσαν » τὸ δὲ πᾶν κατασκευαστικὸν τέλος ἔσχε μόλις ἑτὼν εἴκοσι διεληθόντων. » Ὡστε ἂν οἱ χειρῶνακτες οὗτοι ἦσαν ἐλεύθεροι, ἤθελον δαπανηθῆ εἰς μόνον τὴν μισθοδοσίαν αὐτῶν, ἐπὶ τῇ βᾶσει μιᾶς δραχμῆς τὸ ἡμεροκάματον καὶ ἐργασίας 300 ἡμερῶν τοῦ ἔτους, περίπου 2, 150 ἑκατομμύρια δραχμῶν. Ἐν δὲ ἀπὸ τοῦ ἀρχαίου μεταβῶμεν εἰς τὸν νέον κόσμον καὶ ἐξετάσωμεν τὴν κατάστασιν αὐτοῦ, καὶ ὅν χρόνον ἀνεκαλύθη, τὰ αὐτὰ θέλωμεν ἐξῆραγε πορίσματα, καθότι τὸσον ἐν τῷ Μεξικῷ, ὅσον καὶ ἐν Περουβίᾳ, ὁ λαὸς ἐτρέφετο κυρίως μετὰ βλακώδη, ὅστις παρέχει κατὰ τὸν Χουμβόλ-

δον ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ διαστήματος, τροφὴν 133 πλειότεραν τοῦ σίτου, καὶ 44 τῶν γεωμῶν. Ὡς ἐκ τοῦ εὐαποκλήτου λοιπὸν καὶ εὐόνου τῆς τροφῆς καὶ τῆς ὀλιγαρκείας τῶν κατοίκων τῶν χωρῶν ἐκείνων ὁ πληθυσμὸς ταχέως ἐπολλαπλασιάζετο, ἡ ἐργασία ὀλίγον ἐτιμᾶτο καὶ αἱ κοινωνικαὶ ἀνισότητες διακρινίζοντο.

Κατὰ τὸν Πρεσκόττ ἐν Περουβίᾳ πρὸ τῆς κατακτήσεως, τὰ μέλη τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας, οἱ εὐγενεῖς, οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι καὶ τὸ πολυάριθμον σῶμα τῶν ἱερέων ἦσαν τότε ἀπληλαγμένοι παντὸς φόρου, ἅπασαι δὲ αἱ δημόσιαι δαπάναι ἐπεβάρυνον τὸν λαόν.

Ἐισχύτως δὲ καὶ ἐν Μεξικῷ ὁ λαὸς οὔτε ἰδιοκτησίαν ἔχων, οὔτ' ἐμπορίαν τινὰ μετερχόμενος, ὑπεβάλλετο μολταῦτα εἰς διαφόρους ἀγγαρείας· αὐτὸς ἐκαλλιεργεῖ τὰς γαῖας τοῦ στέμματος· αὐτὸς ἐξετέλει τὰ δημόσια ἔργα, κτλ. Τοιοῦτω τρόπῳ πρὸς κατασκευὴν τῶν ἀνακτόρων εἰς μὲν τὴν Περουβίαν 20,000 ἄνδρες εἰργάζοντο ἔτη 50, εἰς δὲ τὸ Μεξικὸν διὰ τῆς ἐργασίας 200 χιλιάδων ἀνδρῶν κατασκευάσθησαν ταῦτα.

Ἡ δουλικὴ κατάστασις τῶν λαῶν ἐκείνων καὶ ἡ οἰκτρὰ αὐτῶν πενία, ἧτις κατέστη χρονία ἔνεκα τῶν προεκτεθέντων λόγων, ἐξηγοῦσιν ἀρκούντως διὰ τί αἱ χῶραι ἐκείναι εὐκόλως κατακλήθησαν, καὶ πῶς ἡ ἐκ τῆς κατακλήσεως παραχθεῖσα κατάστασις διακρινίσθη, καθότι τὸ δημοτικὸν στοιχεῖον οὐδέποτε ἠδυνήθη νὰ ἀνορθωθῇ.

Δὲν ἀγνοῶ ὅτι καὶ ἐν Ἀσίᾳ καὶ ἐν Ἀφρικῇ ἐξεβράχθησαν πολλάκις καὶ πόλεμοι ἐμφύλιοι καὶ μεταπολιτεύσεις, ἀλλὰ πόλεμοι βασιλέων καὶ δυναστειῶν ἢ μεγάλη ἔμωσ ὁμάς τοῦ λαοῦ διέμεινε πάντῃ ἀλοτριὰ πρὸς τὰ πολιτικὰ ταῦτα συμβεβηκότα.

Αἱ δὲ μεταπολιτεύσεις κατῆλθον ἄετις ἀνωθεν καὶ οὐδεμίαν ἐπέφερον ἀλλοίωσιν εἰς τὴν ὑποτέλει καὶ ὑπόδουλον κατάστασιν τοῦ λαοῦ.

Ἄλλ' ἐν Εὐρώπῃ ὑπὸ τὸ κράτος ἀλλοίων περιστάσεων, αἱ ἐπαναστάσεις ἐξεβράχθησαν ἐκ τῶν σπλάγγων τοῦ λαοῦ· οἱ κεκρατημένοι ἀνορθώθησαν κατὰ μικρὸν καὶ βαθμικῶν, ἀνέπτυξαν μεγίστην βιομηχανικὴν δραστηριότητα, συνέστησαν κοινότητας καὶ σωματεῖα, ἀπέκτησαν διὰ τῶν παραχωρήσεων τῶν κρατούντων τοπικὴν τινὰ αὐτονομίαν, καὶ ὅτε μὲν συμμαχοῦντες μετὰ τῶν βασιλέων κατὰ τῶν τυραννικῶν καὶ ὑπερηφάνων φεουδαρχῶν, ὅτε δὲ μετὰ τῶν εὐγενῶν κατὰ τῶν ἀπολυτοφρόνων μοναρχῶν, μετέσχον τελευταίον τῆς κυριαρχίας ἢ μόναι αἱ προνομιούχοι τάξεις ἀντεποιοῦντο.

Εἰς τὴν δουλικὴν δὲ καὶ ταπεινὴν ταύτην κατάστασιν τῶν λαῶν τῆς Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς δὲν συνέτελεσαν ἐπὶ τέλους ὀλίγον καὶ ἡ καθόλου ἐπίδρα-

σις τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου ἐπὶ τῶν πνευματικῶν δυνάμεων· καὶ ὅσον γνωστὸν εἶναι ὅτι τὰ φυσικὰ φαινόμενα, ὅτε μὲν διεγείροντα ἐν τῇ ψυχῇ ἡμῶν τὸ αἶσθημα τοῦ φόβου, τῆς ἐκπλήξεως καὶ τῆς φρίκης, ἐξάπτουσι ἰδίως τὴν φαντασίαν· ὅτε δὲ ἔνεκα τῶν μικρῶν αὐτῶν διαστάσεων προκαλοῦσι τὴν λογικὴν ἡμῶν ἐνέργειαν· ὅσο δὲ τὰ φυσικὰ ταῦτα φαινόμενά εἰσι καταπληκτικώτερα, τόσο ἡ λογικὴ δύναμις ἐξασθενεῖ καὶ ὁ ἄνθρωπος καθίσταται εὐπιστος, ἀποδεχόμενος μετὰ τινος παθητικῆς εὐχερείας παντὸς εἶδους μυθεύματα, θαυμάσια ἀκούσματα καὶ τερατολογίας.

Κατὰ τοῦτο δὲ κυρίως διακρίνεται ἡ Ἀσία τῆς Εὐρώπης.

Περὶ τῆς καταπτώσεως καὶ ἀτονίας τῶν λογικῶν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου ὡς ἐκ τῆς ἐπιδράσεως τῶν φυσικῶν φαινομένων ὁ Μιχαελέτος λέγει· « Πρακτολογοῦσθε ἀπὸ ἀντολῶν πρὸς δυσμᾶς, ἐπὶ τῆς γραμμῆς, τὴν ὁποῖαν διατρέχει ὁ ἥλιος καὶ τὰ μαγνητικὰ τῆς σφαιρᾶς βέβηματα, τὰς μεταναστεύσεις τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, πρακτολογοῦσθε το εἰς τὴν μακρὰν τοῦ ὁδοπορίου ἀπὸ Ἀσίας εἰς Εὐρώπην, ἀπὸ τῆς Ἰνδικῆς εἰς τὴν Γαλλίαν, καὶ εἰς ἕκαστον τῶν ὁδοπορικῶν αὐτοῦ σταθμῶν, θέλετε ἀναγνωρίσει ὅτι ἡ τυραννικὴ ἐπίδρασις τοῦ γένους καὶ τοῦ κλίματος ἐξασθενεῖ καὶ ἐλαττοῦται. »

Εἰς τὴν Ἰνδικὴν, τὸ πρῶτον ὁμητήριον τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τὴν πηγὴν τῶν θρησκευτικῶν δογμάτων, ὁ ἄνθρωπος χυνοῦται καὶ ὑποκάμπει ἐνώπιον τῆς παντοδυναμίας τῆς φύσεως· ὡς νήπιον ἀσθενὲς ἐπισπλουόμενον εἰς τοὺς μητρικοὺς κόλπους, ἀλληλοδιχόχως καθίσταται ἀντικείμενον τῆς ὀργῆς καὶ τῆς φιλοστοργίας αὐτῆς καὶ ἀντὶ νὰ τρέφῃται, μεθύει μᾶλλον ἐκ τοῦ δραστικοῦ αὐτῆς γάλακτος. Ἡ φύσις, ἐπιφυσῶσα ἐπ' αὐτὸ τὴν ὑγρὰν καὶ κυστικὴν αὐτῆς πνοήν, τὸ ὑποθάλλει μετὰ εὐώδη ἀρώματά της. Αὐτοῦ δὲ ἡ ἰσχὺς, ἡ ζωὴ, ὁ νοῦς, τὸ πᾶν νεκροῦται καὶ ἐξοφάνιζεται. Ναι μὲν τὸ ἀνθρώπινον γένος ἐπολλαπλασιάζετο ἐξαιτίας ἐν ταύταις ταῖς χώραις, ἡ φύσις ἀσώτως ἐδαψίλευσε τὴν ζῶν, ἀλλὰ καὶ τὸν θάνατον. Εἰς τὸ Βεναρὲς τρεῖς τοῦ ἔτους ὁ ἄνθρωπος συλλέγει τ' ἀγὰθὰ τῆς φύσεως· λάβροι ὕετοι καταπίπτοντες, μεταμορφοῦσιν αἰφνιδίως χέρσον πεδίων εἰς λειμῶνα. Ὁ κάλκος τῆς Ἰνδικῆς εἶναι τὸ ἐκμῶσ ἐξήκοντα ποδῶν ὕψους· ἀπὸ τῆς ῥίζης μιᾶς Ἰνδικῆς συκῆς ἀναφύεται ὀλόκληρον δάσος. Ὑπὸ τὰ γιγαντιαία ταῦτα φυτὰ, γιγαντιαία πνεοῦσι θηρία· ἡ τίγρις, ἡ τίς παραφυλάττουσα τὸν ἵπποπόταμον ἐπὶ τὰς ὄχθας ἐκθυδίνου ποταμοῦ, καταβάλλει αὐτὸν ὑπερηδῶσα δέκα ὀργυῶν ἀπόστασιν, ἡ ἀγέλη ἀγρίων ἐλεφάντων, διατρέχουσα μανιωδῶς τὰ δάση, καὶ

διαρρηγνύουσα πανταχόσε τὰ προσκείμενα δένδρα. Τρομαρτὶ λαίλαπες μετατοπιζοῦσιν ὄρη ὑψιτενῆ, ἡ δὲ χολέρα θανατώνει μυριάδας ἀνθρώπων. Τοιοῦτω τρόπῳ ὁ ἄνθρωπος ἀπαντῶν ἀπανταχοῦ δυνάμεις ἀνωτέρως, δὲν ἀποτολμᾷ ν' ἀνταγωνισθῇ πρὸς τὴν φύσιν, ἀλλὰ κλίνων τὸν αὐχένα συναισθάνεται τὸ κράτος αὐτῆς, καὶ αἰχμάλωτος, ὁμολογεῖ μετ' ἀπελπισίας συνάμα καὶ ἠδουπαθείας, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι τὸ Πᾶν ὅτι τὸ Πᾶν εἶναι Θεός· αὐτὸς δὲ συμβεβηκὸς καὶ φαινόμενον τῆς μοναδικῆς ταύτης οὐσίας. »

Ἐνεκα δὲ τῆς τάσεως ταύτης τῶν Ἀσιανῶν πρὸς τὸ ἰδανικόν, πρὸς τὸ ὑπερφυσικόν, πρὸς τὰς φαντασιοκοπίαις, ἀνέκαθεν μὲν παρήχθησαν ἐν Ἀσίᾳ ποιητικὰ, μεταφυσικὰ, συστήματα θεοφυσικὰ καὶ κοσμογονικὰ, μετ' αὐτῶν δὲ προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίαι γελοιοδέσταται, ἀλλ' ἀκριβῆς, ὑγιῆς ἐπιτήρησις οὐδὲλως ἀνεπτύχθη. Ἡ πνευματικὴ δὲ αὐτῆ ἀορισταῖα μετεδύθη καὶ εἰς τὰς τέχνας, εἰς τὴν μουσικὴν λ. χ. τὴν ὁποῖαν ἀνέδειξε χαῦνον καὶ ἀνεμμένην, εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν ἧτις ὑπῆρξε μεγαλοπρεπῆς ἀλλ' ὀλίγον χρήσιμος, εἰς τὰς βιωτικὰς τέχνας, σκοπούσας μᾶλλον πρὸς τὴν στυλπνότητα, τὸν χρωματισμὸν καὶ τὴν ἐξωτερικὴν ἐπίδειξιν, ἢ πρὸς τὴν ποιότητα καὶ στερεότητα τῶν πραγμάτων.

Τοιαύτη ἡ ἐπίδρασις τῶν φυσικῶν φαινομένων ἐπὶ τῶν πνευματικῶν δυνάμεων καὶ ἐπὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν Ἀσιανῶν.

Ἄλλ' ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι, ἐνθα τὰ φαινόμενα τῆς φύσεως εἶχον διαστάσεις μικροτέρας, τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα ἀπ' ἀρχῆς ἔδωκε σημεῖα εὐγενούς αὐτονομίας, καὶ πρὶν ἔτι ὁ ἄνθρωπος ἐνδυναμωθῇ διὰ τῆς ἐπιστήμης καὶ τῶν τεχνικῶν ὀργάνων, ἐπεχείρησε νὰ ἀφαιρήσῃ τὸ πῦρ ἐξ οὐρανοῦ.

Τῶντι ἡ Ἑλλὰς ὡς πρὸς τὴν ἑκτασίαν τῆς ἥτο περιπέτου τὸ 40 τῆς Ἰνδικῆς· τὸ κλίμα τῆς ἥτο ὑγιεινότερον, οἱ σεισμοὶ καὶ αἱ καταιγίδες τῆς ἥστον σπανιότεροι· τὰ ἄγρια θηρία τῆς ὀλιγώτερον ἐπιβλαβῆ· τὰ ὄρη τῆς ταπεινότερα· οἱ ποταμοὶ τῆς μικρότεροι· αἱ ἐπιδαιμονικαὶ τῆς νόσοι ὀλιγώτερον καταστρεπτικαί.

Ἐπομένως ἐὰν ἔνεκα τῆς ἐθιολογικῆς ἡμῶν συγγενείας θελήσωμεν νὰ παραβάλωμεν, ὑπὸ τὴν ἐποψίν τῆς ἐπιδράσεως τῶν φυσικῶν φαινομένων ἐπὶ τῶν πνευματικῶν δυνάμεων, τὴν Ἑλλάδα πρὸς τὴν Ἰνδικὴν, θέλωμεν ἀναγνωρίσει ὅτι ἐν μὲν τῇ Ἰνδικῇ τὰ φυσικὰ φαινόμενα ἐνέπνεον τὸν φόβον καὶ τὴν ἐκπλήξιν, ἐν δὲ τῇ Ἑλλάδι τὴν ἐμπιστοσύνην καὶ τὸ θάρρος. Ἡ φύσις ἥτο τυραννικὴ ἐν τῇ Ἰνδικῇ, ἐν τῇ Ἑλλάδι δὲ εὐμενεστερα καὶ εὐπροσιτοτέρα· ἔνεκα δὲ τοῦ καταπληκτικοῦ χαρακτῆρος τῶν φυσικῶν φαινομένων ἐν τῇ Ἰνδικῇ, καὶ τῆς εὐλαβείας καὶ δει-

σιδχιμόνος ἀποστάσεως τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τῶν μυστηριωδῶν καὶ δυσκαταγώνιστων δυνάμεων τῆς φύσεως, αἱ μὲν θεότητες τῶν Ἰνδῶν, ὁ Βράχμας, ὁ Βισνού, ὁ Σίβας, ἡ Δούργα παρίστων εἰδεχθῆ καὶ τερατόμορφα ὄντα, ἐμποιοῦντα τρόπον καὶ φρίκην, ἐν ᾧ ἀπ' ἐναντίας, οἱ θεοὶ τῆς Ἑλλάδος περιεβάλλοντο τὴν ἐρασίαν τοῦ ἀνθρώπου μορφήν· ὁ Ὀλύμπος τῶν, καὶ τοὶ δυσπρόσιτος, ἦτον ἡ φωτογραφία τῆς κοινωνίας τῶν ἀνθρώπων· οἱ θεοὶ τοῦ Ὀλύμπου ἦσαν κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν ἡμῶν· καὶ οὐ μόνον μορφήν ἀνθρώπου περιεβάλλοντο, ἀλλ' εἶχον καὶ τοὺς πόθους, καὶ τὰ πάθη, καὶ τὰς ἀδυναμίας, καὶ τὰς ἀσχολίας, καὶ τὰς κακίας τῶν θνητῶν.

Τοιοῦτοτρόπως, ἐν τοῖς Ὀμηρικοῖς ἔπαισι, οἱ θεοὶ κατέρχονται εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης, ὑπὲρ τῶν Ἀχαιῶν ἢ τῶν Τρώων, βοηθοῦντες τοὺς μαχομένους ὑπὸ τὴν μορφήν Τρώος ἢ Ἀχαιοῦ· ὑπερασπιζόντες δὲ τοὺς Τρώας ἢ τοὺς Ἀχαιοὺς οὐ μόνον πρὸς ἀλλήλους μάχονται, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς θνητοὺς, ὡς ἡ φιλόστοργος, ἀλλ' ἀνακλίας Ἀφροδίτη, ἦτις καταλθοῦσα εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης ὅπως σώσῃ τὸν υἱὸν αὐτῆς Αἰνείαν, τιτρώσκειται ὑπὸ τοῦ Διομήδους εἰς τὴν ἀπαλὴν αὐτῆς παλάμην· ἢ ὁ Σκάμανδρος, ὃν « εἰάνθον καλέουσι θεοί, » ὅστις μαχόμενος μετὰ τοῦ Ἀχιλλεύου ἐπὶ τοσοῦτον πιέζει αὐτόν, ὥστε τὸν ἀναγκάζει νὰ ἐπικαλεσθῆ τὴν ἀντίληψιν τῶν ὀλυμπίων θεῶν.

Ἡ ῥοπή αὕτη τῶν Ἑλλήνων πρὸς τὴν πνευματικὴν καὶ σωματικὴν ἀφομοίωσιν τῶν μυστηριωδῶν δυνάμεων τῆς φύσεως πρὸς τοὺς θνητοὺς, ἀποδεικνύεται προσέτι ἐκ τοῦ ὅτι ἐν Ἑλλάδι πρῶτον καθιερώθη ἡ λατρεία τῶν ἡρώων, ἦτοι ἡ θεοποίησις τῶν θνητῶν· διότι ὁ ἄνθρωπος ἐν Ἑλλάδι μάλιστα ἔσχε τὴν συνείδησιν τῆς ἐκτουτοῦ δυνάμεως, τῆς ἑαυτοῦ ἀξίας καὶ ἐγίνωσκεν ὅτι διὰ τῶν ἔργων του ἀπαθνατίζεται· ἐν ᾧ ἐν Ἀσίᾳ ἡ μυστηριώδης τῆς φύσεως παντοδυναμία ἐνεποίησε εἰς τὸν ἄνθρωπον τὴν συνείδησιν τῆς ἑαυτοῦ ἀδυναμίας.

Ἡ ἀλήθειαι αὕτη μαρτυρεῖται ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου λέγοντος περὶ Περσῶν, ὅπερ ἐν μέρει ἐφαρμόζεται καὶ εἰς τοὺς ἄλλους Ἀσιανούς· « οὐκ ἀνθρωποφυέας ἐνόμισαν τοὺς θεοὺς κατάπερ οἱ Ἕλληνες εἶναι. »

Ὅτι δὲ εἶπομεν περὶ Ἰνδικῆς εὐρηται καὶ ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ ἐν Μεξικῷ, ἐνθα οἱ θεοὶ περιεβάλλοντο θηριώδη καὶ τερατώδη, οὐχὶ δὲ ἀνθρωπίνην μορφήν.

Ἐκ τῶν προειρημένων συνάγεται ὅτι ἐν τῷ ἀρχαίῳ κόσμῳ, ἡ ἐπίδρασις τῶν φυσικῶν φαινομένων ἐπὶ τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας ὑπῆρξε καταθλιπτικὴ καὶ δυσκαταγώνιστος· διὸ καὶ τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα διέμεινεν ἐκεῖ ὑπὸ τὴν αἰώνιαν πίεσιν τοῦ ὑλικοῦ κόσμου τῶν προλήψεων, τῶν δεισιδαιμονιῶν, καὶ τῆς θεοκρατικῆς παμβασιλείας.

Πρῶτοι οἱ Ἕλληνες ἐκ τῶν ἀρχαίων ἐθνῶν, οἱ « ἐνθυμοὶ καὶ διανοητικοὶ Ἕλληνες » κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην, κατέθεσαν τὴν φαινήν κρηπίδα τῆς λογικῆς τοῦ ἀνθρώπου αὐτονομίας, ἠτένισαν μετ' εὐλαθείας μὲν, ἀλλὰ καὶ μετὰ φιλοφροσύνης τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον, προσήγγισαν αὐτῷ διὰ τῆς θρησκείας, τῆς φιλοπονίας καὶ τῆς τέχνης, καὶ προσοικειώθησαν αὐτόν.

Τὰ δὲ νεώτερα εὐρωπαϊκὰ ἔθνη περαιτέρω πρόεβησαν. Συνειδόμενα τὸ τοῦ Βάκωνος « ἡ ἐπιστήμη ἐστὶ δύναμις » ἐπεχείρησαν διὰ φιλοσοφικῆς μεθόδου ὑγιεινέρας καὶ ἀσφαλεστέρας τῆς τῶν Ἑλλήνων, νὰ κατακτήσωσι διὰ τοῦ πνεύματος τὴν ὕλην. Ἐπὶ τούτῳ ἐνεβάτευσαν εἰς τὰ μυστήρια τῆς φύσεως, ἀνεκάλυψαν τοὺς νόμους αὐτῆς καὶ συμμορφούμενα πρὸς αὐτοὺς καταξουσίασαν τοῦ ὑλικοῦ κόσμου· ἐνεκ τούτου, τὰ ἐπιστημονικώτερα σήμερον ἔθνη εἰσι καὶ τὰ βιομηχανικώτερα καὶ τὰ πλουσιώτερα.

Ἡ δ' Εὐρώπη καὶ λόγῳ τῆς εὐγενείας τῶν κατοίκων της, καὶ τῆς εὐκρασίας τῶν τόπων, καὶ τῆς φυσιολογικῆς ἐν γένει αὐτῆς καταστάσεως, ἀνεδείχθη μετὰ τῶν ἐθνοτήτων αἰτίνας προέκυψαν ἐκ τῶν κόλπων αὐτῆς, ἡ ἐν πνεύματι βασιλῆς καὶ κυρίαρχος τῆς οἰκουμένης· πρέπει δὲ νὰ ἐλπίζωμεν ὅτι καθ' ὅσον ἡ Εὐρώπη διὰ τῶν σιδηροδρόμων, τῶν ἀτμοπλοίων καὶ τῶν τηλεγραφικῶν της γραμμῶν καὶ ἐν γένει διὰ τῶν εἰρηρικῶν καὶ πολεμικῶν αὐτῆς στρατῶν διοχετεύει εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ Ἀφρικήν τὸ πνεῦμα, τοὺς θεσμοὺς, τὰς ἐπινοήσεις αὐτῆς, αἱ κλιματολογικαὶ περιστάσεις δὲν θέλουσιν ἐπὶ τοσοῦτον ἐπιηρεάζει τὰς χώρας ἐκεῖνας, καὶ ἡ ἀνθρωπίνη διάνοια θελεῖ τελευταίον ἀπελευθερωθῆ ἀπὸ τῆς καταθλιπτικῆς ἐπιηρεσίας τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου.

Ἀγωνισθώμεν λοιπὸν καὶ ἡμεῖς μετὰ τῶν ἄλλων πεπολιτισμένων ἐθνῶν τὸν εὐγενῆ ἀγῶνα τῆς κατακτήσεως τῆς ὕλης διὰ τοῦ πνεύματος, καὶ ἀποδείξωμεν ἐμπράκτως ὅτι ἡ ἐλευθερία ἦν ἀπολαμβάνομεν δὲν εἶναι χρῆμα ἄγονον, ἀλλ' εἶναι ἡ ἀσφαλεστέρα πρὸς τὴν εὐημερίαν ὁδός. Διὰ τῆς προαγωγῆς τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν εὐημερίας οὐ μόνον θέλομεν κατασταθῆ εὐδαιμονέστεροι, ἀλλὰ θέλομεν ἔτι μᾶλλον ἀγαπήσει τὴν παραγωγὸν εὐημερίας ἐλευθερίαν καὶ περιποιήσει ἡμῖν τὴν προσήκουσαν ἐκάστῳ ἐνεργῶ πολίτῃ ἀνεξαρτησίαν, ἀνευ ἧς τὰ πολιτικὰ δικαιώματα καθίστανται ἀντικείμενον ἐμπορίας καὶ βεβήλου κερδοσκοπίας.

Τὸν ποθοῦμενον δὲ σκοπὸν τῆς γονίμου ἐλευθερίας, τῆς παραγωγῆς εὐημερίας, δὲν θέλομεν ἐπιτύχει ἐὰν δὲν δώσωμεν διὰ κοινοφελῶν ἔργων καὶ ἐπιχειρήσεων, πρακτικώτερον τινα ὄπισθον εἰς τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν δραστηριότητα καὶ δὲν κατανοήσωμεν ἅπαντες, καὶ ἄρχοντες καὶ ἀρχόμενοι, ὅτι ἡ ἐλευθε-

ρία δὲν παρέχει μόνον δικαιώματα, ἀλλ' ἐπιβάλλει καὶ καθήκοντα, ἐκ τῆς παραγωγίσεως τῶν ὀπιῶν γεννᾶται ἡ αὐθάδης καὶ πολυτάραχος ἀκολασία, δηλ. ἡ κατὰ τῆς πολιτείας ἀνταρσία τῶν ἰδιωτικῶν θελήσεων, ἡ ὀλεθριώτερη μάλιστα τῆς τῶν ἐθνῶν εὐημερίας.

ΠΡΟΛΙΣΘΗΜΑΤΑ

ΤΟΥ

ΙΑΚΩΒΟΥ ΛΑΜΠΕΡ.

(Συνέχ. Ἰδε φυλλάδ. 385.)

Μετὰ τὴν εἰς Γαλλίαν ἐπάνοδον τῆς *Μαρίσης* ὁ τε Ἐρβίνος καὶ ὁ Λαμπέρ, λαβόντες ἄδειαν ἀπουσίας, μετέβησαν εἰς τὴν πρωτεύουσάν, οὗτος μὲν, διότι δὲν εἶχε γονεῖς, ἐκεῖνος δὲ διότι ὁ πατήρ αὐτοῦ κατῴκει εἰς Παρισίους, ὅπου μετήρχετο τὸν τραπέζιτην. Ἡ οἰκογένεια τοῦ Ἐρβίνου ὑπεδέχθη φιλοφρονέστατα τὸν Ἰάκωβον. Ὁ πεντηκοντούτης οἰκοδεσπότης ἦτο ἀγαθώτατος καὶ προσηνέστατος· ἡ δὲ σύζυγος αὐτοῦ, ἀξιόλογος γυνὴ, κατεγίνετο ἰδίως εἰς τὰ τῆς οἰκίας. Εἶχον δὲ καὶ θυγατέρα ὁμοιάζουσαν κατὰ πολλὰ τὴν μητέρα αὐτῆς, καὶ ἔχουσαν πρὸς τούτοις τὸ θέλημα τοῦ εἰκοσαετοῦς ἠλικίας, ὠραιότατους γαλανοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ κόμην καστανόχρουν. Μετὰ παρέλευσιν ὀλίγου χρόνου ἐθεώρει καὶ αὕτη τὸν Λαμπέρ σύντροφον· φαίνεται δὲ ὅτι εὐχαρίστως ἔβλεπεν αὐτόν καὶ ὅτι προθυμότερον θὰ τὸν ἠγάπα· ἀλλὰ καὶ ὁ Ἰάκωβος καταγενοῦσθαι ἀπὸ τὴν ἀρμονίαν καὶ τὸν γαλήνιον βίον τῆς οἰκουμένης, οὐχ ἤττον δὲ καὶ ἀπὸ τὸ κάλλος τῆς νέας Ἐρμάνσης, καθόσον μάλιστα θαλασσοπορήσας δέκα ὀλόκληρα ἔτη, οὔτε φίλιος σταθερῶς ἐδυνήθη ν' ἀποκτήσῃ, οὔτε διαρκεῖς εὐχαριστήσεις νὰ δοκιμάσῃ. Ὅποια εὐδαιμονία ἂν τὴν τάσῃ αὐτοῦ ἀπομόνωσιν συγκατένευε νὰ παραμυθήσῃ ἡ νέα καὶ ὠραία ἐκεῖνη κόρη! Πλὴν τούτου ὁ Ἰάκωβος ἠσθάνετο καὶ τὴν ἀνάγκην νὰ διασκεδασθῶσιν οἱ ἀπείσιοι λογισμοί, οἱ βασανίζοντες αὐτόν μετὰ τὸν φόνον τοῦ Γερβῶ. Καὶ τίς ἄλλος καταλληλότερος πρὸς τοῦτο τῆς εὐκρινουῆς, καὶ γλυκείας, καὶ φιλόφρονος Ἐρμάνσης; Ταῦτα πάντα δὲν ἐδίστασε νὰ διακονίωσῃ πρὸς τὸν φίλον του, ὅστις χαίρων ἀνέλαθε νὰ ὀμιλήσῃ τοὺς γονεῖς του. Τὸ ἐσπέρας τῆς αὐτῆς ἡμέρας ὁ νέος Ἐρβίνος μετεδίβασε τὴν πρότασιν εἰς αὐτοὺς, πικρῶντος καὶ τοῦ Ἰακώβου· οὗτοι δὲ, συναινέσαντες ἀμέσως, εἶπον αὐτῷ νὰ ζητήσῃ καὶ τῆς νέας τὴν συγκατάθεσιν· ἡ Ἐρμάνση ἐρυθρίασασα ἔδωκε τὴν δεξιάν πρὸς τὸν Ἰάκωβον, καὶ οὕτω ἐτελέσθησαν ἐν ἀκαρεῖ οἱ ἀρραβῶνες· ἐὰν

δὲ δὲν ἦτο προεχωρημένη ἡ ὥρα, ὁ Λαμπέρ θὰ ἔτρεχε νὰ ζητήσῃ καὶ τοῦ ὑπουργοῦ τὴν ἄδειαν.

Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκεῖνης ἐθεωρεῖτο ὡς μέλος τῆς οἰκογενείας, γεύομενος, καὶ δειπνῶν, καὶ διανύων τὸ ἐσπέρας μετ' αὐτῆς, ἀπορῶν ὅμως πῶς παρήχοντο τοσοῦτον ταχέως αἱ ὥραι. Τοσοῦτω δὲ ἠσθάνετο ἐκυτὸν εὐτυχῆ, ὥστε δὲν ἐνόει διὰ τί ἀνησυχεῖ ἄλλοτε διὰ τὴν παραγγελίαν τοῦ Γερβῶ. « Δὲν εἶμαι πλέον, ἔλεγε πολλὰκις καθ' ἑαυτόν, τόσῳ τρελός, ὥστε νὰ σπᾶνω τὴν κεφαλὴν μου διὰ τοιαύτας ἀνοησίας ». Ἐσπέραν τινὰ, ὁ Κ. Ἐρβίνος ἔλθων μετὰ τὴν ὥραν τοῦ γεύματος καὶ καθήτας παρὰ τὴν τράπεζαν — Δὲν ἀργοπόρησα, εἶπεν, ἐκουσίως· ἐντάμωσα τὸν Γιράρ, ἐπιστρέψαντα εἰς τὴν Γαλλίαν. Ὀμιλήσωμεν πολλὴν ὥραν. Δὲν ἠμπόρεσε νὰ ἔλθῃ νὰ σᾶς ἰδῆ ἀπόψε· αὐρῖον ὅμως ἀφεύκτως.

Ἄλλ' οὔτε ἡ οἰκοδέσποινα, οὔτε ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ ἀπεκρίθησαν.

— Ὁ Κ. Γεράρ, προσέθετο τότε ὁ οἰκοδεσπότης ἀποταθεὶς πρὸς τὸν Λαμπέρ, εἶναι ἐκ τῶν μιγάδων τῆς Μαρτινίκης. Τὸ 1848 μ' ἔκαμε μεγίττην ὑπηρεσίαν· χωρὶς τὴν συνδρομὴν αὐτοῦ θὰ κατεστρεφόμεν μ' ἐδάνεσε σημαντικὴν ποσότητα, καὶ οὕτω διώρθωσα τὰς ὑποθέσεις μου. Καὶ ἀπέδωκα μὲν, χάριτι θεῆς, τὸ χρέος μου, οὐχ ἤττον ὅμως εὐγνωμονῶ πάντοτε. — Ἐπειδὴ δὲ ὁ μὲν Ἰάκωβος δὲν εἶχε τι ν' ἀποκριθῆ εἰς ταῦτα, ἡ δὲ Ἐρμάνση καὶ ἡ μήτηρ της ἐτήρουν πάντοτε σιωπὴν, ὁ Κ. Ἐρβίνος, ἀμυχανῶν ὅπως οὖν, ἤλλαξε τὴν ὀμιλίαν. Μετὰ δὲ τὸ γεῦμα ἡ νέα, ἐλθοῦσα πρὸς τὸν μνηστῆρά της, — Ἰάκωβε, εἶπε, δὲν πρέπει νὰ ἔχω μυστικά ἀπὸ σέ, καὶ μάλιστα ἔσαν αὐτὰ δὲν σὲ προξενοῦν δυσἀρεσκείαν. Μετὰ τὴν εὐεργεσίαν τὴν ὀπιάν ὁ Κ. Γεράρ ἔκαμεν εἰς τὸν πατέρα μου, μ' ἐζήτησεν εἰς γάμον. Ἐγὼ ὅμως, ἂν καὶ ἦμην εἰς ἄκρον εὐγνώμων καὶ τὸν εθεώρουν τίμιον ἄνθρωπον, ἠσθάνομην μεγίστην ἀποστροφήν νὰ γίνω σύζυγός του, καὶ διὰ τοῦτο ἀπέβηκα τὴν πρότασιν. Ὁ Κ. Γεράρ ἀνεχώρησεν εἰς Ἀμερικὴν, ὅπου, ὡς ἐμάθαμεν, ὑπανδρεύθη καὶ ὅπου ἐχάρησε μετ' ὀλίγον. Ἐσιωπήσαμεν δὲ εἰς τὸ γεῦμα ἡ μήτηρ μου καὶ ἐγὼ, διότι πολὺν καιρὸν μὲ εἶχεν ὠργισμένην ὁ πατήρ μου διὰ τὴν ἀρνήσιν, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἀγαπῶμεν ν' ἀκούωμεν τὸ ὄνομά του. Ὅλ' αὐτὰ σὲ εἶναι ἀδιάφορα.

Καὶ ἦσαν τῳόντι. Ὄθεν ὁ Ἰάκωβος εὐχαρίστησε τὴν μνηστῆρ τὴν διὰ τὴν εὐκρινεσίαν της. Καὶ ὁ μὲν ὅτε ἤκουσε τὸ ὄνομα τοῦ Γεράρ ἠσθάνθη ἀνεξήγητον ἀνησυχίαν καὶ φόβον.

Τὴν ἐπιούσαν, ἔλθων περὶ τὴν ἕκτην ὥραν τῆς ἐσπέρας, εἶδε ξένον καθήμενον παρὰ τὴν ἐστίαν πλησίον τῆς Κ. Ἐρβίνου. Ὁ ξένος ἰδὼν τὸν Ἰακώβον ἐσκόλλητο καὶ εἶπε — Κύριε, ἡ Κ. Ἐρβίνου μὲ

ἀνήγγειλε πρὸ ὀλίγου τὸν γάμον σας. Σπεύδω δὲ νὰ σας συγχωρῶ εὐλοκρινῶς, καὶ νὰ ἐκφράσω τὴν ἐλπίδα ὅτι, φίλον ὄντα τῆς οἰκογενείας θέλετε μὲ θεωρῆσαι καὶ ὑμεῖς ἐδικὸν σας.

Εἶπε καὶ ἔτεινε τὴν δεξιάν· ἐνῶ δὲ ὁ Ἰάκωβος ἔλαβεν αὐτὴν παρετήρησε τὸ πρόσωπόν του. Ἴδρὸς κατὰψυχρος· κατέβρεξε τὸ σῶμά του, καὶ οὔτε λέξιν ἐδυνήθη νὰ προφέρῃ. Τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ τὸ πρόσωπον ἦτο τὸ ὄχρον καὶ μαυροκίτρινον ἐκεῖνο, μὲ τοὺς βλοσυροὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὴν σγουρὴν κόμην, τὸ ὅποιον εἶχε νομίσαι ἄλλοτε ὅτι εἶδεν ἐνῶ ἐμελλε νὰ κοιμηθῇ. Ἐπειδὴ ὁμοῦ ἐφοβήθη μὴ ὁ ξένος αἰσθάνηται τὴν χειρὰ του τρέμουσαν ἐπιθύρσιέ τινας λέξεις. Πλὴν τούτου, μήπως ἦτο βέβαιος ὅτι δὲν ἠπατάτο; Ἐκάθησε λοιπὸν καὶ ἠτένιζε τὸ πῦρ, μὴ θέλων νὰ στρέψῃ τὸ βλέμμα πρὸς τὸν ξένον ἕως οὗ φέρωσι φῶς. Ὅτε δὲ ἔφραχν παρητηρήσας τὸν ξένον ἐπέστη ὅτι δὲν ἠπατάτο τὸ πρόσωπόν του ἦτο αὐτὸ τὸ τοῦ δολοφόνου. Ἀλλὰ καὶ ὁ Γιρὰρ παρετήρησε τὸν Ἰάκωβον μετὰ περιεργείας ἅμα δὲ καὶ ἀπορίας.

Διακροῦντος τοῦ γεύματος ἡ συνομιλία ὑπῆρξε γενικὴ, ὁ δὲ Ἰάκωβος δὲν ἔδειξε οὐδεμίαν ἀνησυχίαν. Μετὰ ταῦτα ὁμοῦ, λαβὼν κατὰ μέρος τὸν Ἀχιλλεὺς — ἠξέυρει ἀκριβῶς, ἠρώτησε, τί ἀνθρώπος εἶναι αὐτὸς ὁ Γιρὰρ;

— Ὅλα ὅσα ἠξέυρω εἶναι ὅτι συνῆραμε τὸν πατέρα μου καὶ ἐζήτησε τὴν ἀδελφὴν μου.

— Τίποτε περισσότερον;

— Τίποτε. Σὺ εἶσαι ναυτικὸς, δὲν ἠξέυρεις ὅτι ἡμεῖς οἱ ναυτικοὶ ἀγνοοῦμεν τί κάμουν αἱ οἰκογενεαὶ μας; Ὑπανδρεύονται, πλουτοῦν, πτωχύνουν ὅταν λείπωμεν, καὶ δὲν τὰ μανθάνομεν παρά ὅταν ἐπιστρέψωμεν.

Ὁ Ἀχιλλεὺς ἐνόμισεν ὅτι ὁ Ἰάκωβος ἐξηλοτύπει καὶ ὅτι ἡστυεύετο.

— Ἐχεις δίκαιον· πλὴν εἰπέ με, σὲ παρηκαλῶ· εἶπε εἰς κανένα τὰ συμβάντα τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου;

— Εἰς κανένα, ἀπεκρίθη ὁ Ἀχιλλεὺς.

Καὶ τῶντι δὲν εἶχεν ὁμιλήσει περὶ αὐτῶν· διότι ἐπιθυμῶν πρὸ πολλοῦ νὰ τὸν ἴδῃ νυμφευόμενον τὴν ἀδελφὴν του, δὲν ἐπεθύμει νὰ μάθῃ αὐτὴ τὰς ὁπωσοῦν μωρὰς ἰδέας, αἵτινες ἐκυκλοφόρου ἐνίοτε εἰς τὴν καρτὴν τοῦ φίλου του, καὶ τὴν παράδοξον παρηγγελίαν τοῦ Γερβῶ ὅπως ἐκδικηθῇ αὐτόν.

— Σὲ παρηκαλῶ, ἐπανέλαβεν ὁ Ἰάκωβος, νὰ μὴν ἀναφέρῃς εἰς κανένα περὶ τῶν συμβάντων μου. Προσπάθησε μόνον νὰ λάβῃς ἀκριβεστέρως πληροφώρας περὶ τοῦ Γιρὰρ.

Ὁ Ἀχιλλεὺς ὑπώπτευσεν τί εἶχε κατὰ νοῦν ὁ φί-

λος του, καθόσον, ἀτενίσας τὸν Γιρὰρ, παρετήρησεν ὅτι οἱ χαρακτηρισμοὶ τοῦ προσώπου του ὁμοιάζον μὲ τοὺς πολλὰς περιγραφέντας ὑπὸ τοῦ Λαμπέρ ὡς ὄντας τοῦ δολοφόνου τοῦ Γερβῶ· ἐσιώπησεν ὁμοῦ φοβηθεὶς μὴ λάβῃ ὁ Ἰάκωβος ἀφορμὴν νὰ ἀναπτύξῃ τὰς φαντασιώδεις ὑποθέσεις του.

Ἡμέραι τινὲς παρήλθον ἔκτοτε, καὶ ὁ Ἀχιλλεὺς δὲν θὰ ὠμίλει περὶ τοῦ Γιρὰρ, ἀν δὲν ἠρώτα αὐτόν ὁ Ἰάκωβος· τὸ μόνον τὸ ὅποιον ὁ νέος Ἑρβίνος εἶχε μάθει περὶ ἐκείνου ἦτο ὅτι οἱ γινώσκοντες αὐτόν εἰς Παρίσιον τὸν ἔλεγον ψυχρὸν καὶ εὐγενῆ. Ὁμιλήσας δὲ καὶ μετὰ τοῦ Γιρὰρ ἤκουσε παρ' αὐτοῦ ὅτι εἶχε ταξιδεύσει εἰς ὅλην τὴν Ἀμερικὴν, καὶ ὅτι εἶχε διατρίψῃ καὶ εἰς τὸν Ἅγιον Φραγκίσκον. Σημειωτέον δὲ ὅτι ὁ Ἀχιλλεὺς οὐδόλως ἐπεθύμει νὰ ἐξακριβώσῃ τὰ περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Γερβῶ· ἀλλὰ καὶ ἂν τὰ ἐμάνθανεν, καὶ ἂν ἐμάνθανεν ὅτι εἰς αὐτόν ἐνείχετο ὁ Γιρὰρ, δὲν εἶχε σκοπὸν νὰ εἴπῃ τὴν ἀλήθειαν εἰς τὸν Ἰάκωβον. Προσέθετο δὲ ὅτι, καθ' ἃ ἔμαθεν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν ναυτικῶν, ὁ Γιρὰρ ἐζήτησε θέσιν προξένου, καὶ ὅτι ὡς ἔχων καὶ χρηματικὴν κατάστασιν καὶ σημαντικὰς σχέσεις εἰς Μαρτινίκαν ἠλπίζεν ὅτι θὰ ἐπιτύχῃ. Ὁ Λαμπέρ ἐνόησε τοὺς διαλογισμοὺς τοῦ φίλου του· ἀλλ' αἰσθανόμενος καὶ αὐτὸς τὸ ἄτοπον τῶν ὑποψιῶν του δὲν ἐξέφρασεν αὐτάς. Πλὴν τούτου αἱ περὶ τῆς τιμωρίας τοῦ Γιρὰρ πληροφορίες τοῦ Ἀχιλλεὺς, εἰ καὶ ἀτελεῖς, δὲν ἦσαν ἄξια καταφρονήσεως· καὶ μὲν ἡ ὁμοιότης τῶν προσώπων ἦτο πρόδηλος· πιθανὸν ὁμοῦ νὰ ἦτο καὶ κατὰ τύχην. Ταῦτα ἀναπολῶν ἐμέμνητο ἑαυτὸν ὅτι κατηναλίσκετο εἰς γελοίας ἐρεύνας μετὰ τῆς τύχης του εὐτυχίας.

Δυστυχῶς ὁμοῦ ἀπῆντα συνεχῶς τὸν Γιρὰρ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ πενθεροῦ του. Ἐνῶ δὲ αὐτὸς ἠσθάνετο ἀύξανόμενον καθ' ἑκάστην τὴν ἀντιπάθειάν του, ἐκεῖνος ἔδεικνυεν ἀπ' ἐναντίας πολλὴν εὐγένειαν καὶ φιλοφροσύνην πρὸς τὸν γαμβρὸν τοῦ φίλου του· καὶ τοῦτο ἠρέθιζεν ἔτι μᾶλλον τὸν Ἰάκωβον. Ἐσπέραν τινὰ, καθ' ἣν συνήχθησαν πολλοὶ κεκλημένοι εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Κ. Ἑρβίνου ἐγένετο λόγος περὶ τῶν ναυτικῶν· ὁ δὲ Γιρὰρ, ὁμιλήσας μετὰ πολλῶν ἐπαίνων περὶ αὐτῶν ἐν γενεῖ, ὠμίλησε καὶ περὶ τινῶν περιστάσεων ἀναγομένων ἰδίως εἰς τὸν Λαμπέρ. Οὗτος ὁμοῦ, δείξας δυσπρόσοειον ἔστρεψε τὴν ῥάχιν· ἀλλὰ στραφεὶς παρευθὺς ἠτένισε τὸν ὁμιλοῦντα. Ἡ φιλόφρον φυσιονομία τοῦ μιγάδος εἶχεν ἀλλοιωθῆ, τὸ μέτωπόν του εἶχε συνοφρυωθῆ, οἱ ὀφθαλμοὶ του ἐξηκόντιζον πῦρ ὀργῆς, καὶ τὰ χεῖλη του συσταλέντα ἐδείκνυον πικρίαν καὶ ἀγανάκτησιν. Ὁ δὲ Ἰάκωβος πλησιάζας αὐτόν — Ἡμῖν βέβαιος, εἶπεν, ὅτι μὲ μισεῖς.

Τὸ πρόσωπον τοῦ Γιρὰρ ἐγένετο ἰλαρότερον. —

Ὅχι, ἀπεκρίθη ἀπαράχω, δὲν σὲ μισῶ· ἀλλ' ὁ πρὸς ἐμὲ τρόπος σου μὲ δυσαρρεστῆ.

— Ὅχι, ὅχι, ἐπανέλαβεν ὁ Ἰάκωβος, εἶμαι βέβαιος δι' ὅτι εἶπα· δὲν μὲ ἀπατάς· ἠξέυρω πῶς ἀνακαλύπτονται οἱ ὑποκριταί.

— Κύριε! ἀνέκραξεν ὁ Γιρὰρ.

Τῆς σκηνῆς ταύτης ἐγένοντό τινας μάρτυρες, καὶ μάλιστα ἡ Ἑρμάνση, ἣτις τὸν μὲν Γιρὰρ παρέσυρε, τὸν δὲ Ἰάκωβον ἐπέπληξε μετὰ τὴν συναναστροφὴν, ὑποθέτουσα ὅτι παρεφέρθη ἀπὸ ζήλιαν. Ὁ Ἰάκωβος μειδιάσας μελαγχολικῶς ὑπεσχέθη ὅτι δὲν θὰ ἠρέθιζε πλέον τὸν Γιρὰρ.

Ὁ Λαμπέρ ἐνόμιζεν ὅτι μετὰ τὸ συμβάν ἐκεῖνο θὰ ἐκάλει αὐτόν εἰς μονομαχίαν ὁ Γιρὰρ· οὗτος ὁμοῦ ἐξηκολούθει φερόμενος εὐγενῶς. Καὶ ὁμοῦ ἤξονον αἱ ὑποψίαι του, διότι τὸ κατ' αὐτοῦ μῖτος τοῦ Γιρὰρ, περὶ οὗ δὲν ἐδίσταζε πλέον, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μὴ ἔχῃ αἰτίαν· ἀφοῦ καὶ οἱ δύο ἐμισοῦντο ἀμοιβαίως, δὲν ἦτο ἀπόδειξις ὅτι ὁ τε δολοφόνος καὶ ὁ ἐκδικητὴς ἐμάντευσαν ἀλλήλους; Ἐνίοτε ὁμοῦ ἠσθάνετο ὅτι τοιαῦται ἰδέαι ἦσαν παιδαριώδεις, καὶ τὸ δεινότερον ὀλέθριαι· διότι τοῦ ἑμελιούμενος ἐπλαττε τοιαύτας χιμαίρας, αἵτινες πιθανώτατον ἦτο νὰ τὸν παρασύρωσιν εἰς ἄβυσσον δυστυχημάτων;

Ἐσπέραν τινὰ ἡ Κ. Ἑρβίνου, ἐνοήσασα τὴν ἀποστροφὴν τοῦ Ἰακώβου κατὰ τοῦ Γιρὰρ, ἐνόμισεν ὅτι ἤθελε προλάβει πᾶσαν δυσάρεστον περίστασιν, ἐπαναλαμβάνουσα ὅτι εἶχεν εἰπῆ αὐτὸς ὁ μιγάς. Εἶχε λοιπὸν εἰπεῖ ὅτι πρὸ τινῶν ἐτῶν μονομαχίης δις ἐφόνευσεν τοὺς ἀντιπάλους του. Τοῦτο δὲ κατ' αὐτὴν ἀπεδείκνυεν ὅτι ἦτο ἀριστος μονομάχος. Ἡ εἰδασίς αὐτῆ ἦτο ἀπροσδόκητος πρὸς τὸν Ἰάκωβον. Ἔως τότε ἐνόμιζεν ὅτι μόνον καθῆκον εἶχε τὸ τοῦ δικαστοῦ, τοῦ τιμωροῦ τὸν ἔνοχον· δὲν εἶχε δὲ προῖδει καὶ τὴν πιθανότητα προσωπικῆς μάχης. Καὶ ἐγέλασε μὲν, ἠσθάνθη ὁμοῦ καὶ τινα θλίψιν· ἀλλ' ἴσα ἴσα διὰ τοῦτο ὅτι συνήτησε τὸν Γιρὰρ, ἔβριψεν ἐπ' αὐτοῦ βλέμμα καταφρονήσεως καὶ ὑπεροφίας. Παρητήρησε δὲ ὅτι καὶ ὁ Γιρὰρ ἠτένιζεν αὐτόν μὲ τρόπον σημαίνοντα ὅτι ἐπροσπάθει νὰ τὸν ἀναγνωρίσῃ. — Μὲ εἶδε λοιπὸν καὶ αὐτὸς ἄλλοτε; εἶπε καθ' ἑαυτόν. Καὶ ἀναζητοῦμεν καὶ οἱ δύο ἀρχαίαν τινὰ ἀνάμνησιν, ἐντύπωσιν παλαιὰν τὴν ὅποιαν δὲν ἐνθυμούμεθα; Τὸ πρῶγμα αὐτὸ, ἐξηκολούθησε σκεπτόμενος καὶ ἀναφρίσων, πρέπει νὰ τελειώσῃ.

Καὶ τῶντι τὴν ἐπιούσαν ἐράνη ὅτι ἐμελλε νὰ τελειώσῃ· διότι ὅτε μετέβη εἰς τοῦ Κ. Ἑρβίνου, δραμοῦσα τὴν αὐτὴν Ἑρμάνση εἶπε περιχαρῆς· Ἐχω νὰ σὲ δώσω καλὴν εἰδήσιν, Ἰάκωβε.

— Εἰπέ τῆν.

— Ὁ Κ. Γιρὰρ ἔλαβε τὴν θέσιν τὴν ὅποιαν ἐζήτησε καὶ ἀναχωρεῖ.

Καὶ τῶντι ἦτο καλὴ ἡ εἰδήσις· διότι εἶχε εὐθασεῖ εἰς τὸν βαθμὸν ἐκείνον τοῦ ἐρεθισμού, τὸν ὅποιον οὔτε ἡ φρόνησις οὔτε ἡ θέλησις ἰσχύουσι νὰ κατὰστέλωσι. Τὸν ἔσωζεν ἄρα ἡ ἀναχώρησις τοῦ Γιρὰρ. Τοσαύτην δὲ εὐχαρίστησιν ἠσθάνθη, ὥστε ἡ νέα, ἰδοῦσα τὴν φαίδριότητα τοῦ προσώπου του ἠπόρησε σχεδόν. — Τὸν ἐζήλευσε λοιπὸν; ἠρώτησε.

— Διόλου, ἀπεκρίθη ἐκεῖνος· αἰσθάνομαι ὁμοῦ ἀνεξήγητον μῖτος ἐναντίον του, μῖτος τὸ ὅποιον ἠσθάνθη καὶ σὺ· διὰ τοῦτο χαίρω ὅτι ἀναχωρεῖ.

Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐμελλε νὰ τελεσθῇ ὁ γάμος. Ὁ Ἀχιλλεὺς, ὅπως περιχαρῆς ὅτι ὁ φίλος αὐτοῦ ἀπῆλθε τέλος πάντων ἀπὸ τὰς μωρὰς του ἰδέας καὶ φοβούμενος μὴ ἐξανακυλήσῃ, τὸν περιέφερον εἰς διαφόρους διασκεδάσεις, ὅσας δὲν ἦτο πλησίον τῆς μνηστῆς του. Ὁ δὲ Ἰάκωβος, τοσοῦτω μᾶλλον ὑπήκουε, καθόσον οὐδαμοῦ ἀπῆντα τὸν Κ. Γιρὰρ. Ἐσπέραν τινὰ ὑπῆγον εἰς φιλικὴν τινα οἰκίαν, ὅπου εἶχον γευθεῖ πολλοὶ κλητοί, καὶ ὅπου εἶχον ἐτοιμάσει τραπέζας παιγνιδίου. Ἀφῆνης εἰσῆλθεν ὁ Γιρὰρ. Τοσαύτω δὲ δυσηρεστήθη ὁ Ἰάκωβος, ὥστε ἐν δὲν ἦτο πολλὰ ἐνωρὶς ἤθελεν ἀναχωρῆσαι ἀμέσως. Ἀποφύγων δὲ νὰ πλησιάσῃ αὐτόν, ἐκάθησεν εἰς τινα γωνίαν καὶ ἐπεδόθη εἰς σκέψεις περὶ τοῦ προσεχοῦς γάμου του· διὸ οὔτε ἐβλεπεν οὔτε ἤκουε τί ἐγένετο περὶ ἑαυτόν· ἀλλ' ὁ Ἀχιλλεὺς ἐλθὼν — Τί κάμνεις, εἶπεν, ἐδῶ; Ἄν βλέπεις ὅτι παίζου;

— Ἀδιάφορον, ἀπεκρίθη ὁ Ἰάκωβος.

Ἐν τοσοῦτω ἔστρεψε πρὸς τοὺς παίζοντας τοὺς ὀφθαλμούς· οἱ πλείστοι ἐκάθηοντο περὶ τραπέζαν παρατηροῦντες τὸ παιγνίδιον χωρὶς καὶ λέξιν νὰ προφέρωσι· μετὰ δὲ πολλῶν τεταραγμένων φυσιογνωμιῶν, εἶδε καὶ τὴν τοῦ Γιρὰρ, σοβαρὰν ὅπως καὶ ἀτάραχον. Ἐκάθητο, τὴν κεφαλὴν στηρίζων ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς, καὶ ἔχων εἰς τὰς χεῖλη τὸ σύνθημα εἰρωνικῶν μειδιᾶμα. Ὁ Ἰάκωβος ἀνεφρίξεν ὅλος, καὶ ἀνεφρίξε, διότι ἐνθυμήθη τὸ μέρος εἰς ὃ εἶχεν ἰδεῖ ἄλλοτε τὸν Γιρὰρ· τὸν εἶχεν ἰδεῖ εἰς τὸν Ἅγιον Φραγκίσκον, εἰς οἶκον παιγνιδίου, μίαν ὥραν πρὸ τοῦ φόνου τοῦ Γερβῶ. Τοιαύτην δὲ ταρχὴν ἠσθάνθη ὥστε ἀναγέρθη ἀκουσίως. Συγχρόνως οἱ ὀφθαλμοὶ του προσκλήθησαν ἐπὶ τοῦ Γιρὰρ· καὶ εἶδεν ὅτι καὶ αὐτὸς τὸν παρετήρει. Καὶ οἱ δύο ἦλθον ὁ εἰς πρὸς τὸν ἄλλον, ὡς ἂν εἴλκεν αὐτοὺς μαγνήτης.

— Κύριε, ἠρώτησεν ὁ Γιρὰρ, διὰ τί μὲ βλέπεις κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον;

— Ἐχω τοὺς λόγους μου, ἀπεκρίθη ἐντόνος ὁ Ἰάκωβος.

— Καὶ μήπως δὲν ἔχω καὶ ἐγὼ τοὺς ἐδικούς μου; ἀνέκραξεν ὁ Γιρὰρ τρίβων τὸ μέτωπόν του.

Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ ἔδραμεν ἀνήσυχος ὁ Ἀχιλλεύς. Ἐκείνοι δὲ ἀτενίσαντες ὀλίγον ἔτι ἀλλήλους ἀπεχωρίσθησαν πλήρεις ὄργης.

(Ἔπεται συνέχεια.)

Η ΝΗΣΟΣ ΘΗΡΑ.

(Συνέχεια, ἴδε φυλλάδιον 382 καὶ 383.)

Ἄν ἀποστρέψῃς τὸ βλέμμα σου ἐπὶ τοῦ ὑπερρουῶς καὶ φοβεροῦ θεάματος τοῦ θηραϊκοῦ κόλπου, ὅπως κατευθύνῃς αὐτὸ πρὸς αὐτὴν τὴν ἐπιφάνειαν τῆς νήσου, ἡ νέα αὐτῆ ἐποψίς σοὶ παρέχει παράδοξον ἀντίθεσιν, πρόξενον γλυκυτάτης ἐκπλήξεως. Ἡ ὄρασις εὐθύς θελχθεῖσα πλανᾶται χείρῳ ἐπὶ τῶν ἀμπελώνων, οἵτινες ἐν ἡρέμῳ κατωφερεῖς ἐκτείνονται ἐπὶ πολλὰ μίλια, ἀπὸ τῶν χειλέων τοῦ κρημνοῦ ἄν μετὰ ῥίγους προσβλέπεις ἔνθεν, μέχρι τῆς ἄλλης ἀκτῆς ἣν περιβρέχει θάλασσα ἐσπαρμένη διὰ νήσων λαμπρῶν, ἐφ' ἧς ὁ ὀρθλαμὸς ἀναπαύεται μετ' εὐφροσύνης. Ἀλλὰ κυρίως ἀπὸ τοῦ ὄρους τοῦ Ἁγίου Ἡλίας, πρὸς νότον τῆς νήσου, ἡ θέα εἶναι λαμπρά. Τὸ ὄρος ἔχει ἐπτακοσίων περίπου μέτρων ὕψος, εἰς δὲ τὴν ἄκραν τῆς βόρειας διαιρούμενον, πρὸς μὲν ἀνατολὰς κατατείνει τὸ ἀκρωτήριον τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, πρὸς δὲ δυσμὰς τὸ τοῦ Ἐξωμύτου. Μεταξὺ δὲ τοῦ ἀκρωτηρίου τοῦ Ἁγίου Στεφάνου καὶ τοῦ ὄρους Ἁγίου Ἡλίας κεῖται τὸ Μέσα Βουνόν, ἐφ' οὗ ὑπάρχουσι τὰ ἐρείπια τῆς παλαιᾶς πόλεως Θήρας. Πρὸς δυσμὰς ἐκτείνεται τὸ ἀκρωτήριον, πρὸς βορρᾶν ὑψοῦνται τὰ ὄρη Μερσίγγιον καὶ Κόκκινον βουνόν, ἅτινα ὑπέρκεινται τεσσάρων ὠραίων καὶ εὐφώρων πεδιάδων κεκαλυμμένων ὑπὸ ἀμπελών. Καλοῦνται δ' αἱ πεδιάδες αὗται Μέσης, Μεγαλοχωρίου, Ἐμπορείου καὶ Ἐπανωμερίας.

Ἡ γῆ τῆς Θήρας ἔχει φύσιν ἰδιαιτέτην. «Σχεδὸν πανταχοῦ τὸ ἔδαφος σύγκειται ἐκ παχέως τόφου (tuf) ἐκ κισσῆρεως ἰκανῶς σκληρᾶς πρὸς διάσπασιν. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν νομίζει τις ὅτι ἡ γῆ αὕτη οὐδὲν δύναται ποτε νὰ παραγάγῃ, ἀλλ' ἀφ' οὗ μετὰ κόπου ἐκχερωθῆ γίνεται σποδῶδης, ἐλαφρὰ καὶ προσφορωτάτη εἰς φυτεῖαν ἀμπελών' διότι οἱ σπογγώδεις οὔτοι λίθοι καὶ κατ' αὐτὰς τὰς μεγίστας ξηρασίας διατηροῦσιν ἔτι εἰς βάθος ἐνὸς ὑποδεκαμέτρου ὕψους ἀρκούτων εἰς μικρὰ φυτὰ. Οὐδεμίαν θεοαίως ὑπάρχει ἀξιόλογος φυτεία' πανταχοῦ μόνον ἰσχνὰ καὶ διεστραμμένα δένδρα εἶδον, ἐξαιρουμένης ὅμως μόνης τῆς πόλεως, ἐν ἣ βλέπεις καλὰς τινὰς εἰλαίς, συκᾶς καὶ κυπαρίσσοις μετὰ πολλῶν κόπων αὐξανόμενας. Ἀλλ' ἐν ὑπαίθρῳ ἡ

ἀμπελος, ἡ κριθή, ὁ βάμβαξ εὐδοκίμοισιν. Ἐν τούτοις ἡ καλλιέργεια τῆς κριθῆς καὶ τοῦ βάμβακος ἐλαττοῦνται κατ' ἔτος καὶ ἡ ἀμπελος κατακαλύπτει τὸν τόπον. Μόλις τὴν σήμερον συγκομίζεται ἰκανὸν πρὸς κατανάλωσιν ἐν τῇ νήσῳ ἡμιβάκιον καὶ κριθή ἀρκούσα μόνον πρὸς τροφήν τοῦ τετάρτου τοῦ πληθυσμοῦ. Ἐκτὸς τοῦ οἴνου λοιπὸν, παντὸς στερεῖται ἡ Θήρα καὶ κατ' ἀνάγκην πάντα ἀγοράζει ἐκ τῶν γειτόνων νήσων' ἐνδύματα, ὑποδήματα, ζῶα, τυροί, ἀνθρακας, λίνος, σίδηρος, σπινίδες, ναυπηγήσιμος ὕλη καὶ ξυλεῖς πρὸς πιθοπηγίαν, πάντα ἐξωθεν ἔρχονται. Ἐνίοτε μάλιστα ἐν ξηρασίῃ, ὅτε αἱ δεξαμεναὶ ἐξικνυλοῦνται καὶ αἱ δύο μόναι πηγαὶ αἱ ὑπάρχουσαι ἐν τῇ νήσῳ, κεκρυμμέναι ὑπὸ σχιστώδη πτυχῇ τοῦ Μέσα Βουνοῦ, ξηραίνονται, ἐξ ἀνάγκης φέρεται τὸ ὕδωρ ἀπὸ Ἰου καὶ Ἀμοργοῦ. Ἡ ἀμπελος ἄρα εἶναι ὁ μόνος πλοῦτος τῆς νήσου' δι' ἣ καλλιεργεῖται μετὰ μεγίστης φροντίδος. Τὰ κλήματα φυτεύονται κατὰ συστάδας εἰς ἀπόστασιν ὀκτὼ ποδῶν ἀπ' ἀλλήλων, ὅπως ἐκτείνωσι τὰς ἰδίους ρίζας ἀνέτως ἐπὶ τοῦ λεπτοῦ τούτου ἐδάφους. Τινὰ δὲ τῶν στελεχῶν τούτων ἔχουσι ἡλικίαν ἀνωτέρην τῶν διακοσίων ἐτῶν, καὶ ὅμως ὑπάρχουσι εἰσέτι πλήρη ἀδρότητος. Κόπτουσι τοὺς κλάδους παρὰ τὸν κορμὸν κατ' ἔτος, καὶ τοὺς νέους βλαστοὺς στρέφουσι περὶ αὐτὸν εἰς σχῆμα χωνίου. Τοῦτο δὲ ἄμα μὲν ἐμποδίζει τὴν ἐξασθένισιν τοῦ κλήματος μὴ φύοντος περιττοὺς βλαστοὺς, ἄμα δὲ παρέχει διάλειμμα πρὸς σειρὰν ὀλίγης κριθῆς θεριζομένης περὶ τὸ τέλος τοῦ Ἀπριλίου πρὸς τροφήν τῶν ὑποζυγίων. Διακρίνονται δ' ἐνταῦθα πλέον τῶν ἐξήκοντα εἶδη σταφυλῶν' ἀλλὰ τὸ κυριώτερον εἶναι τὸ ἀσβρτικόν, παχὺ μέλαν σταφύλιον, ἐξ οὗ κατασκευάζεται ὁ κοινὸς οἶνος. Ὁ οἶνος οὗτος τιμώμενος πολὺ ἐν Ῥωσίᾳ, καὶ κατὰ τὴν κρίσιν μου ἀδίκως ἀγνοούμενος ἐν τῇ Δύσει, ὁμοιάζει πολὺ πρὸς τοὺς καλοὺς ἡμῶν οἶνους τοῦ Ῥήνου, ἡ καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν μαδέρειον οἶνον, ἔχων ὅμως ἐλαφρὰν τινὰ ὑστεροχυμίαν (arriere-gout) θεοῦ. Ἀλλ' ἰδίως οὐδὲν παραβιάζεται ὡς οἶνος ἐπιδορπίου, πρὸς τὸ vino santo, λευκὸν ἢ ἐρυθρὸν, τῆς Θήρας' κατασκευάζεται δὲ οὗτος διὰ σταφυλίου καλουμένου μαύρου τραγατοῦ, ἐκτιθεμένου ἐπὶ δεκαπέντε ἡμέρας εἰς τὸν ἥλιον ἐπὶ τῶν ἐξωστῶν τῶν οἰκιῶν πρὶν ἢ μετενεχθῆ εἰς τὸν λινόν. Μετὰ ἐν ἔτος γίνεται ποτὸν θυμασίον ἀλλὰ συντονωμανικόν (δυνατὸν, capiteux) (1), ὑπερβαῖνον καὶ τοὺς καλλίστους γλυκεῖς οἶνους (malvoisies) τοῦ Ἀρχιεπισκόπου, καὶ αὐτὸν τὸν μοσχάτορ τῆς Σάμου (2). Οἱ οἶνοι οὗτοι

(1) Τὸ vin capiteux ἐλέγτο ἐπιτυχέστατα καὶ κεφαλαίου καὶ κεφαλαίου καὶ κεφαλαίου καὶ κεφαλαίου. Σ. Μ.
(2) K. Beyrou, Archives des Missions, I, 616.

πωλοῦνται κυρίως εἰς τοὺς Ῥώσους εἰς μόνον τὸν λιμένα τοῦ Ταϊγκάνου, εἰς τὸν μυχὸν τῆς Ἀζοφικῆς θαλάσσης, μέχρι πεντακοσίων χιλιάδων δραχμῶν. Τεσσαράκοντα περίπου βόικια καὶ ἐξήκοντα ἡμιολία ἐξάγουσι κατ' ἔτος τὸ ἐμπόρευμα τοῦτο τὸ διατηροῦν ἀμαζύουσαν τὴν ἐμπορικὴν ναυτιλίαν τῶν νησιωτῶν τούτων.

Ἐκ τούτων καταφαίνεται ὅτι ἡ Θήρα ἔμεινε, ὡς καὶ ἄλλοτε, μία τῶν εὐτυχέστερων νήσων τοῦ σωροῦ τῶν Κυκλάδων. Μόνον τριῶν αὐτῆς ἀρχαίων πόλεων εἰσὶ γνωστὰ τὰ ὀνόματα, τῆς Θήρας, τῆς Ἐλευσίνος καὶ τῆς Οἴας. Ἡ Θήρα ἔκειτο ἐπὶ τῆς κλιτύος τοῦ Μέσα Βουνοῦ (4). Εὐρίσκονται ἐπὶ τοῦ ὄρους τούτου, ἔγραψεν ὁ Πατὴρ Ριχάρδος τὴν 17 ἐκκτονταετηρίδα, τὰ ἐρείπια ὠραίας καὶ παλαιᾶς πόλεως. Θυμάζει τις βλέπων τὸ μέγεθος τῶν λίθων ἐξ ὧν ὑπάρχει ἐκτισμένον τὸ τεῖχος. Μεταξὺ τῶν ἐρειπίων τούτων εὐρέθησαν ὠραῖοι κίονες ἐκ μαρμάρου ὀλοσχερεῖς καὶ πλούσιοι τάφοι, ἀλλ' ἰδίως τέσσαρα μνημεῖα κατ' οὐδὲν ἀπολειπόμενα τῶν παρ' ἡμῖν βασιλικῶν. Πολλὰ ἀγάλματα βωμικῆς τέχνης κεῖνται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, κλπ. » Οἱ ἐντόπιοι ἀναφέρουσι εἰσέτι ἀπειράριθμα μάρμαρα ἀφαιρεθέντα ἐκ τῆς θέσεως ταύτης τὸν παρελθόντα αἰῶνα, ἀγάλματα, ἀνάγλυφα, βωμοὺς, μνήματα, τεμάχια γείσεων, ὀλοκλήρους κίονας, καὶ πληρώσαντα πολλὰ πλοῖα. Κατὰ δὲ τὸν πόλεμον τοῦ 1770, ὅστις ἐπὶ μικρὸν κατέστησε τοὺς Ῥώσους κυρίως τοῦ Αἰγαίου, ἀξιωματικοὶ Ῥώσοι ἐπεχείρησαν ἀνασκαφὰς ἐπιτυχεῖς καὶ πρὸς τὸν ἐπὶ τῶν πλοίων μεγίστην ποσότητα μαρμάρων, ἀναγλύφων, ἐπιγραφῶν (2). Ὁ Κ. Φωβελ, ἐπὶ πολὺ πρόξενος τῆς Γαλλίας ἐν Ἀθήναις, συνέλεξε καὶ αὐτὸς μετὰ τῶν ἄλλων ὠραία τινὰ τεμάχια γλυπτικῆς καὶ μεταξὺ ἄλλων μητέρη γαλλικοῦχοῦσαν τὸ βρέφος αὐτῆς, συγκλητικὸν ἀντικείμενον εὐρέθεν ἐν τινὶ τάφῳ. Ἀλλὰ μετὰ τὸσούτου ἀνασκαφὰς ἕκαστος ἐννοεῖ ὅτι τὸ ἔδαφος ἀνεκινήθη ἐντελῶς. Οὐδὲν ἄλλο βλέπεισιν σήμερον ἢ σωρὸν ἐρειπίων, καὶ μεταξὺ

(1) Δεκιγάλλας, σελ. 41. 4664; Pegues σ. 13.

(2) Καὶ ὅμως δύνανται εἰσέτι νὰ γίνωσιν ἐν Θήρᾳ ἀνασκαφαὶ πλουσιώταται. Πανταχοῦ εὐρίσκονται ἐρείπια. Πρὸ τινῶν ἐτῶν ἐ Κύριος Ἄλβος, ὅστις διαδοχικῶς ὡς ἐ Βρεστ ἐν Μήλω, εἶναι πρόξενος τῆς Γαλλίας ἐν Θήρᾳ, εὗρεν ἐν τινὶ ἀγρῷ αὐτοῦ ὠραῖον ἀγαλμα γυναικὸς ἑλληνιστὶ ἐστολισμένης καὶ ἔριστα διατηρημένης, κληθείσης δὲ Μούσης τῆς Θήρας ὡς ἡ Ἀφροδίτη τῆς Μήλου. Νομίζω ὅτι ἦκουσα λεγόμενον ὑπὸ τοῦ Κ. Ἄλβου, ὅτι ὁ Κ. Ραζὸλ Rochette ἀνόμασεν οὗτο τὸ ἀγαλμα, καὶ παρέβαλεν ἐνδύματα καὶ κολλεκτικῶς αὐτὸ πρὸς τὸ τῆς Μήλου. Ἡ Μούσα τῆς Θήρας δύναται νὰ ᾖναί ὠραία καὶ ἐν δὲν ᾖναί τῶσον ὠραία ὅσον ἡ Ἀφροδίτη τῆς Μήλου' καὶ ἐν δὲν ᾖναί ἀξία συμπαραβολῆς δύναται νὰ ᾖναί ἀξία πρὸς στολισμὸν μουσείου. Ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ ἑλληνικοὶ νόμοι ἀπαγορεύουσι ῥητικῶς τὴν ἐξαγωγήν τῶν ἀρχαιοτήτων, ἢ μὴ ἐλπίζωμεν νὰ κατακτήσωμεν καὶ τοῦτο τὸ ἀγαλμα.

αὐτῶν τῆδε κἀκείσε τύμπανον κίονος τεθραυσμένου, τεμάχιον κορονοκράνου ἢ ἀγάλματος δυσγνωρίστου, καὶ πνενταχοῦ θεμέλια μικρῶν τινῶν οἰκιῶν τὴν σήμερον μέχρι τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους κατεστραμμένων, ὧν μόναι αἱ κατεστραμμέναι τὸν πυθμένα δεξαμεναὶ σώζονται, ἐν αἷς μύρτος ἢ συκῆ κατὰ τύχην αὐξάνει. Τινὰ μέρη μάλιστα εἰσὶ καλλιερρημένα καὶ διὰ κριθῆς ἐσπαρμένα (4). Ἡ νεκρόπολις τῆς Θήρας, ἡ οἱ τάφοι εἰσὶν ἐσκαμμένοι. ἐπὶ τοῦ βράχου, ὡς οἱ τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Κυρήνης, ἀποικίας τῶν Θηραίων, ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Κ. Ρὺς ὡς ἀξία μεγίστου λόγου εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀρχαιολογικῆς. Εἰς τὰ ἐρείπια αὐτὰ εὐρέθησαν πολλὰ ἐπιγραφὰ, ἀλλὰ πᾶσαι σχεδὸν τῶν χρόνων τῶν Καισάρων. Ἡ πόλις τῆς Οἴας, ἣτις κατεῖχε τὴν θέσιν τοῦ Καμαρίου, ἡ τῆς Ἐλευσίνος εἰς τοὺς ἐξώποδας τοῦ Ἐξωμυτίου, κεῖνται σήμερον ὑπὸ τὰ ὕδατα. Εὐρίσκομεν προσέτι δύο πόλεις βυθισμένας ἐν τῇ πεδιάδι τῆς Περίσσης, ἄλλην κατεβῆρημένην ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Κολοῦμβου, καὶ ἐβδόμην πόλιν κατὰ τὸ ἡμισυ βυθισμένην εἰς τὴν θύρειον ἄκραν τῆς Θηρασίας.

(Ἔπεται τὸ τέλος.)

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΚΟΡΑΗ.

(Συνέχεια. 188 φυλλάδ. 388.)

7

Ἐκ Παρισίων, 21 Ἰανουαρίου, 1820.

Φίλε συμπατριῶτα, (Εἰς Ἀδρόδρα.)

Ἐὰν σ' ἔγραψεν ὁ Βλαστός νὰ μ' ἐμβάσῃς τὰ 450 φρ. (τὰ ὁποῖα ἔλαβες) εἶναι τὸ σφάλμα τοῦ Βλαστοῦ' ἂν ἀπλῶς σὲ τὰ ἔστειλε νὰ τὰ κρατῆς, διὰ τί, εὐλογημένε, δὲν ἐπρόσμενες τὴν περὶ αὐτῶν ἐπιθυμίαν μου; Ἐπειδὴ μὲ ἐχρεώσται τὸν ἀριθμὸν τοῦτον ὁ Βλαστός, ἄχρηστον εἰς ἐμὲ τὴν ὥραν ταύτην, ἔκρινα νὰ πληρώσω καὶ μέρος τῶν ὁποίων σὲ χρεωστῶ 500 φρ. Περαιθεῖ σε λοιπὸν, λαμβάνων τὴν παροῦσάν μου, νὰ μὲ διορίσῃς τινὰ μέλλω νὰ πληρώσω διὰ λογαρισμὸν σου φρ. 500, προσθέτων καὶ τὸν συνήθη τόκον αὐτῶν. Οὕτω νὰ πράξῃς, φίλε Ἀλέξανδρε, πάλιν σε περαιθεῖ, ἂν ἐπιθυμῆς ν' ἀποκτήσῃς τὴν ταβυκοθήκην' ἀλλέως μὴν ἐλπίσῃς νὰ μὲ κληρονομήσῃς οὔτε ζῶντα, οὔτε ἀποθανόντα. Ἐὰν εἰς τὸ ἐξῆς λάβω χρεῖαν ἀργυρίου, θέλω πάλιν (μὴν ἀμφιβάλλῃς) προσδράμειν εἰς τὴν φιλίαν σου.

Πρὸ τῆς τελευταίας σου 14 Ἰανουαρίου ἐπιστολῆς ἔλαβες καὶ τὴν ἄλλην 3 Δεκεμβρίου τοῦ περασμένου

(1) Archives des Missions I, 618.

έτους. Η άποτυχία των βιβλίων μου σε θλίβει και με θλίβει.

Περὶ τῆς πρὸς ἡμᾶς διαθέσεως τῶν Ἀγγλων, δὲν με δικηγείσει πράγματα νέα· πενήκοντα σχεδὸν χρόνοι εἶναι ἀπὸ τοὺς γνωρίζω. Εἰς τούτους μόνους ἐδῶ πρέπει νὰ ζητῆσθαι ἐπιθυμῆναι νὰ μάθῃ τῶν παλαιῶν Ἀθηναίων τὴν ἡμερότητα καὶ φιλανθρωπίαν.

Ἀπὸ τὸν Φουρνκράκην ἔλαβα χθὲς ἐπιστολὴν τὴν ἐρχομένην ἀνοίξιν πέμπει τοὺς δύο τοῦ υἱοῦ, Ῥαζὴν καὶ Κωστάκην, εἰς τὸ Γυμνάσιόν μας καὶ μοῦ ζητεῖ περὶ αὐτῶν συστατικὰς ἐπιστολάς πρὸς τοὺς ἐπιτρόπους καὶ πρὸς τὸν Βάρβακην.

Πρὸ τούτου εἶχα λάβειν καὶ ἀπὸ τὸν Βαρβάκην ἐπιστολὴν, τὴν ὁποῖαν νὰ ἀναγνώσω χωρὶς δάκρυα δὲν ἐδυνήθην. Τὸν ἀπεκρίθην διεξοδικώτατα τὴν 24 τοῦ περασμένου Δεκεμβρίου. Τὰ ἡμισυ μόνον ἀπ' ἑσὰ τὸν συμβουλεύω νὰ κάμῃ ἂν κατορθώσῃ, μακάριον τὸ Γυμνάσιόν μας. Τὴν 16 Ἰανουαρίου παρόντος, τὸν ἔγραψα καὶ δευτέραν, ἀναπληρώσας τινὰ λησμονηθέντα εἰς τὴν πρώτην.

Αἱ ταραχαὶ τῆς Σμύρνης ἠσύχασαν, ἢ τοῦλάχιστον ἐλπίς ἦτο μεγάλη νὰ ἠσυχάσωσι.

Τὸν φίλον Φραγκιάδην ἀσπάζομαι, καὶ εὐχομαι καὶ τοὺς δύο σας ὑγίαν καὶ εὐτυχίαν ἀδιάκοπον!

Ὁ φίλος ΚΟΡΑΗΣ.

8

Φίλε Κορτόσταυλε, (Εἰς Ἀόρδραν.)

Πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἔγραψα διὰ μέσου σου πρὸς ὅλους σας κοινῶς, ὅτα τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἔγραψα καὶ πρὸς τοὺς εἰς Βιένναν εὐρισκομένους συμπατριώτας, καὶ προσμένω χίην (τὸ ὁποῖον θέλει νὰ εἴπῃ φιλοπάτριδα) ἀπόκρισιν.

Τὴν παροῦσαν σὲ γράφω χωρὶς ἀναβολὴν διὰ νὰ σὲ μεταδώσω μέρος τῆς χαρᾶς μου, μὴ δυνάμενος νὰ τὴν χωρέσω ὅλην. Χθὲς τὸ ἑσπέρας ἔλαβα ἀπὸ τὸν Βαρβάκην τῆς ἐπιστολῆς μου τὴν ἀπόκρισιν μνηολογημένην 27 Ἰανουαρίου, εἰς τὴν ὁποῖαν με λέγει, ὅτι θέλει πέμψειν εἰς τὸ κοινὸν τῆς Χίου ἐκατὸν χιλιάδας γροσίων, διὰ νὰ δίδεται ὁ εἰς αὐτῶν ἐτήσιος τόκος εἰς τὸ Γυμνάσιον καὶ παρεκτὸς τούτων ἀκόμη πέντε χιλιάδας γροσίων εἰς ἀγορὰν βιβλίων διὰ τὴν Βιβλιοθήκην.

Ἀπὸ τὸν ἀποκριθὲν τὰς χρεωστούμενας εὐχαριστίας, θέλω σὲ πέμψειν καὶ τὴν ἐπιστολὴν του. Κοινωνήσῃ τὴν εἰδησιν συνωδευμένην με τοὺς ἀσπασμούς μου εἰς τοὺς συμπατριώτας, τοὺς ὁποῖους ὅλους σας εὐχομαι ὑγίαν καὶ πλοῦτον Βαρβακινόν, με τὴν ἐλπίδα ὅτι θέλετε τὸν μεταχειρισθῆναι εἰς σκεπασμὸν τῆς γυμνῆς πατρίδος μας!

21 Μαρτίου, 1820. Ὁ φίλος ΚΟΡΑΗΣ.

Φίλε, τὴν ἐπιστολὴν σου τῆς πρώτης Φεβρουαρίου ἔλαβα. Τὰ ρητά σου δὲν εἶναι κακά, πλὴν ἐπιθυμῶν κ' ἐγὼ νὰ ἠξέρω καθαρά τί σε χρεωστῶ. Τοῦτο δὲν εἶναι delicate (ἦγουν εὐσυνειδησία), ἀλλ' εὐταξία ὑποθέσεων. Ἀπὸ τὴν Ὀδησσὸν μὴ ἐλπίζης τίποτε, ὡς με ἔγραψεν ὁ Ῥώτας. Κάμε λοιπὸν αὐτοῦ ὅ,τι δύνῃσαι, πρῶτον διὰ νὰ μὴ χρεωστῶ, ἔπειτα καὶ διὰ νὰ ὠφεληθῶ τι, ἂν ἦναι δυνατόν. Τὸ συντομώτερον εἶναι νὰ παραβλέψῃς εἰς τὴν τιμὴν. Ὑγίαινε!

Τὸν Κύριον Tulk χαιρέτισε φιλικῶς ἀπὸ μέρους μου. Χαίρω ὅτι σὲ χαροποιεῖ ἢ μέλλουσα τύχη τῆς Ἰσπανίας. Εἰς ὅποιαν ψυχὴν βλέπω φρονήματα ἐλευθερίας, αἰσθάνομαι πάραυτα ὁσμὴν Ἑλληνικὴν.

9

Ἐκ Παρισίων, 23 Μαΐου, 1820.

Ἀγαπητὴ κ. Κορτόσταυλε, (Εἰς Ἀόρδραν.)

Ἐλαβα τὴν 28 Μαρτίου ἐπιστολὴν σου, καὶ τὰς φρ. 115, τὰ ὁποῖα ἐπέρασες εἰς τὸ ἔχειν τοῦ λογαριασμοῦ σου. Μετὰ ταῦτα ἦλθε καὶ ἡ τῶν ἐπιτρόπων ἐπιστολὴ φέρουσα φρ. 252 τῆς κοινῆς συνεισφορᾶς σας διὰ τὴν Ἑλληνίδα ζωγράφον, καὶ σας εὐχαριστῶ ὅλους, καθὼς ἐλέπετε εἰς τὴν ἐδῶ κλεισμένην πρὸς τοὺς ἐπιτρόπους.

Περὶ τῶν βιβλίων μου, φίλε, ἀπορῶ τί νὰ σὲ εἴπω. Διὰ τὴν Ὀδησσὸν ὄχι μόνον δὲν ἔχω ἐλπίδας πωλήσεως, ἀλλὰ φοβοῦμαι μὴ δὲν ἦναι συγχωρημένη ἢ εἰσοδός των. Ἴσως τώρα ἀφοῦ τὰ ἐκήρυξες εἰς τὸ classical journal ἀλλάξῃ ἢ τὴν τύχη των. Ἴσως ἐστὶν ἔμφερές νὰ μετριάσῃς καὶ τὴν τιμὴν των, διὰ νὰ πωλήσῃς κἂν ἑσὰ ἀρκοῦν εἰς πλήρωσιν τοῦ χρέους μου. Καὶ τότε τὰ λοιπὰ εἶλε μίαν ταχινήν εἰς ἓνα σάκκον καὶ ῥηξέτα εἰς τὴν Ταμίαν (*). Ὅπως ἂν ἦναι, παρακαλῶ σε νὰ με φανερώσῃς τί σε χρεωστῶ, τώρα ὅτε εἶμαι εἰς κατὰστασιν νὰ σὲ πληρώσω.

Διὰ ποῖαν αἰτίαν νὰ με στείλῃς τὰ 115 φρ. καὶ νὰ μὴ τὰ σημειώσῃς κἂν εἰς τὸ ἔχειν μου; Ὁ Γλαράκης ἀνεχώρησε πρὸ ὀλίγων ἑβδομάδων. Οἱ λοιποὶ ὄσους ἀσπάζεσαι, ἀντασπάζονται σε. Τὸν κύριον Φραγκιάδην καὶ τοὺς λοιποὺς συμπατριώτας ἔσπασε ἀπὸ μέρους μου, καὶ εὐχαρίστησε διὰ τὴν προθυμίαν των.

Τὴν νέαν κατοικίαν σου σημειώσέ μου ἂν καὶ

(*). ΣΗΜ. ΠΑΝΑ. Καὶ ἐκ ταύτης καὶ ἐκ τῶν προηγουμένων ἐπιστολῶν ἐξάγεται ἡ μεγάλη δυσκολία περὶ τὴν πώλησιν τῶν βιβλίων τοῦ Κοραῆ. Καὶ ἐὰν ὁ Κοραῆς, ἀγανακτῶν διὰ τὴν ἀναληψίαν τῶν δυνάμεων ν' ἀγοράσωσιν αὐτὰ, παρήγγειλε νὰ ρηθῶσιν εἰς τὸν ποταμὸν, τί πρέπει νὰ πράξωσιν εἰ σημερινοὶ τῆς Ἑλλάδος συγγραφεῖς;

κακῆτιρῶ ὅτι ἡ παλαιὰ σημείωσις London street πάντοτε σ' εὐρίσκει.

Σ' εὐχομαι ὑγίαν καὶ εὐτυχίαν ἀδιάκοπον!

Ὁ φίλος ΚΟΡΑΗΣ.

Ὁ Στόλνικος Φουρνκράκης με γράφει (25 Μαρτίου) ἀπὸ Γιάσιον, ὅτι διορίζει συνεισφορὰν ἐτήσιον εἰς τὸν Λόγιον Ἑρμῆν γρ. 150. Τὸν παρόντα μῆνα Μάϊον ἐμελλε νὰ πέμψῃ καὶ τοὺς δύο τοῦ υἱοῦ εἰς τὸ γυμνάσιον τῆς Χίου.

10

Ἐκ Παρισίων, 15 Σεπτεμβρίου, 1820.

Φίλε συμπατριώτα, (Εἰς Ἀόρδραν.)

Ἀσπάζομαι καὶ σὲ καὶ τὸν Φραγκιάδην, χωρὶς νὰ λησμονήσω τὸν ὁποῖον ξενίζεις αὐτοῦ σοφὸν Βογορίδην. ἔχω τὰς ἐπιστολάς σου μνηολογημένας 28 Ἰουλίου καὶ 5 Σεπτεμβρίου. Εὐχαριστῶ σε διὰ τὴν ὁποῖαν με δίδεις ἀκριβῆ περιγραφὴν τοῦ ζητηθέντος.

Ὁ κύρ. Πίκκολος ἀνεχώρησε πρὸ ἡμερῶν εἰς τὴν ἐξοχὴν, καὶ διέταξε, πρὶν ἀναχωρήσῃ, νὰ φέρωσιν εἰς ἐμὲ τὰς σταλθείσας φλανέλας. Ἦλθε λοιπὸν εἰς τὸν οἶκόν μου τὴν 13 παρόντος τὸ ἑσπέρας ὁ Benilacqua, ἀλλ' ἀντὶ 8 ἔφερε μόνως τέσσαρας, λέγων ὅτι τὰς λοιπὰς σοῦ ἀφῆκεν αὐτοῦ, μὴ δυνάμενος νὰ τὰς χῶσῃ εἰς τὸ κιβώτιόν του. Καὶ τὸ πρᾶγμα συνέβη καλῶς, ἐπειδὴ ἐγὼ δὲν σ' ἐζήτησα φλανέλας, φίλε, καὶ φυλάσσω τὰς σταλθείσας νὰ τὰς παραδώσω εἰς τὸν Πίκκολον, ὅταν ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πόλιν. Μ' ὅλον τοῦτο εὐχαριστῶ τὴν προθυμίαν σου, ὡς νὰ ἔλαβα κ' ἐγὼ τὰς φλανέλας μου, τῶν ὁποῖων ἀληθῶς χρεῖαν δὲν εἶχα, παρεκτὸς ἂν με τὰς ἔστειλες διὰ σάβαν.

Ἴδου τίς εἶναι ἡ παροῦσά μου χρεῖα· ἐνθυμᾶσαι ὅτι ἐπρόσφερες φρ. 50 εἰς βοήθειαν τῆς πτωχῆς Ἑλληνίδος ζωγράφου· ἐνθυμᾶσαι ἀκόμη ὅτι σὲ εἶπα (χωρὶς νὰ τὰ ἀποβάλω) νὰ τὰ φυλάξῃς εἰς ἀρμολιώτερον καιρὸν. Ὁ καιρὸς ἦλθε νὰ με τὰ στείλῃς. Αὐτὴ ἀντεζωγράφησε τὴν Θεοτόκον τοῦ Ῥαφαῆλ καὶ με τὴν ἔφερε, μίμησιν ὠραιότατην, μῆκος καὶ πλάτος πηθαμάς 3 1/2, προσφέρουσά την (λέγει) εἰς τοὺς εὐεργέτας τῆς Χίου. Ἀλλὰ σεις οἱ εὐεργεταὶ εἴθε πολλοί! ὅθεν, διὰ νὰ μὴν ἔλθετε εἰς τὰ μαχαίρια, ἀπεφάσισα νὰ τὴν στείλω εἰς Χίον, νὰ τὴν θέσωσιν εἰς τὴν Βιβλιοθήκην. Εἰς τὴν Βιβλιοθήκην λέγω, διότι αἱ ἐκκλησίαι μας δὲν δέχονται ἀκόμη τοιαύτας ζωγραφίας· μάλιστα ἴσως ὁ Παπᾶ Τρέχας τολμήσει νὰ τὴν βάλῃ εἰς τὸ εἰκονοστάσιον τῆς Βολισσίνης ἐκκλησίας. Εἰπέ με τώρα ἂν θέλῃς νὰ σὲ στείλω τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, διὰ νὰ τὴν στείλῃ-

τε εἰς Χίον, ἢ νὰ τὴν στείλω διὰ Μασσαλίας, καὶ εἰπέ με το γρήγορον, διὰ νὰ μὴ μείνῃ τὸν χειμῶνα.

Εἰς ἀμοιβὴν λοιπὸν καὶ ἐνίσχυσιν τῆς κόρης (μ' ὅλον ὅτι αὐτὴ ἐκοπίασε διὰ νὰ δεῖξῃ τὴν εὐγνωμοσύνην της, καὶ ὄχι δι' ἀμοιβῆς ἐλπίδα) ἀπεφάσισα νὰ τὴν χαρίσω τὰ 50 σου φράγκα καὶ τὴν ἐδῶκα ὡς τόσον τὰ 25, τὰ ὁποῖα ἐξώδευσε πάραυτα εἰς βιβλία καὶ γεωγραφικοὺς πίνακας. Τῆς προκοπῆς ὁ ἔρωσ τὴν φλογίζει, καὶ ἡ φιλοτιμία της εἶναι τόση, ὥστε με κάμνει νὰ γελῶ, ὅσάκις με διηγεῖται τί μελετᾷ καὶ τί ἐλπίζει νὰ κατορθώσῃ, διότι τὰ διηγείται ὄχι ἀπὸ ἀλτζονείαν, ἀλλὰ με ψυχῆς ἀπλότητα (with ingenuity and openness.)

Σ' ἔλεγα εἰς μίαν ἀπὸ τὰς προλαβοῦσάς μου, ὅτι ἔλαβα διὰ τὴν κόρην ἀπὸ τοὺς ἐν Βιέννῃ συμπατριώτας διὰ τοῦ Θεοδώρου Ῥάλλη φρ. 514, 39, τὰ ὁποῖα με τὰ σκαλέντα αὐτόθεν ἀπὸ σας φρ. 252, συμποσοῦνται φρ. 766, 39. Διὰ νὰ πληρωθῇ ἡ ποσότης τῶν ζητηθέντων 1000 φρ. δαπάνης ἐνὸς ἔτους τοῦ κοινοβιακοῦ σχολείου, χρειάζονται ἀκόμη φρ. 238: 60 τὰ ὁποῖα ἐλπίζει, μ' ἔλεγε ὁ Ῥάλλης, νὰ οικονομήσῃ καὶ αὐτά. Τοῦτο σε λέγω, διὰ νὰ μὴν ἀνκατώσῃς (ἂν τὸ κρίνῃς εὐλογον) τὰ 50 τὸ δῶρόν σου με τὰ λοιπὰ ἔξεναντία, ἂν ἔχῃς ἀφορμὴν νὰ γράψῃς τὸν Ῥάλλον, νὰ τὸν ἐνθυμίσῃς καὶ νὰ τὸν παρακινήσῃς νὰ γεμίσει τὰ λείποντα ἀπὸ τὰ 1000.

Ἐμβασέ με, παρακαλῶ σε, καὶ ὅσα κρατεῖς ἀπὸ πώλησιν βιβλίων μου, καὶ ὄχι πλείοτερα. Τοῦ Γλαράκη τὸ κατευόδιον ἔμαθα με μεγάλην μου εὐχαρίστησιν ἀπὸ σέ· ἀμέσως ὅμως ἀπὸ τὴν Χίον δὲν ἔχομεν ἀκόμη εἰδησιν.

Περὶ τοῦ Νέρωνος Ἀλῆ οὐδ' ἡμεῖς ἐδῶ ἔχομεν ἀκόμη τί βέβαιον. Στοχάζομαι ὅτι με χειρότερον τοῦ διάβολου ἐμπλέχθη τοῦ Βυζαντίου ὁ διάβολος. Ὅτι με λυπεῖ εἶναι ὅτι δὲν εἴμεθα εἰς κατὰστασιν νὰ ὠφεληθῶμεν ἡμεῖς ἀπὸ ταύτην τὴν παράξενον περίστασιν, διότι εἴμεθα ἀκόμη πολλὰ ἄγουροι. Ὅπως ἂν γενῇ τὸ πρᾶγμα, ὁ καιρὸς ἔφθασεν, ὥστε καὶ ἡμεῖς νὰ ὠρμάσωμεν, καὶ ὁ χαμᾶλης μας νὰ σπῆσῃ καὶ νὰ πέσῃ ἀπὸ τὸ δένδρον τῆς τυραννίας. Μακάριοι σεις οἱ μέλλοντες νὰ γενῆται αὐτόπται τῆς πίστεώς του! Ἄν αὐτοῦ ἦναι πόστα διὰ τὸν ἄλλον κόσμον, μὴν ἀμελήσῃς νὰ με δώσῃς τὰ εὐαγγέλια.

Μ' ἐρωτᾷς, εὐλογημένε, τί ἐπιθυμῶ νὰ με στείλῃς αὐτόθεν. Κανενὸς ἄλλου πράγματος χρεῖαν δὲν ἔχω παρὰ τῆς ἀγάπης σου· τοὺς συμπατριώτας ὅλους χαιρέτισα ἀπὸ μέρους μου· εὐτυχεῖτε ὅλοι!

Εἰς τὰς προσταγὰς σας πρόθυμος ὁ

ΚΟΡΑΗΣ.

Φύλασέ μου τὴν Β. Τὸ συναξάριόν της δὲν με

συγχωρεί να τὴν συναριθμῆσω μετὰ τὰς ἀγίας ἐπιθυμῶ ὅμως τὴν ἀθώωσίν της διὰ πολλὰς αἰτίας, τὰς ὁποίας νὰ μωρολογῶ δὲν ἔχω καιρὸν.

Δὲν ἤξεύρω, ἂν ἔμαθες, ὅτι ἐμβῆκεν εἰς τὸν ζυγὸν τοῦ γάμου ὁ Mendonze. Αὐτὸς μετὰ τὸ γράφει μετὰ πολλὴν του χαρὰν καὶ εὐχαρίστησιν, προσθέτων ὅτι τοῦ ἀύξησαν οἱ ἐπίτροποι καὶ τὸν ἐτήσιον μισθόν.

Ἀλλαγῶθεν μανθάνω, ὅτι ἔλαβε καὶ γυναῖκα πολὺν νέον (13 ἐτῶν), καὶ ὅτι φοβούμενος τὰς ἐνδεχομένης δυστυχίας, ἐγίνε Σουλτάνος· χαρέμι δηλαδή, χωρὶς εὐνοῦχον ὅμως. Καὶ πάλιν ὑγίαινε!

Κάμει με τὴν χάριν, νὰ εὐοδώτης ἀσφαλῶς εἰς τὸ Σάλεμ τῆς Ἀμερικῆς τὴν ἐδῶ κλειστὴν.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΑΝΑΦΕΡΕΣΘΑΙ, ΕΝΘΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΕΞΕΤΑΣΕΩΣ.

Τὸ δικαίωμα τοῦ ἀναφέρεσθαι πρὸς τὴν Κυβέρνησιν καὶ τὰς ἀρχὰς αὐτῆς ἐτάχθη ἐν τοῖς ἀτομικοῖς τῶν Ἑλλήνων δικαίωμασι, διότι προκύπτει ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου, ὅστις προωρισμένος νὰ ἀναπτύσσεται ἐν τῇ ἰδίᾳ του ἐλευθερίᾳ, δικαιοῦται νὰ διεκδικῆ τὰ ὑπὸ τῶν ὁμοίων του ἢ ὑπὸ τῆς πολιτείας καταπατούμενα δικαιώματα αὐτοῦ. Ὅθεν ἐν μὲν ταῖς δεσποτικαῖς πολιτεῖαις συνήθως οἱ ὑπῆκοοι ἐκείνης μόνον πρὸς τὰς Ἀρχὰς ἀποτείνουσι, ἀλλὰ καὶ αὐτὰς προκειμένου μόνον περὶ ἀτομικῶν αὐτῶν συμφερόντων· ἐν δὲ ταῖς συνταγματικαῖς δικαιοῦνται οἱ πολῖται οὐ μόνον νὰ αἰτῶσι διὰ μέμψεως (αἰτιάσεως, ἤτοι παραπόνου) θεραπείαν τῶν προσβεβλημένων δικαιωμάτων ἢ συμφερόντων αὐτῶν, τῶν ὄντων ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῶν νόμων, ἀλλὰ καὶ ν' ἀναφέρωνται πρὸς τὰς Ἀρχὰς εἴτε κατ' ἰδίαν ἕκαστος, εἴτε καὶ πολλοὶ ὁμοῦ, γνωμοδοτοῦντες περὶ ληπτέων ἢ καταργητέων διοικητικῶν ἢ κυβερνητικῶν μέτρων· διὰ τοῦτο καὶ πάντα τὰ νεώτερα συντάγματα ἀναγνωρίζουσι τὸ δικαίωμα τοῦ ἀναφέρεσθαι, ὅπερ συνέχεται στενῶς μετὰ τοῦ δικαίωματος τοῦ συνέχεσθαι τοὺς πολῖτας, περὶ οὗ διαλαμβάνει τὸ 40 ἄρθρον τοῦ συντάγματος· ἀλλὰ καὶ ἐν ἐκείναις ταῖς πολιτεῖαις, ἐν αἷς σιωπῶσι τὰ συντάγματα, οἱ πολῖται ποιοῦσιν ἀνωλύτως ἀναφοράς. Διὰ τῆς ἐνασκήσεως δὲ τοῦ δικαίωματος τούτου προστατεύουσιν οἱ πολῖται τὰ λοιπὰ αὐτῶν δικαιώματα καὶ συνάμα μετέφερχῆς καὶ ζηλότυπος παρὰ τοῦ λαοῦ χρῆσις τοῦ

δικαίωματος τούτου ἐπέσπευσεν ἐν Ἀγγλίᾳ τῶν συνταγματικῶν θεσμῶν τὴν ἀνάπτυξιν· εἰς αὐτὴν δ' ἐφείλεται ἐν μέρει καὶ ἡ διατήρησις τῶν εἰρημένων θεσμῶν, πρὸς δὲ ἡ βελτίωσις τῶν κυβερνητικῶν μέτρων καὶ ἡ ταχὺ τῶν προσβεβλημένων ἀτομικῶν καὶ δημοτικῶν ἢ ἐπαρχιακῶν συμφερόντων θεραπεία (α). Ἐντεῦθεν δὲ καὶ αἱ πελώριοι ἐνίοτε ἀναφοραὶ πρὸς τὰς Βουλὰς τῆς Ἀγγλίας, αἱ ὑπὸ μυριάδων ὑπογράφων καλυπτόμεναι.

Ἀλλὰ καὶ αὐταὶ αἱ δεσποτικαὶ κυβερνήσεις περιεσοῦσαι εἰς οἰκονομικὴν κρίσιν, ἠναγκάσθησαν πολλάκις νὰ συγκαλέσωσι παρ' ἑαυταῖς ἀντιπροσώπους τῶν τάξεων τοῦ κράτους, ὅπως ἐγκρίσει αὐτῶν ἐπιβάλλωσι νέους φόρους· τότε δὲ ἐνήκησαν οἱ λαοὶ πληρέστατα τὸ τοῦ ἀναφέρεσθαι δικαίωμα. Ταυῦτη τις εἶναι καὶ ἡ ἀφορμὴ τῆς κατ' ἐποχὰς τινος συγκαλέσεως τῶν États Généraux τῆς Γαλλίας, ἐπὶ τῆς ἀπολύτου μοναρχίας, καὶ τῆς ἐμφανίσεως τῶν ἐπιτακτικῶν ἤτοι βῆτων καλούμενων ἐντολῶν. Ὅταν συνεκαλοῦντο τὰ États Généraux ἐν Γαλλίᾳ, οὐ μόνον ἐκάστη τῶν τριῶν τοῦ κράτους τάξεων, ἀλλὰ καὶ πᾶς ἰδιώτης ἐδικαιοῦτο νὰ ποιῆ ἀναφορὰν, τουτέστιν ὑπόμνημα, εἴτε καταμεμφομένος γενομένην αὐτῷ ἀδικίαν, εἴτε θέτων ὄρους εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν ἐκλεκτῶν ἀντιπροσώπων. Πᾶσαι δὲ αἱ ἀναφοραὶ αὐταὶ συνεκεντροῦντο ἐν ταῖς ἐδραῖς τῶν ἐπαρχιῶν, ὅπου συνετάττοντο ἐξ αὐτῶν αἱ ὀδηγίαι, ἤτοι τὰ τετράδια (cahiers) τῶν ἀπεσταλλένων. Καθ' ἣν δὲ ἡμέραν ἐγίνετο τῶν ἐκλογῶν ἢ ἐναρξίς, ἐκαλοῦντο ἐξ ὀνόματος πάντες οἱ κάτοικοι νὰ δηλώσωσι τὰς ἐπιθυμίας καὶ σκέψεις των, συνητασσομένων ἐπὶ τούτῳ ἐγγράφων ἐκθέσεων (τετραδίων) ἐν ἐκάστη ἐνορίᾳ (β).

Διὰ τῶν ἀναφορῶν οἱ πολῖται ἐκδηλοῦσιν εἴτε αἰτιάσεις (παραπόνον) διὰ προσβληθέντα αὐτῶν δικαιώματα ἢ συμφέροντα, εἴτε γνώμας περὶ γενικῶν συμφερόντων. Αἱ πρὸς τὰς Ἀρχὰς ἀναφορᾶς τῶν πολιτῶν πρέπει νὰ περιέχωσιν αἰτησιν ἀφορῶσαν εἰς προσωπικὰ αὐτῶν δικαιώματα καὶ συμφέροντα, δι' ἃ εἶναι ἀρμοδίαι ἢ ἀρχὴ πρὸς ἣν ἀποτείνονται, οὐχὶ δὲ εἰς κρίσεις ἢ ἐπικρίσεις περὶ ληφθέντων ἢ ληπτέων γενικῶν μέτρων, καθόσον περὶ τούτων ἀρμοδίοι εἰσιν ὁ Βασιλεὺς καὶ αἱ Βουλαι. Ἀδιάφορον ὅμως εἶναι ἂν τὸ προσταγόμενον ἐγγράφον ἐπιγράφεται «ἀναφορὰ, ὑπόμνημα ἢ διαμαρτύρησις». Καὶ ἀνήλικοι, ὡς καὶ γυναῖκες, δύνανται νὰ ποιῶσιν ἀναφοράς· ὡσαύτως καὶ κατάδικοι, τηρουμένης τῆς ἐν τῇ φυλακῇ ἐπιβλήσεως. Δὲν δύναται νὰ ζητήσῃ θεραπείαν ἐπὶ πράγματός τινος, εἰ-

(α) Guizot, des origines du gouvernement représentatif, II, σελ. 341 ἰκ.

(β) Ch. de Montaign, hist. constitut ionnelle de la France

μὴ ὁ ἔχων εἰς αὐτὸ συμφέρον· ἀλλὰ δύναται τις ν' ἀναγγεῖλη εἰς τὰς Ἀρχὰς ἀδικίαν γενομένην εἰς ἄλλον. Δύναται τις καὶ δευτέραν καὶ πολλὰς κατόπιν νὰ ποιήσῃ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου ἀναφοράς.

Αἱ Ἀρχαί, πρὸς ἃ ἀποτείνονται οἱ πολῖται, οφείλουσι νὰ δέχωνται τὰς ἀναφοράς των καὶ, προκειμένου περὶ ἀτομικῶν συμφερόντων, εἴτε νὰ θεραπείωσι τὴν καταγγεληθεῖσαν κατάχρησιν ἢ παρανομίαν, ἂν τοῦτο ἀνήκει εἰς τὴν δικαιοδοσίαν αὐτῶν, εἴτε νὰ γνωστοποιῶσιν εἰς τὸν ἀναφερόμενον τοὺς λόγους τῆς ἀποβίψεως τῆς αἰτήσεως αὐτοῦ, ἂν αὕτη περιέχει νομικὴν μέμψιν. Εἶναι δ' εὐχρῆς ἔργον νὰ ποιῶσιν αἱ ἀρμοδίαι Ἀρχαί ἐπὶ ἀναφορῶν περὶ ἰδιωτικῶν συμφερόντων (α). Τὰ συντάγματα τῆς Βαυαρίας καὶ τῆς Βάδης ἐπιτρέπουσι νὰ ἀποτείνωνται εἰς τὰς Βουλὰς ἐκεῖνοι, ὧν αἱ ἀξιώσεις δὲν ἔτυχον θεραπείας παρὰ ταῖς προϊσταμένας Ἀρχαί· τὸ δὲ σύνταγμα τῆς Βυρτεμβέργης, διὰ τῶν ἄρθρων 36 καὶ 38, κανονίζει ἀκριβέστερον τὸ καθήκον τῶν προϊσταμένων Ἀρχῶν νὰ ἐνεργῶσι τὰ δέοντα ἐπὶ τῶν ἀπευθυνομένων εἰς αὐτὰς ἀναφορῶν, ἐκδίδουσαι ἠτιολογημένας ἀποφάσεις· ἂν δὲ δὲν πείθωσιν αἱ ἀποφάσεις αὐταί, γίνονται ἀναφοραὶ εἰς τὰς Βουλὰς· τὰς διατάξεις δὲ ταύτας παρεδέχθησαν αὐταῖς λέξεσι καὶ πολλὰ νεώτερα τῆς Γερμανίας συντάγματα.

Ἐν τούτοις δὲν δικαιοῦνται οἱ πολῖται νὰ ποιῶνται χρῆσιν τοῦ δικαίωματος τοῦ ἀναφέρεσθαι, εἰμὴ ἐν τῇ ἰδιότητι αὐτῶν ὡς ἀτόμων, καθὰ εἴρηται πλατύτερον κατωτέρω. Ὅθεν οὔτε δημόσια, οὔτε δημοτικὰ ἀρχαὶ δύνανται νὰ ἀναφέρωνται ὡς τοιαῦται εἰς ἄλλας παρὰ τὰς κατὰ τὸν καταστατικὸν αὐτῶν νόμον προϊσταμένας των Ἀρχὰς· ἄλλως ἐκτρέπονται τῶν ὄρων τῶν καθηκόντων των. Προσεῖτι τὸ δικαίωμα τοῦ ν' ἀναφέρωνται πολλοὶ ὁμοῦ δὲν συνεπάγεται ἀναγκάτως καὶ τὸ νὰ ἐμφανίζονται αὐτοπροσώπως πάντες ἐνώπιον τῶν Ἀρχῶν, ὅπερ ἐνδέχεται νὰ διαταρᾷ ἐνίοτε τὴν δημοσίαν τάξιν· τοῦτο μάλιστα βεβαίως ἀπαγορεύεται ὑπὸ τοῦ 58 ἄρθρου τοῦ συντάγματος ἐπὶ ἀναφορῶν πρὸς τὴν Βουλὴν.

Ἀφοῦ τὸ ἀναφέρεσθαι πρὸς τὰς Ἀρχὰς ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τοῦ 9 ἄρθρου τοῦ συντάγματος (β) ὡς δικαίωμα τῶν πολιτῶν, ἔπειτα, ὅτι αἱ Ἀρχαὶ παραβιάζουσι τὸ σύνταγμα καὶ τὸ 487 ἄρθρον τοῦ ποινικοῦ νόμου, ἐμποδίζουσαι τοὺς πολῖτας τοῦ νὰ

ὑπογράψωσιν ἀναφοράς, ἀφαιροῦσαι τὰς ἀναφοράς ταύτας ὅπως προλάβωσι τὴν παρὰ πολλῶν ὑπογραφῶν αὐτῶν ἢ τὴν παράδοσιν τῶν ἀναφορῶν τούτων εἰς ἣν ἀποτείνονται Ἀρχὴν, εἴτε δὲ μάλλον καταδικάσουσι ἢ καταπιέζουσαι πολῖτας ὡς ἀμαρτήσαντας διότι ὑπέγραψαν ἀναφοράς ἢ ἐνήργησαν νὰ ὑπογράψωσιν αὐταὶ παρ' ἄλλων. Ἀπέναντι τοῦ ἀνεγνωρισμένου τούτου δικαίωματος δὲν δικαιοῦται ἡ πολιτεία, ἤτοι ἡ κυβέρνησις, νὰ ἐπεμβαίη καὶ δικακώσῃ τὴν σύνταξιν ἀναφορῶν λόγῳ δῆθεν ὅτι προσβάλλονται ἢ πρόκειται νὰ προσβληθῶσιν ὄροι τοῦ ποινικοῦ νόμου· διότι τὸ καθήκον τῆς πολιτείας τοῦ προλαμβάνειν τὰ ἐγκλήματα δὲν ἐκτείνεται καὶ μέχρι παρεμποδίσεως τοῦ ὑπογράψωσιν ἀναφοράς καὶ παραδίδειν αὐτὰς εἰς τὴν Ἀρχὴν. Τὸ πνεῦμα τοῦ συντάγματος εἶναι, ὅτι οἱ πολῖται, εἰς ἢ πολλοὶ ὁμοῦ, δικαιοῦνται νὰ ὑπογράψωσι καὶ παραδίδωσι τὰς ἀναφοράς, ἔστω καὶ ἂν διὰ τούτων προσβάλλεται ἡ κυβέρνησις αὐτῇ ἢ ὑπάλληλος αὐτῆς (α). Μόνον δὲ ἀφοῦ παραδώσωσιν οἱ πολῖται τὰς ἀναφοράς, ὑπόκεινται εἰς καταδίωξιν, ἐὰν ἐν αὐταῖς περιέχεται τι κολάσιμον (β). Οὐδὲ προσγίνεται ἐλάβῃ τις ἐκ τῆς βραδυτέρας καταδίωξεως ἐγκλημάτων δι' ἀναφορῶν διαπραττομένων, ὅταν αὐταὶ εἰς Ἀρχὰς αὐτῆς τῆς πολιτείας ἀποτείνωνται. Οὕτω δὲ πρέπει νὰ ἐξηγηθῇ καὶ ἡ βῆσις τοῦ 9 ἄρθρου τοῦ συντάγματος «τηροῦντες τοὺς νόμους τοῦ κράτους»· διότι ἄλλως ἤθελεν ἐξαρτᾶσθαι ἡ χρῆσις τοῦ δικαίωματος τοῦ ἀναφέρεσθαι ἐκ τῆς κρίσεως δημοκράτου τινος ἢ ἐνωμοτάρχου, ὅστις διορῶν ἐγκληματι ἐν ἀναφορᾷ τινι, ἠδύνατο αὐθωρεῖ νὰ κατάσχῃ αὐτήν.

Ἐκ τῶν σκέψεων τούτων ὀδηγοῦμενοι, προσείναμεν ἐν τῇ Ἐθνικῇ Συνελεύσει, κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 19 ἀυγούστου 1863, ὡς προσθήκην ἐν τέλει τοῦ 9 ἄρθρου τὰ ἑξῆς. «Μόνον μετὰ τὴν παράδοσιν τῆς ἀναφορᾶς πρὸς ἣν ἀποτείνεται ἀρχὴν, δύναται νὰ ἐνεργηθῇ καταδίωξις διὰ τὸ περιεχόμενον αὐτῆς, ἢ διὰ νόθευσιν τῶν ἐν αὐτῇ ὑπογράφων.» Ἀλλὰ, λόγῳ ὅτι ὑπονοοῦνται ταῦτα οἰκοθεν, ἢ τότε προεδρεῖα τῆς Συνελεύσεως ἐξ ἀκτασχέτου ἐπιθυμίας ὀρμημένη νὰ συντηθῇ ὅσον οἶόν τε ἡ ἐπὶ τοῦ συντάγματος συζήτησις, ἀπέτρεψε πᾶσαν προφορικὴν ἀνάπτυξιν καὶ ἐπέτυχεν ἐν τάχει τὴν ἀπόβρῃσιν τῆς προτάσεως ἡμῶν.

(α) Ὁρα περὶ τούτου καὶ Mohl, Staatsrecht, Völkerecht und Politik, Beiträge zur Lehre vom Petitionsrechte, σελ. 278.

(β) Τὸ ἐν ἔτει 1680 ψηφισθὲν ἐν Ἀγγλίᾳ bill τῶν δικαιομάτων λέγει βεβαίως, «ὅτι εἶναι δικαίωμα τῶν ὑπηκόων ν' ἀπευθύνωσιν ἀναφοράς τῷ Βασιλεῖ, ἀπαγορεύεται δὲ πᾶσα φυλάξις καὶ δικαστικὴ καταδίωξις κατὰ πολίτου συντάξαντος ἢ ἀποστείλαντος ἀναφορᾶν.»

Ἐλθωμεν ἤδη εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ 58 ἄρθρου τοῦ συντάγματος (α).

Τὸ δικαίωμα τοῦ ἀναφέρεισθαι καθιερωθὲν διὰ τοῦ 9 ἄρθρου, ἀναγνωρίζεται εἰδικώτερον ἐνταῦθα ὡς ἕμμεσος ἀλλ' ἐνεργητικὸς τρόπος, δι' οὗ πᾶς τις, ἔστω καὶ ἀλλοδαπὸς (β), ἐντὸς ἢ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος διατρέβων, δύναται νὰ ἐπικαλεσθῆ κατὰ τῆς κκιπείσεως τῶν δικαιωμάτων αὐτοῦ ἢ τῶν νομίμων συμφερόντων του τὴν ἐπέμβασιν τῆς Βουλῆς. Διὰ τῶν ἀναφορῶν τῶν πολιτῶν πληροφροεῖται ἡ Βουλὴ περὶ τῶν πράξεων τῆς διοικήσεως, καθ' ὧν ἐγείρονται μέρμεις, καὶ περὶ τῶν ἐλλείψεων τῶν ὑφισταμένων νόμων· διὰ τοῦ δικαίουματος τοῦ ἀναφέρεισθαι δύναται, τέλος, πᾶς πολίτης νὰ μετὰσχῃ τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας, ὑποβάλλων εἰς τὰς Βουλὰς τὰς σκέψεις του ἐπὶ νομοθετικῶν ἢ κυβερνητικῶν ζητημάτων. Πλὴν τούτων, τὸ δικαίωμα τοῦ ἀναφέρεισθαι ἀποτελεῖ ἐν τῶν μᾶλλον συντηρητικῶν στοιχείων· διότι οὐδεμίαν πολιτικὴν μερίδα ἐγκαταλιμπάνει ἐν ἀπελπισίᾳ ἐφ' οὐκ αἰδήποτε μεταρρυθμίσεως, πκρέχει δὲ συνάμα τὸ μέσον τοῦ νὰ ἀναμετρῶμεν καὶ ἀναλογιζώμεθα τὰς προόδους, ας ἐποίησεν ἤδη ἐν τῇ κοινῇ γνώμῃ πᾶσα νέα θεωρία, καὶ καθόλου ἐπενεργεῖ συντόνωσιν ἐπὶ τῆς πραγματικῆς νομοθεσίας ὅταν ἡ διὰ τῶν ἀναφορῶν προτεινομένη ἰδέα τυγχάνῃ σύμφωνος πρὸς τὴν ἐθνικὴν θέλησιν. Διὰ ταῦτα καὶ αἱ μὴ φιλελεύθεροι κυβερνήσεις δὲν θεωροῦσιν ὡς ἀκίνδυνον τὴν δικαιοδοσίαν τῶν πολιτικῶν σωμάτων ἐπὶ ἀναφορῶν τῶν πολιτῶν. Οὕτως ἐπὶ τε τῆς πρώτης καὶ τῆς νῦν Ναπολεοντείου δυναστείας δὲν ἐπετρέπη νὰ υποβάλλωνται ὑπὸ τῶν πολιτῶν ἀναφορὰ εἰς τὸ Νομοθετικὸν Σώμα, ἤτοι εἰς τὴν Βουλὴν ἢ Γερουσίαν ὅμως δύναται, κατὰ τὸ 29 ἄρθρον τοῦ συντάγματος τοῦ 1852, νὰ διακηρήθη ἢ ἀκυρόση πᾶσαν πρᾶξιν καταγγελλομένην αὐτῇ ὡς ἀντισυνταγματικὴν ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως ἢ δι' ἀναφορῶν πολιτῶν (γ).

(α) Τοῦτο ἔχει οὕτως. «Οὐδεὶς αὐτόκλητος ἐμφανίζεται ἐνώπιον τῆς Βουλῆς διὰ νὰ ἀναφέρῃ τι προφορικῶς ἢ ἐγγράφως· ἀναφορὰ ὅμως παρουσιάζεται διὰ τινος βουλευτοῦ, ἢ παραδίδοται εἰς τὸ γραφεῖον. Ἡ Βουλὴ ἔχει τὸ δικαίωμα ν' ἀποστείλῃ εἰς τοὺς ὑπουργοὺς τὰς διευθυνομένας πρὸς αὐτὴν ἀναφορὰς, οἷτινες εἶναι ὑπόχρεοι νὰ δίδωσι διασαφήσεις, ἀνάγκη ζητήσωσι, καὶ δύναται νὰ διορίσῃ ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς ἐξεταστικὰς τῶν πραγμάτων ἐπιτροπὰς.»

(β) Ἡ Γερουσία τῆς Γαλλίας ἀπεφάνθη τῷ 1863, ὅτι καὶ ἀλλοδαποὶ δύναται νὰ υποβάλλωνται εἰς αὐτὴν ἀναφορὰς, οὐ μόνον περὶ ἰδίων, ἀλλὰ καὶ περὶ γενικῶν συμφερόντων. Block, dict. polit. révision. Τὸ βίβλιον εἶναι, ἐπὶ ἀναφορὰν ἀλλοδαποῦ οὐχὶ περὶ ἰδίων του συμφερόντων, ἀλλὰ περὶ τῶν γενικῶν πραγμάτων, ἀπόκειται εἰς τὰς Βουλὰς ν' ἀποφαινῶνται ἂν πρέπει νὰ λάβωσιν ὑπ' ὄψιν.

(γ) Αἱ ἀναφορὰς συζητοῦνται συνήθως ἐντὸς τοῦ ἔτους ἐν τῇ νῦν τῆς Γαλλίας Γερουσίᾳ, ἣτις κατὰ τὰς περιστάσεις διατάσσεται, συνεπέει ἐκθέσεως ἐπιτροπῆς, εἴτε τὴν ἡμερησίαν διατάσσιν,

Τὸ δικαίωμα τοῦτο ἀποδοθῆναι εἶτι μᾶλλον λυσιτελεῖ ἐν Ἑλλάδι, ὅπου ὑπουργεῖα τινα, ὡς τὰ τῶν οικονομικῶν καὶ τῶν ἐσωτερικῶν, κέκτονται δικαιοδοσίαν διοικητικὴν, αἱ δὲ ἀποφάσεις αὐτῶν δὲν ὑπόκεινται οὔτε εἰς ἔφεσιν, οὔτε εἰς ἀνάρεσιν ἐνώπιον ἄλλης ἀρχῆς, οἷκ εἶναι ἐν Γαλλίᾳ τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας. Προσέτι ὑπάρχει καὶ κκρ' ἡμὴν ἡ χαριστικὴ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας δικαιοδοσία, ἣν δικαιοῦται νὰ ἐπικαλεσθῆ ὁ πολίτης· ἀλλ' ὅταν οὗτος δὲν τυγχάνῃ θεραπεύσει δι' αὐτῆς, δύναται νὰ ἀποταθῇ πρὸς τὴν Βουλὴν, ἐνώπιον τῆς ὁποίας τελεῖ ὑπεύθυνον τὸ ὑπουργεῖον καὶ δι' ὀλιγορίαν περὶ τὰ συμφέροντα τῶν πολιτῶν. Τὸ δικαίωμα τοῦ ἀναφέρεισθαι ἀποδοθῆναι ἀναγκάσθαι εἰς τὴν Βουλὴν καὶ ὅταν προσβάλλωνται οἱ πολῖται ἐκ πράξεων, ας ἐνεργῶσι τὰ ὑπουργεῖα κατ' ἐντολήν τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας, ὁπότε αἱ πράξεις αὐταί, ὡς ἐξομοιοῦμεναι πρὸς τοὺς νόμους, δὲν ὑπόκεινται εἰς τὴν ἐλεγχῶν τῶν δικαστηρίων, μόνης τῆς βλάβης τῆς προελθούσης ἐκ τῆς παρανόμου αὐτῶν ἐκτελέσεως, δυναμένης νὰ πράσῃ εἰς ἀγωγὴν δικαίουμα.

Ἐν Ἀγγλίᾳ τὸ δικαίωμα τοῦ ἀναφέρεισθαι ἀνερχεται εἰς ἀρχαίους χρόνους, ἀναφανέν σπουδαίως ἀπὸ τῆς βασιλείας Ἐδουάρδου τοῦ Β'. Κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα ἡ Κάτω Βουλὴ πληθύν ἀναφορῶν τῶν πολιτῶν ὑπέβαλεν εἰς τὸν Βασιλέα· ἀλλὰ μόνον ἀπὸ τοῦ 1782 τὸ ἀναφέρεισθαι ἔσχεν τὸν σημερινὸν τύπον. Οἱ ἀνεξάρτητοι (Κουάκεροι) ἐπέζητουν τῆς σωματεμπορίας τὴν κκτάλυσιν, ἢ δὲ ἀναφορὰ των συνεζητήθη μὲν, ἀλλ' ἀπεβρίφθη· οὐχ ἦττον ἐπέμειναν ποιοῦντες ἀναφορὰς, φεροῦσας πλείστας ὑπογραφὰς, ὥστε τῷ 1788 ἐνέδωκε τὸ Κοινοβούλιον. Ἐδέησεν ὡσαύτως νὰ συνταχθῶσιν ἐπὶ δέκα σχεδὸν ἔτη εἰκοσι χιλιάδες ἀναφορῶν, ὅπως ἐπιτευχθῆ ἡ τῶν δούλων κατάργησις ἐν ταῖς ἀποικίαις. Πληθὺς δὲ ἀναφορῶν ἐπέδλλοντο καὶ ἐκ τῆς Ἀμερικῆς εἰς τὸ Κοινοβούλιον, περιέχουσαι πολλὰς κατὰ τῆς ἐπιτοπίου διοικήσεως μέρμεις, πρὶν ἢ ἀποσπασθῆ ἢ βόρειος Ἀμερικὴ ἀπὸ τῆς Ἀγγλίας. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκλογικὴ μεταρρύθμισις, ἡ τῶν καθολικῶν χειραρτέησις, ἡ τῶν περιορισμῶν ἐπὶ τῆς εἰσχωγῆς τῶν σιτηρῶν ἀρσις, καὶ ἡ τῶν νόμων τῶν περιστελλόντων τὴν ἐλευθερίαν τῶν συνκλαγγῶν κκχιρίσεις, εἰς τὰς πολυπληθεῖς καὶ ἐπανειλημμένας ἀναφορὰς ἐφείλονται. Ἄνευ ὅμως

εἴτε τὴν κατάθεσιν τῆς ἀναφορῆς ἐν τῷ περὶ πληροφροίων γραφεῖω, εἴτε τὴν ἀποστολὴν αὐτῆς εἰς ἕνα ἢ πλείονας ὑπουργοὺς συχνάκις ὅμως ἀποβρίπτονται ἀναφορὰ ἄνευ ἐξετάσεως διὰ τῆς τοῦ ἀπαραδέκτου (question préalable) ἐνοτάσεως. Οὐχ ἦττον ἡ Γερουσία λαμβάνουσα τὸ ἐνδοσίμον ἐκ προτάσεως τῆς κυβερνήσεως, ἢ ἐξ ἀναφορῆς πολίτου, δύναται νὰ ἀκυρώσῃ εἰδικὴν τινα πρᾶξιν, ὡς ἀντιβαίνουσαν εἰς τὸ σύνταγμα ἢ εἰς τὰς δημοσίας ἐλευθερίας, ἢ νὰ ἐρμηνεύσῃ ἀμφισβητούμενον τοῦ συντάγματος ζήτημα. Block, αὐτ.

τῆς συγκαταθέσεως τριῶν εἰρηνοδικῶν, ἢ τῆς πλειοψηφίας τῶν μεγάλων ἐνόρκων κατὰ τὰς ἐπαρχίας, ἢ τοῦ lord major, τῶν alderman, καὶ τοῦ δημοτικῶ συμβουλίου ἐν Λονδίνω, δὲν δύναται νὰ ὑπογραφῆ ὑπὸ πλείωνων τῶν εἰκοσι προσώπων ἀναφορὰ, σκοποῦσα μεταβολὴν τινα εἰς τὴν πολιτείαν ἢ τὴν ἐκκλησίαν. Οὐδεμίαν δὲ ἀναφορὰ ἐπιτρέπεται νὰ προσαχθῆ ὑπὸ πλείωνων τῶν δέκα προσώπων ἄνευ ἐγκρίσεως τῶν εἰρημένων ἀρχῶν, ἐπὶ ποινῇ χρηματικῇ ἢ κρατήσεως.

Ἐν Γαλλίᾳ τὸ σύνταγμα τοῦ 1791 περιελάμβανε τὸ δικαίωμα τοῦ ἀναφέρεισθαι ἐν τοῖς φυσικοῖς δικαιοῦμασιν τὸ δὲ σύνταγμα τοῦ 1793 κκτέταπεν αὐτὸ ἐν τοῖς δικαιοῦμασιν, ἄπερ ἐξασφαλίζονται εἰς πάντα Γάλλον, φεροῦσης τῆς προτεταγμένης διακηρύξεως, «ὅτι τὸ δικαίωμα τοῦ ἀναφέρεισθαι πρὸς τὰ ὄργανα τῆς πολιτείας κατ' οὐδεμίαν περίπτωσιν δύναται νὰ ἀπαγορευθῆ, ἀνασταλῆ ἢ περιορισθῆ.» Κατὰ δὲ τὸ σύνταγμα τοῦ 1795 πᾶς πολίτης ἠδύνατο νὰ παραδίδῃ ἀναφορὰς εἰς τὰς δημοσίας ἀρχὰς, ἀλλ' αἱ ἀναφοραὶ μόνον ὑπὸ μεμονωμένων ἀτόμων ἠδύνατο νὰ γείνωσι καὶ οὐχὶ ὑπὸ σωματείων· τὰ αὐτὰ δὲ ἀλλὰ συντόμως ὠρίζε καὶ τὸ σύνταγμα τοῦ 1799. Τὸ δικαίωμα τοῦ ἀναφέρεισθαι πρὸς τὰς Βουλὰς ὑπῆρχε καθιερωμένον καὶ διὰ τῶν συνταγμάτων τοῦ 1815, 1830 καὶ 1848, μόνον δὲ διὰ τοῦ αὐτοκρατορικῶ συντάγματος τοῦ 1852 ἀπηγορεύθη, ὡς προερίρηται, τὸ ἀναφέρεισθαι πρὸς τὸ Νομοθετικὸν Σώμα.

Διὰ τοῦ Πρωσσοικῶ συντάγματος τοῦ 1847 δὲν ἀναγνωρίζετο οὐτε εἰς τὰ ἄτομα, οὐτε εἰς τὰς κοινότητας, οὐτε εἰς τὰ σωματεῖα δικαίωμα νὰ ἀναφέρωνται εἰς τὰς Βουλὰς· διότι κατὰ τὴν δοθείσαν τότε ἐξήγησιν, αἱ Βουλὴ δὲν ἀντιπροσωπεῦσαι τὸν λαόν, ἀλλὰ διασκέπτονται ἐχουσαι ὡς βᾶσιν τὴν ἱστορίαν τῆς Γερμανίας. Τούταντιον σχεδὸν πάντα τὰ νεώτατα τῆς Εὐρώπης συντάγματα ἀναγνωρίζουσι ῤητῶς τὸ τοῦ ἀναφέρεισθαι δικαίωμα. Τὸ δημοσπονδικὸν σύνταγμα τῆς βορείου Ἀμερικῆς· λέγει, ὅτι τὸ κεντρικὸν Κοινοβούλιον οὐδὲν δικαίωμα ἔχει νὰ ἐκδώσῃ νόμον, περιορίζοντα τὸ δικαίωμα τοῦ λαοῦ τοῦ νὰ συνέρχηται ἐν εἰρήνῃ καὶ ν' ἀπευθύνῃ πρὸς τὴν κυβέρνησιν ἀναφορὰς. Ομοίως δὲ διατάξεις περιέχουσι καὶ τὰ πλείστα συντάγματα τῶν κατὰ μέρος πολιτειῶν τῆς ὁμοσπονδίας· μόνον δὲ τὰ συντάγματα τῆς Βιργίνιας, ἀμφοτέρων τῶν Καρολινῶν, τῆς Γεωργίας καὶ τῆς Λουιζιάνας δὲν ἔκρινον ἀναγκάσιον νὰ μνημονεύσωσι ῤητῶς τοῦ δικαίουματος τούτου.

Τὰ συμβάντα ἐν Γαλλίᾳ ὀχλαγωγικὰ κινήματα κατὰ τὰς περιβολήτους ἡμέρας τῆς 31 Μαΐου καὶ 2 Ἰουνίου 1793 (ἐπαναληρθέντα καὶ κατὰ τὴν 15

Μαΐου 1848 (α) ἐπὶ τῆς νέας δημοκρατίας), ὅτε πλῆθος ἐξηγριωμένου ὄχλου εἰσεχώρησεν εἰς τὴν Ἐθνικὴν Συνέλευσιν ὑπὸ τὸ πρόσχημα τοῦ νὰ προσαγάγῃ αὐτοπροσώπως ἀναφορὰς καὶ ἐπέβαλεν αὐτῇ τὴν θέλησίν του, κατέδειξαν τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ μὴ συγχωρηθῆ ἢ αὐτοπροσώπος ἐν τῇ αἰθούσῃ τῶν συνεδριάσεων τῶν Βουλῶν ἐμφάνισις τῶν ποιοῦντων ἀναφορὰς, οἷτινες δικαιοῦνται μόνον νὰ παραδίδωσι ταύτας εἰς τὸ γραφεῖον τῶν Βουλῶν, ἢ νὰ ἀναθέτωσι τὴν προσαγωγὴν αὐτῶν εἰς τινα βουλευτὴν ἢ γερουσιαστὴν. Ἐν δὲ τῇ Ἀγγλίᾳ νόμος, κατὰ τὸ 37 ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Γεωργίου Γ' ἐκδοθείς, ἀπαγορεύει ἐντὸς μιλίου ἀπὸ τοῦ βουλευτηρίου πᾶσαν συνάθροισιν ἐν ὑπὸ κήρω, meeting, ἐκ πλείωνων τῶν πενήτηντα προσώπων, προτιθεμένην νὰ ὑποβάλλῃ ἀναφορὰν εἰς τὸν Βασιλέα ἢ εἰς τὸ Κοινοβούλιον.

Καὶ πολλοὶ ὁμοῦ δύναται νὰ ἀναφέρωνται, ἀλλ' ἐν τῇ ιδιότητι των ὡς ἀτόμων, οὐχὶ δὲ ὡς ἡθικῶν προσώπων ἢ σωματείων, οἷον πολιτικῶν ἐνώσεων, ἢ ἐταρειῶν, ἢ ὡς ὀμάδος πολιτῶν συσκαρθέντων καὶ συναποφασισάντων κατὰ πλειοψηφίαν, οἷον τάξεως ἐμπόρων ἢ μεγχλοκτημόνων. Ὄθεν οὔτε τὰ δημοτικὰ ἢ ἐπαρχικὰ συμβούλια, οὔτε ἡ ἐθνοφυλακὴ, οὔτε ὁ στρατὸς, οὔτε τὰ δικαστήρια δικαιοῦνται νὰ ποιήσωσιν ἀναφορὰν εἰς τὴν Βουλὴν ὡς σώματα (β), διότι ἡ ἔκτασις τῆς ἐνεργείας ἐκάστης ἀρχῆς ἐκ τοῦ οἰκείου καταστατικῶ νόμου ὀρίζεται (γ). Καὶ ὅμως ἡ ἀπαγόρευσις αὕτη διαφιλονεικεῖται ἐν Γερμανίᾳ, ἐν ταῖς πλείσταις πολιτείαις τῆς ὁποίας αἱ κοινότητες, ἤτοι τὰ καθ' ἡμᾶς δημοτικὰ συμβούλια, ἀναφέρωνται ἐπὶ ἰδίων των πραγμάτων εἰς τὰς Βουλὰς. Ὁ διάσημος καὶ φιλελεύθερος δημοσιογράφος Μὸλ, ὅστις πληρέστερα παντὸς ἄλλου ἐπραγματεύθη περὶ τοῦ δικαίουματος τοῦ ἀναφέρεισθαι, ἐπιμένει ὑποστηρίζον τὸ δικαίωμα τοῦτο ὑπὲρ τῶν κοινοτήτων καὶ

(α) Πολυπληθὴς ὄχλος ἐπλήρωσε τότε τὰς ἑδρὰς τῶν Παρισίων καὶ ἠπέλιπτο τὴν ἀσφάλειαν τῆς Συνελεύσεως ἐπὶ τῇ προφάσει τοῦ νὰ παρουσιάσῃ εἰς αὐτὴν ἀναφορὰν ὑπὲρ τῆς Πωλωνίας· τότε δὲ ἡ Συνέλευσις διὰ τροπολογήσεως τοῦ κανονισμοῦ τῆς ἀπηγορεύσεως τὴν ἐν τῇ αἰθούσῃ τῶν συνεδριάσεων προσαγωγὴν ἀναφορῶν.

(β) Serrigny, traité du droit public, II, σελ. 513. Ἀλλ' ὁ Valette, confection des lois, σελ. 273, ἀναφέρει, ὅτι μετὰ τὸ 1830 ἡ Βουλὴ τῆς Γαλλίας ἐδέχθη ἀναφορὰν τοῦ ἐν Argenton πρωτοδικείου καὶ διέταξε τὴν παραπομπὴν αὐτῆς εἰς τὴν ἐπιτροπὴν, ἣτις εἶχεν ἐπιφορηθῆ τὴν σύνταξιν νομοσχεδίου περὶ τοῦ δικαστικῶ ὀργανισμοῦ.—δὲν κωλύεται ὅμως τοῦ νὰ ποιῆσῃ ἀναφορὰν τὸ διαχειριζόμενον συμβούλιον ἀνωνόμου ἐταιρίας ἐν ὀνόματι ταύτης.

(γ) Κατὰ τὸ Βελγικὸν ὅμως σύνταγμα ἐπιτρέπεται καὶ εἰς τὰς συνεστμημένας ἀρχὰς καὶ en nom collectif νὰ ἀναφέρωνται.—Ἐν Γαλλίᾳ ἡ Νομοθετικὴ Συνέλευσις καὶ ἡ Συμβατικὴ ἐδέχθησαν ἀναφορὰς γενομένας ἐν ὀνόματι τῶν κοινοτήτων, ἢ καὶ ὀλοκληρῶν νομῶν· ἐγένετο δὲ ποτε συζήτησις ἐν τῇ Νομοθετικῇ Συνελεύσει καὶ ἐπὶ ἀναφορῆς φεροῦσης ὑπογραφῆν «ὁ λαός.»

τῶν σωματείων (α) ἀλλὰ τὰ ἐπιχειρήματα αὐτοῦ καταπολεμοῦνται ὑπὸ τῶν σκέψεων, ὅτι τὰ πολιτικά δικαιώματα εἶναι ἀτομικά, τὰ δὲ σωματεῖα δὲν εἶναι ἀνεγνωρισμένοι ἀρχαί, καὶ ὅτι ἀναφερομένων τῶν δημοτικῶν συμβουλίων πρὸς τὰς Βουλὰς κατὰ τῆς προϊσταμένης αὐτῶν διοικήσεως, ἐπέρχεται ἀνωμαλία καὶ ἀνατροπὴ τῶν ὀρίων, ἐντὸς τῶν ὁποίων ὀφείλει ἐκάστη ἀρχὴ νὰ ἐνεργῇ. Μνημονεύει ὁ Κ. Μὸλ καὶ σπουδαίως τινὸς συζητήσεως, γενομένης τῷ 1847 ἐν τῇ Βουλῇ τῆς Βυρττεμβέργης ἕνεκεν ἀναφορᾶς, ἀποσταλείσης πρὸς αὐτὴν πρὸς τῶν δημοτικῶν συμβουλίων τῆς Στουττγάρδης περὶ προστασίας τῆς ἐλευθεροτυπίας. Ἡ Βουλὴ οὐδὲν ἀπεφάσισε μὲν ὅμως αὐτόθι ἀδιαφιλονέκτων τὸ δικαίωμα τῶν δημοτικῶν συμβουλίων, κατ' ἔθος ἐνασκούμενον ἀπὸ εἴκοσι καὶ ἐπτὰ ἐτῶν, νὰ ποιῶσιν ἀναφορὰς πρὸς τὰς Βουλὰς ἂν οὐχὶ περὶ τῶν γενικῶν, τοῦλάχιστον περὶ τῶν ἰδίων τῶν πραγμάτων. Θαυμάζει τις βλέπων ἐν Γερμανίᾳ, ὅτι ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἐπικρατοῦντος ἐστὶ δεσποτισμοῦ, αἱ δημοτικαὶ ἀρχαὶ δὲν τελοῦσιν, ὡς ἐν Γαλλίᾳ, ὅπως ὑποτελεῖς τῆς διοικήσεως.

(Ἐπεται συνέχεια.)

ΦΑΝΤΑΣΙΟΚΟΠΙΑ.

(Ἐκ τῶν τοῦ Alfred de Musset.)

(Συνέχ. 186 φυλλάδ. 385.)

ΣΚΗΝΗ Δ΄.

ΣΑΒΙΝΥ, ΜΑΤΘΙΑΔΗ.

ΣΑΒΙΝΥ.

Τί ἐλαφρὸν κεφάλι αὐτῆς τῆς γυναικός! καλὰ ἐκλέγεις τὰς φίλας σου.

ΜΑΤΘΙΑΔΗ.

Σὺ ἠθέλησες νὰ ἀναστῇ.

ΣΑΒΙΝΥ.

Στοιχηματίζω ὅτι πιστεύεις ὅτι ἡ κυρία Βλαινβίλ ἐπλεξε τὸ πουγγί μου.

ΜΑΤΘΙΑΔΗ.

Δὲν τὸ πιστεύω, ἀφοῦ σὺ λέγεις τὸ ἐναντίον.

ΣΑΒΙΝΥ.

Εἶμαι βέβαιος ὅτι τὸ πιστεύεις.

ΜΑΤΘΙΑΔΗ.

Καὶ διατί εἶσαι βέβαιος;

ΣΑΒΙΝΥ.

Διότι γνωρίζω τὸν χαρακτήρα σου. Ἡ κυρία Λερὴ εἶναι τὸ μαντεῖόν σου! Ἀλλὰ εἶναι γελοία ἰδέα.

(α) Αὐτ. σελ. 272 ἐπ.

ΜΑΤΘΙΑΔΗ.

Δὲν ἀξίζω αὐτὸν τὸν ὄραϊον ἔπαινον.

ΣΑΒΙΝΥ.

Ὦ! τὸν ἀξίζεις, καὶ σὲ προτιμῶ εἰλικρινῆ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ἀντικειμένου παρὰ ὑποκρινομένην.

ΜΑΤΘΙΑΔΗ.

Ἄλλ' ἂν δὲν τὸ πιστεύω δὲν δύναμαι νὰ ὑποκριθῶ ὅτι τὸ πιστεύω διὰ νὰ σὲ φανῶ εἰλικρινῆς.

ΣΑΒΙΝΥ.

Σὲ λέγω ὅτι τὸ πιστεύεις εἶναι ζωγραφημένον εἰς τὸ πρόσωπόν σου.

ΜΑΤΘΙΑΔΗ.

Ἀφοῦ πρέπει νὰ τὸ εἰπῶ διὰ νὰ σ' εὐχαριστήσω, λοιπὸν! μάλιστα τὸ πιστεύω.

ΣΑΒΙΝΥ.

Τὸ πιστεύεις; καὶ ἂν ἦτο ἀλήθεια τί κακὸν βλέπεις;

ΜΑΤΘΙΑΔΗ.

Κάνεν, καὶ ἐπομένως περιττὸν νὰ τὸ ἀρνηθῆς.

ΣΑΒΙΝΥ.

Δὲν τὸ ἀρνοῦμαι αὐτὴ τὸ ἐπλεξε. — Καλὴ νύκτα! θὰ ἐπιστρέψω ἴσως μετ' ὀλίγον διὰ νὰ πῶμεν τὸ σαΐ μετ' ἡμῶν σου.

ΜΑΤΘΙΑΔΗ.

Ἐρῆϊκε, μὴ με ἐγκαταλείπεις κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον.

ΣΑΒΙΝΥ.

Τί ἐννοεῖς κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον; Μήπως εἴμεθα μαλλωμένοι; Δὲν βλέπω τίποτε ἀπλούστερον με πλέκουν ἐν πουγγί καὶ τὸ κρατῶ με ἐρωτᾶς πῶς τὸ ἐπλεξε καὶ σὲ τὸ λέγω. Δὲν βλέπω πούποτε μάλλον.

ΜΑΤΘΙΑΔΗ.

Καὶ ἂν σ' ἐζήτουν τὸ πουγγί, θὰ μὲ τὸ ἐθυσίαζες;

ΣΑΒΙΝΥ.

Ἴσω. Ἀλλ' εἰς τί θὰ σ' ἐχρησίμευε;

ΜΑΤΘΙΑΔΗ.

Ἀδιάφορον σὲ τὸ ζητῶ.

ΣΑΒΙΝΥ.

Δὲν τὸ ζητεῖς, ὑποθέτω, διὰ νὰ τὸ κρατῆς θέλω νὰ μάθω τί θὰ τὸ κάμης.

ΜΑΤΘΙΑΔΗ.

Θὰ τὸ κρατῶ.

ΣΑΒΙΝΥ.

Ἀδύνατον! θὰ κρατῆς πουγγί πλεγμένον ἀπὸ τὴν κυρίαν Βλαινβίλ;

ΜΑΤΘΙΑΔΗ.

Καὶ διατί ὄχι, ἀφ' οὗ τὸ κρατεῖς σὺ;

ΣΑΒΙΝΥ.

Ὁραῖος λόγος! ἐγὼ δὲν εἶμαι γυνή.

ΜΑΤΘΙΑΔΗ.

Λοιπὸν, ἂν δὲν τὸ μεταχειρισθῶ, θὰ τὸ ῥίψω εἰς τὴν φωτιάν.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑΤΑ.

Εἶπομεν ἄλλοτε (*) ὅτι καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει συνεστήθησαν διαγωνίσματα ὑπὸ τοῦ φιλολογικοῦ Συλλόγου. Ἐὰν δὲν ἐλησμονήσαμεν, τὸ παρελθὸν ἔτος εἶχον ὑποβληθῆ δύο πραγματεῖαι περὶ Ἠπείρου, ἀλλὰ καὶ αἱ δύο εἶχον ἀπορρίφθῃ ὡς ἀτελεῖς· ἐδόθη δὲ μόνον ἐκ τοῦ ὠρισμένου γέρατος χρηματικὴ τις ποσότης εἰς τὸν ἕτερον τῶν περὶ Ἠπείρου γραφάντων ὅπως συμπληρώσῃ τὴν συγγραφὴν.

Καὶ κατὰ τὸ ἐνεστὸς ἔτος ὑπεβλήθησαν τρεῖς πραγματεῖαι ἢ μὲν περὶ Θεσσαλίας, αἱ δὲ δύο ἄλλαι περὶ Ἠπείρου ἀλλὰ, κατὰ τὴν περὶ αὐτῶν ἐκθεσιν τῆς ἐπιτροπῆς, καὶ αἱ τρεῖς ἀπερρίφθησαν ὡς ἀτελεῖς ἐπίσης· εἰς τὴν μίαν μόνην, τὴν περὶ Ἠπείρου, ἀπενεμήθησαν τριάκοντα ὀθωμανικαὶ λίραι, ὅπως δι' αὐτῶν πορισθῇ ὁ ἀγωνισθῆς καὶ νέας εἰδήσεις καὶ ὑποβάλλῃ πληρεστέραν τὴν πραγματείαν.

Ἡ περὶ τῶν διαγωνισμάτων τούτων ἐκθεσις τῆς ἐπιτροπῆς εἶναι ἀξία ἀναγνώσεως· διότι καὶ περισυρίαν γνώσεων φαίνεται ἔχον ὁ εισηγητῆς Κ. Α. Ἀριστάρχης, καὶ τὴν ἐλληνικὴν γράφει μετ' ἀκριβείας καὶ γλαφυρότητος, καὶ αἰσθημα ἀναφλέγει αὐτὸν ἐλληνικόν· ἀλλ' εἰς τὰ περὶ νομισμάτων καὶ ἐπιγραφῶν ὑπάρχει τις ἑλλειψις· διότι ἐκ τούτων μὲν τινες, εἰ καὶ λέγονται ἀνέκδοτοι, ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῷ 13 τὸμῳ τῆς Πανθώρας (φυλλάδ. 374 σελ. 287), περὶ δὲ τῶν νομισμάτων, ὁ ἀρμολιώτατος τῶν κριτῶν Κ. Π. Λάμπρος ἀξιοῖ ὅσα περιέχει τὸ ἐξῆς ἐπιστόλιον·

α Φίλε Κύριε!

« Λαβὼν τὴν φιλοφρόνως παρ' ὑμῶν σταλεῖσάν μου ἐκθεσιν τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Φιλολογικοῦ Συλλόγου ἐπὶ τῶν Διαγωνισμάτων Θεσσαλίας καὶ Ἠπείρου, ἀνέγνων αὐτὴν μετὰ πολλοῦ ἐνδιαφέροντος. Καθόσον ἀφορᾶ τὰ ἐν αὐτῇ ἀναφερόμενα νομίσματα, περὶ ὧν ἐπιθυμεῖτε καὶ τὴν γνώμην μου, ἀπαντῶ ὅτι εἰς μὲν τὰ Θεσσαλικά δὲν βλέπω τι ἀνέκδοτον, διότι τὰ μνημονεύμενα τῆς Φαρσάλου, τῆς Γύρτωνος καὶ τῆς Τρίκκης περιγράφονται ὑπὸ τοῦ Μιονβελ, ἐκτὸς ἐὰν οἱ ἀγωνοδῆται θεωροῦσιν ὡς ἀνέκδοτα τὰ νομίσματα τῆς Γύρτωνος καὶ τῆς Τρίκκης, ὡς φέροντα τὰς ἐπιγραφὰς ΓΥΡΤΩΝΗ καὶ ΤΡΙΚΚΗ, αἰτινες πέποιθα ὅτι κακῶς ἀνεγνώσθησαν ὑπὸ τοῦ περιγράφαντος αὐτὰ, ἀντὶ ΓΥΡΤΩΝΗ (ων) καὶ ΤΡΙΚΚΑ (ιον). Ἐὰν, ἀντὶ τοῦ ἐθνικοῦ, ἐγράφετο ἢ πόλις εἰς ὀνομαστικὴν, καὶ τοιαῦτα παραδείγματα ὑπάρχουσιν ἐν τῇ νομισματικῇ, τότε θὰ ἐξεικονίζετο καὶ ἡ κεφαλὴ τῆς προσωποποιουμένης πόλεως, ὅπερ δὲν φαίνεται ἐν τῇ περιγραφῇ.

(*) Ὁρα Τόμ. ΙΑ' Πανδ. σελ. 300 καὶ 439.

ΣΑΒΙΝΥ.

Ἄ! Ἄ! τώρα τέλος πάντων εἶσαι εἰλικρινῆς. Λοιπὸν καὶ ἐγὼ εἰλικρινῶς τὸ κρατῶ, μετ' ἡμῶν σου.

ΜΑΤΘΙΑΔΗ.

Εἶσαι ἐλεύθερος βεβαίως· ἀλλὰ ὁμολογῶ ὅτι μετὰ λύπης σκέπτομαι ὅτι ὅλος ὁ κόσμος εἰξευρεῖ ποία σὲ τὸ ἐπλεξε καὶ ὅτι τὸ δεικνύεις παντοῦ.

ΣΑΒΙΝΥ.

Τὸ δεικνύω! ὡς ἂν ἦτον τρίπαιον!

ΜΑΤΘΙΑΔΗ.

Ἀκουσέ με σὲ παρακαλῶ, καὶ ἄρες τὴν χειρὰ σου εἰς τὴν χειρὰ μου. Μὲ ἀγαπᾶς, Ἐρῆϊκε; Ἀποκρίσου.

ΣΑΒΙΝΥ.

Σὲ ἀγαπῶ καὶ σὲ ἀκούω.

ΜΑΤΘΙΑΔΗ.

Σὲ ὀρκίζομαι ὅτι δὲν εἶμαι ζήλοτυπος, ἀλλ' ἂν με δώσης φιλικῶς αὐτὸ τὸ πουγγί, θὰ σ' εὐχαριστήσω ἐκ βάθους καρδίας. Σὲ προτείνω μικρὸν ἀντάλλαγμα, καὶ πιστεύω, ἐλπίζω τοῦλάχιστον, ὅτι δὲν θὰ ζημιωθῆς.

ΣΑΒΙΝΥ.

Ἄς ἰδῶμεν τὴν ἀλλαγὴν σου· τί εἶναι;

ΜΑΤΘΙΑΔΗ.

Ἄν ἐπιμένῃς σὲ τὸ λέγω. Ἀλλ' ἂν μ' ἐδίδες πρόωτον πὸ πουγγί, θὰ ἦμην εὐτυχεστάτη.

ΣΑΒΙΝΥ.

Ὅχι.

ΜΑΤΘΙΑΔΗ.

Ἐρῆϊκε, σὲ παρακαλῶ.

ΣΑΒΙΝΥ.

Ὅχι.

ΜΑΤΘΙΑΔΗ.

Σὲ ἰκετεύω γονυπετής.

(κίπτει.)

ΣΑΒΙΝΥ.

Σηκώσου, Μαθθίλδη, σὲ παρακαλῶ καὶ ἐγὼ γνωρίζεις ὅτι δὲν ἀγαπῶ αὐτὰ τὰ πράγματα. Δὲν ὑποφέρω νὰ ταπεινοῦνται τις καὶ πολλῶ μᾶλλον ἐπὶ τοῦ προκειμένου. Παρὰ πολὺ ἐπεμείναμεν εἰς παιδαριῶδες πράγματα· ἂν τὸ ἐζήτεις σπουδαίως θὰ ἔρριπτον ἐγὼ μόνος μου εἰς τὸ πῦρ αὐτὸ τὸ σακκούλιον καὶ δὲν εἶχον ἀνάγκην ἀνταλλάγματος. Σηκώσου λοιπὸν καὶ ἄς μὴ γείνη πλέον περὶ τούτου λόγος. Ὑγίαινε, ἐπανέρχομαι μετ' ὀλίγον. Σ.

(Ἐπεται συνέχεια.)

«Και τὸ τῆς Ἑλλάδος νόμισμα δὲν εἶναι πρωτοφανές, διότι ἀναφέρεται ἐν τῇ νομισματικῇ χάριτα τῆς Γεωγραφίας τοῦ Ἱατροφιλοσόφου Διονυσίου Πύρρου, ὅθεν βεβαίως καὶ ὁ τῶν Θεσσαλικῶν συγγραφεὺς τὸ παρέλαβε. Τὸ νόμισμα δὲ τοῦτο, ἂν δὲν μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Eckhel, τοῦ Mionnet καὶ ἄλλων νομισματολόγων, δὲν πρέπει ν' ἀποδοθῆι εἰς ἄγνωσταν, διότι τὸ τῆς Ἑλλάδος τοῦτο νόμισμα οὐδὲν ἄλλο εἶναι, εἰμὴ ἀργυροῦν τι τῆς Χαλκιδόνας φέρων τὴν ἐπιγραφὴν ΚΑΑ, κακῶς ἀναγνωσθεῖσαν ΕΛΛ.

«Ὡς πρὸς τὰ Ἑπειρωτικὰ δὲ νομίσματα, περιγράφων ὁ συγγραφεὺς ἐλάχιστον ἀριθμὸν, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ καὶ ἡ ἐπιτροπὴ, ἐνῶ πλεῖστα ὅσα ἀναφέρονται οὐ μόνον ὑπὸ τοῦ Eckhel καὶ τοῦ Mionnet, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ ἄλλων μεταγενεστέρων συγγραφέων, ἀποδείκνυται ὅπως ἀδαῆς τῆς νομισματικῆς. Σπουδαιότατα ἀληθῶς ἦθελον εἶσθαι τὰ μνημονευόμενα τέσσαρα βυζαντινὰ τῆς Ἑπείρου νομίσματα, διότι ἐν μόνον ἐγὼ γνωρίζω, Μιχαὴλ Α' τοῦ δεσπότη τοῦ τῆς Ἑπείρου, δημοσιευθὲν ἐν τῇ Πανδώρα (φυλλάδιον 402) καὶ συμπεριληθὲν μετὰ τινος μολυβδοβούλλου τοῦ αὐτοῦ δεσπότη ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ Κ. Σάθα ἐσχάτως δημοσιευθέντι Ἀνεκδότῳ Χρονικῷ Γαλαξειδίου. Διὸ ἡ ἐπιτροπὴ ὄφειλε ν' ἀναφέρῃ τὴν περιγραφὴν τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος ἀνεκδότων ἐν τῇ ἐκθέσει, ὅπως κρίνωσιν οἱ εἰδότες ἐὰν ἀληθῶς δύνανται ταῦτα ν' ἀνήκωσιν εἰς τοὺς δεσπότης τῆς Ἑπείρου. Πρωτοφανές τῶντι εἶναι τὸ τοῦ Μιχαὴλ Κληματα σοφοῦ βασιλέως Ῥωμαίων ἀλλ' ἐλλειπούσης περιγραφῆς καὶ ἀπεικονίσματος τοῦ νομίσματος καὶ ἀγνωστοῦ τοῦ τε μετάλλου καὶ τοῦ μεγέθους, οὐδὲν κύριον δύναται νὰ ἔγῃ ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ἢ εἰδήσει αὐτῆ. Ἐβῆσθε.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 1 Ἀυγούστου 1866.

Π. ΛΑΜΠΡΟΣ.

Καὶ ταῦτα μὲν, εἰ καὶ ἄξια λόγου καὶ διορθώσεως, παρέργου δίκην· οὐδεὶς δὲ πλέον ἡμῶν σικρῶ, οὐδ' αἰσθάνεται ἀναπτερούμενον τὸ φρόνημα βλέπων ὅτι ἡ Κωνσταντινούπολις ἀμιλλᾶται κατὰ τὸν ὑπὲρ τῆς παιδείας ζῆλον πρὸς τὰς Ἀθήνας, καὶ οὐδεὶς πλέον ἡμῶν εὐχεται ἵνα ἴδῃ καὶ αὐτὴς αὐτὴν πρωταγωνιστοῦσαν ἐν Ἀνατολῇ κατὰ τὸν πολιτισμὸν, ὡς καὶ μέχρι τοῦ 1824 ἔτος.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ.

ΑΠΡΙΛΙΟΥ 45, 1866.

Αἱ δημοκρασίαι ἐγένοντο ἄνευ ταρχῶν, πλὴν ἐλαχίστων τινῶν ἐξαίρεσων, καὶ ἄνευ ἐπεμβάσεως τῆς ἐξουσίας. Ἐννέα μόνον δήμων αἱ ἐκλογαὶ ἀνε-

βλήθησαν ὅπως ἐπαναληφθῶσιν εἰρηνικώτερον. Ἐὰν δὲ καὶ οἱ νέοι ἄρχοντες τῶν δήμων ἐξελέχθησαν μετὰ τῆς αὐτῆς φρονήσεως μετ' ἧς διεζήθησαν καὶ αἱ ἐκλογαί, ὁμολογοῦμεν ὅτι τῆς καθολικῆς ψήφοφρίας τὰ ἐγκρίνια ἐτελέσθησαν ὑπὸ αἰσίους οἰωνούς. Παρατηρήθη μόνον ὅτι οἱ ἐκλεγθέντες εἰσὶν ἐκ τῶν ἀντιπάλων τῶν βουλευτῶν. Δὲν εἶναι, ὅμως ἀληθές· τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τινῶν ἐφημερίδων ὅτι ἀείποτε ἐπίσεν ἢ ἐξουσία τὸ φρόνημα τῶν ἐκλογέων· διότι κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ δημοτικοῦ νόμου οὐδὲ κατὰ διάνοιαν παρεβίασαν αὐτούς.

Σημειώτεον ὅτι οἱ δήμοι τοῦ Κράτους εἰσὶ 351, ἦτοι 12 α', 253 β' καὶ 86 γ' τάξεως.

Δημάρχος Ἀθηνῶν ἐξελέχθη ὁ καὶ ἄλλοτε χρηματίας, καὶ τὴν 11 Ὀκτωβρίου 1862 ἀνόμως ἀποβλήθεις ὑπὸ τῆς ὑπὲρ τοῦ νόμου γενομένης ἐπαναστάσεως, Γ. Σκοῦφος. Ὁ Κ. Σκοῦφος ἔδειξε τότε καὶ ἀγαθὴν προαίρεσιν καὶ δραστηριότητα οὐ τὴν τυχοῦσαν ὑπὲρ τῶν δημοτικῶν αὐτοῦ δὲ δημαρχοῦντος ἐγένοντο πολλὰ καλὰ ἐν Ἀθήναις. Ἔχεν ὅμως περὶ αὐτὸν καὶ Συμβούλιον ἐξ ἀνδρῶν νομιμόνων, ἀπληλαγμένων παθῶν καὶ ἐνθέρμων ζηλωτῶν τῆς βελτιώσεως τῶν δήμου.

Ἡ εὐεργέτις τοῦ ἔθνους Ἑλένη Τοσίτζ ἀπέθανε πλήθης ἡμερῶν.

ΚΡΗΤΙΚΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΑΣΜΑΤΑ.

(Ἰδε φυλλάδ. 385 σελ. 32.)

Β.

Ἡ ἀπελπισία.

Πλὴν τὸ στῆθος θά ν' ἀνοίξω, τὴν καρδιά μου νὰ τραβίξω, δὴ εἰς τὴ μέση θά τὴ σκίσω, κ' εἰς τὸ φῶς μου θά τὴ δείξω. Σὰ δαί μέσα εἰς τὴν καρδιά, ὅλην του τὴν ὄμορφιά, ἀπαράλλακτα γραμμῆν, τεχνικὰ ζωγραφισμένη. Θά ἴδῃ μὲ ἀπειρία, τὴν καυμένη μου καρδιά, τοῦ προσώπου τοῦ τῆς ἰσο, χωρὶς νὰ τὸ ζωγραφίσω. Νὰ θαμάσῃ πῶς ὁ ἔρω, εἰς ἕνα τέτοιον λεπτὸ μέρος, ἀπλοχώρησε καὶ μπῆκε, καὶ ζωγράφισε καὶ βγήκε. Καὶ τὸ φῶς μου ἀπείτις φτάξῃ, τὴ μορφή του νὰ κυττάξῃ, εἰς τὴν καρδιά ζωγραφισμένη, τότες πλέον τὸ λογιάζει. Καὶ γνωρίζει ὅτι μόνον, εἰς ἑκάστον ἔχω πόνον, φανερώσει παρρησία, τί θά πῶ πιστὴ φίλια. Ἡ σκισμένη μου καρδιά, παθεῖ καθ' ἀνησυχία.

Γ.

Τὸ ἀποτέλεσμα.

Ἐναν καιρὸ καὶ μετὰ φορὰ, ἦτο εἰς τὴ Κρήτη δὴ πούλι, μετὰ κέρη κ' ἕνας νέος, πολλὰ χαριτωμένος. Μ' ἀγαπήθησαν πολλὰ, αὐτὰ τὰ δύο τὰ πούλια, χωστ' ἦτον ἡ ἀγάπη, ἔσον καιρὸν ἐκράτει. Βάνει κ' ὁ ἔρωνας ἀρχὴ, νὰ κελαιδῇ κάθε ταχὺ, πῶς εἶναι ξεπισμένος, π' ἀγάπης ὁ καυμένος. Μ' ἀπηλογοῦνται τὰ πούλια, μὲ σιγανότατη λαλιά, ἔρωνας τί μᾶς κάνεις; σὲ φόβο μᾶς εἰδάνεις.

Κι' ὁ ἔρωνας ὡς πονηρὸς, ἀπληροῦται μὲ καιρὸν, πούλιὰ μου μὴ φοβᾶσαι, μηδὲ ποσῶς τηρεῖσαι. Μὰ γῶρθα δὴ γιὰ νὰ χαρῶ, τὰ δὴ σου μάτια νὰ θεωρῶ, νὰ χαίρεται ἡ ζωὴ μου, ὥστε νὰ βγῇ ἡ ψυχὴ μου. Μὰ σὺ, πούλιὰ μου γλυκί, μὴ φοβηθῆς τόσο πολὺ, καὶ χάσῃς τὴν ἀξία σου, καὶ ὅλη τὴ λυτεριά σου. Παίξω τιν, τὴν σαίτα μου, πὸ κατωθεὸς εἰς τὰ σπῆθιά σου, καὶ κάνω σε νὰ κλαίγῃς, μηδὲ ποσῶς ν' ἄρνῃσαι. Καὶ πῆρ' ὁ ἔρωνας φωτιά, καὶ παίξει τῆς μιὰ σαίτι, κ' εἰς τὴν καρδιά τας σώνει, καὶ εὐθὺς τὴν ἐπληγώνει. Καὶ μὲ τὸ σπλάγγνος (1) τὸ πολὺ, ἀνατρανίζει (2) καὶ 'μιλεῖ, φέρε μου τὸ πούλι μου, καὶ πάρε τὴ ζωὴ μου. Καὶ λέγει ὁ ἔρωνας πούλι, ἦτον αὐτοῖν οἱ καῦμαί, κ' ἡ συλλογὴ ἡ μεγάλη, ὅπ' ἔχεις εἰς τὸ κεφάλι; — Πί μου αὐτόνο τὸ πούλι, ἔπου σου δίδει συλλογὴ, κ' ἐγὼ νὰ σοῦ τὸ φέρω, πούλι μ' ἀγαπῶμένο. Νὰ σοῦ τὸ βάλω εἰς τὸ κλουβί, νὰ κελαιδῇ κάθε ταχὺ, νὰ πῆρ' ὁ νοῦς σου ἀέρα, ἄσπρη μου περιστέρα. Νὰ χαίρεσαι νὰ τὸ θεωρῆς, καὶ πάντα σου νὰ τὸ φιλήσῃ, ὥστε νὰ γῆς καὶ νὰ σαι, νὰ μὴν τὸ ἀπαρῶσαι. Κελαιδῆσε, πούλιὰ μου, χρυσὸ χελιδονάκι μου, κ' ἄσπρη μου περιστέρα, καὶ πιστικὸ μου τέρι. Κ' ἐκελαιδούσαν καὶ τὰ δύο, εἰς ἕνα κλαδί βασιλικό, τὰ πάθη τους ἔλεγαν, καὶ ἀπὲ καρδίας ἐκλαίγαν. Τάχατες νὰν κ' ἄλλα πούλιὰ, ἔσον ἐμᾶς πολλὰ μικρὰ, πολὺ τυρανισμένα, τὸ ἀγάπης παιδεμένα; Κι' ὁ ἔρωνας νὰ τὸ γροικῇ, φέυγει καὶ πάσι καὶ κοντὰ, τοῦ ἔρωνας παρηγοριά, γκαλιάζει καὶ τὰ δύο πούλιὰ. Σφικτὰ γλυκία φιλοῦνται, τὰ πάθη τους ξεχνούνται, γιὰτ' ἀπὸ χρόνους καὶ καιρῶ, ἔτυρανούντο καὶ τὰ δύο. Μὰ δὴ πού γνωρισθῆκαν, ἐσφιγκταγκαλιασθῆκαν.

ΔΙΑΦΟΡΑ.

ΚΑΡΚΙΝΟΣ. Ὁ ἐν Φλωρεντία ἱατρὸς Brandini ἀνεκάλυψεν ἐσχάτως ὅτι τὸ κιτρικὸν ὄξυ μετριάζει τοὺς συνήθεις σφοδρούς πόνους τοῦ καρκίνου. Εἰς τῶν ἀσθενῶν του, ἔτων 71, κείμενος ἐν τῷ Νοσοκομείῳ Santa Maria della Scala, ἐταλαιπωρεῖτο ὑπὸ καρκίνου ἐπὶ τῆς γλώσσης ἦτο δὲ ἀδύνατον νὰ κάμῃ ἐγγχείρισιν, καθότι ἡ προεβλημένη ἐπιφάνεια ἦτο ἐκτενής, περιλαμβάνουσα τὴν βάσιν, τὸ ὑπογλώττιον καὶ τοὺς ὑπὸ τὴν σιαγόνα ἀδένας. Ὁ δυστυχῆς μετὰ τῶν ἀγωνιῶν του ἠτήσατο λειμόνιον ἢ δὲ αἰτσίς του οὐδὲως ἦτο παραδόξος, διότι γενικῶς οἱ καρκινοπαθεῖς ἀγαπᾶσι τὰ ὀξέα καθ' ὑπερβολὴν. Ἀλλὰ, τῆς ἀσθενείας οὐσης ἐν τῷ στόματι, παρετηρήθη τι ὅπερ ἄλλως ἠδύνατο νὰ διαφύγῃ τὴν προσοχὴν ἐπιστήμονος· ταυτέστι τὸ ὑγρὸν τοῦ λειμονίου ἠλάττωσε κατὰ πολὺ τοὺς πόνους. Τοῦτο ἰδὼν ὁ ἀσθενὴς ἠτήσατο καὶ ἕτερον τὴν ἐπιούσαν, καὶ ἀνεκρουσίθη ἔτι μᾶλλον. Ἐκ τούτου παρεκινήθη ὁ ἱατρὸς Brandini νὰ δοκιμάσῃ καθαρὸν κιτρικὸν ὄξυ ἐν κρυσταλλοειδεῖ καταστάσει· ἐποίησε λοιπὸν γαργάραν ἐκ 4 κόκκων ὀξέος καὶ 350 κοινῶ ὕδατος, τὴν ὁποίαν μεταχει-

(1) Νὰ εἰρηνεύσῃ, νὰ ἡσυχάζῃ.
(2) Συσταλῆν.
(3) Ἀνοῦσι τοὺς ὀφθαλμούς.

ρισθεὶς ὁ πάσχων ὀλοσχερῶς ἠλευθερώθη τῶν πόνων· ἐξηκολούθει δὲ ποιῶν χρῆσιν τοῦ ἱατρικοῦ μετὰ τοῦ αὐτοῦ ἀποτελέσματος ὁσάκις οἱ πόνοι ἐπανήρχοντο. Ἐν διαστήματι ἑνὸς μηνὸς καὶ αἱ ταλαιπωρίαι του ἐξέλιπον καὶ τὸ οἶδημα τῆς γλώσσης ἐσμικρύνθη ἀρκετά. Ἐνθαῦρυνθεὶς ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος ὁ ἱατρὸς Brandini ἐδοκίμασε τὸ αὐτὸ ἀντιφάρμακον ἐπὶ γυναικὸς 73 ἐτῶν, ἧτις πολλὰ ἐβαστανίζετο ὑπὸ ἐλκώδους καρκίνου ἐπὶ τοῦ στήθους. Ἡ ἀσθένεια ἐθεωρεῖτο ἀθεράπευτος, καὶ ὅτε ἡ πάσχουσα ἀφιερῶθη εἰς τὸν ἐφευρέτην αἱ βάσανοι ἄς ὑπέφερον ἦσαν τοιαῦται, ὥστε οὐ μόνον δὲν ἠδύνατο νὰ κοιμηθῇ, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους ἀσθενεῖς κατατάραττεν. Ὁ ἱατρὸς Brandini ἔθηκεν ἐμπλαστρον ἐκ ζαντοῦ, προηγουμένως ἐμβαρμέντος ἐν τῷ ῥιθέντι βευστῶ ἐπὶ τοῦ προσβεβλημένου μέρους, καὶ ἡ ἀνακούφισις ἐπῆλθεν ἄμεσος. Οἱ πόνοι παρήλθον, καὶ ὅτε μετὰ 6 ἢ 7 ὥρας ἐπανήλθον νέα ἐπίθεσις ἤρκεσε νὰ τοὺς ἐξαλείψῃ. Ὁ ἐφευρέτης ἀναφέρει διαφόρους ἄλλας περιπτώσεις, καθ' ἃς τὸ κιτρικὸν ὄξυ ἐπενήργησε· καὶ δικαίως παρατηρεῖ ὅτι, ἂν ἀκόλουθα πειράματα ἐπιτύχωσι, τὸ ἱατρικὸν ὄξυ πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς μεγάλη τις εὐεργεσία πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα. Ὅλη ἱκανὴ νὰ καταβάλλῃ σφοδρούς πόνους ἀνιάτου ἀσθενείας εἶναι οὐχ ἥττον ἀνεκτίμητος τῆς θεραπευούσης τὰ νοσήματα.

X. Σ. X.

ΦΑΡΜΑΚΑ ΚΟΣΜΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΒΑΡΟΝΟΣ ΡΟΤΣΧΙΛΔΟΥ. Μεταξὺ τῶν ποικίλων καὶ ἀξιοθαυμάστων προϊόντων τῆς τέχνης, ἅτινα οἱ ὁμοτράπεζοι τοῦ Βαρόνου Ῥοτσχίλδου ἀγαπᾶσι πάντοτε νὰ ἐγκωμιάζωσιν, εἰσὶ φαρμακὰ τινὰ παραθήματα τραπέζης, ἐξοχα διὰ τὴν καλλονὴν, κομψότητα καὶ σχῆμα, καὶ ἀξιοσημεῖα διὰ τὸν τεχνητὸν πλοῦτον τῶν ζωγραφημάτων αὐτῶν. Τὰ σκεύη ταῦτα ἀπέκτησεν ὁ πολυτάλαντος Ἰουδαῖος πρὸ τριῶν ἐτῶν κατὰ τρόπον οὐχὶ ἀνάξιον διηγέσεως. Ἡμέραν τινα γέρον κεκμηκὸς, ἀσθενὴς καὶ κατὰ τὸ φαινόμενον βαδίζων πρὸς τὸ χεῖλος τοῦ τάφου ἐνεφανίσθη ἐνώπιον τοῦ Κ. Ῥοτσχίλδου, ἱκετεύων ὅπως λάβῃ τὴν τιμὴν τῆς μετὰ τοῦ περιφήμου τραπέζιτου συνεντεύξεως. Ὁ γέρον οὗτος ἐφαινετο τοσοῦτον προβεβηκὸς τὴν ἡλικίαν, τοσοῦτον πτωχὸς καὶ τεταλαιπωρημένος, ὥστε ὁ μέγας τραπέζιτης συνέλαβε παρευθὺς συμπάθειαν πρὸς τὸν ἀνθρώπον, ἐπαυξήθεισάν καὶ ὑπὸ τῆς ιδέας ὅτι ἦτο Ἑβραῖος· διότι ὡς γνωστὸν οἱ Ἰσραηλιταὶ εἶναι τὰ μάλιστα εὐεργετικοὶ καὶ βοηθοὶ πρὸς τοὺς ὁμοθρήσκους αὐτῶν. Μετὰ τινὰς φράσεις ὁ γηραιὸς ζένος ἐξέβαλεν ἐκ τῆς πήρας του πολυτελὲς καὶ ὠραῖον πινάκιον, ἢ λεπτὴ καὶ ἀξιόλογος κατασκευὴ τοῦ ὁποίου ἐνέπλησε θαυμασμοῦ τὸν τραπέζιτην. «Κύριε, εἶπεν ὁ πτωχὸς γέρον, τὸ ἀγοράζεις; ἔγω τὴν συλλογὴν ὀλόκληρον, καὶ συνέλαβα τὴν ιδέαν ὅτι

τὰ λαμπρὰ ταῦτα φαρφουρά πινάκια καταλληλοτέραν θέσιν δὲν δύνανται νὰ ἔχωσιν ἀλλοῦ, εἰμὴ εἰς τὸ μέγαρον τοῦ ἡγεμόνος τῶν τραπεζιτῶν. — « Εἶναι τῷ ὄντι, ὠραῖον πινάκιον, εἶπεν ὁ βαρόνος· τί ζητεῖς δι' ὅλην τὴν συλλογὴν; » — « Μὲ βλέπεις, ἐξεφώνησεν ὁ γέρον Ἰουδαῖος· τὸ φορτίον τῶν ἐτῶν μὲ κατέβαλε, καὶ δὲν εἶμαι μακρὰν τοῦ τέλους τῆς ζωῆς· εἶμαι δυστυχὴς, πτωχὸς καὶ ἐπιθυμῶ νὰ τελειώσω τὰς ἡμέρας μου ἐν ἀνάσει. Προτείνω λοιπὸν, κύριέ μου, εἰς ἀμοιβὴν τῆς συλλογῆς ταύτης νὰ μὲ χορηγῆς κατὰ μῆνα 100 φράγκα, μέχρι τοῦ θανάτου μου. Δὲν ζητῶ πολλὰ, ὡς βλέπεις. » Ὁ βαρόνος ἐρρίψε βλέμμα ἐταστικὸν εἰς τὸν γέροντα, ἐπεθεώρησε καλῶς τὸ πινάκιον καὶ μετὰ μικρὰν ἀκρίβην ἀπεκρίθη· « Καλὰ, δέχομαι τὴν πρότασίν σου, ἰδοὺ λάβε τὴν πληρωμὴν τοῦ πρώτου μηνός, καὶ σὲ παρακαλῶ νὰ μὲ στείλῃς τὴν συλλογὴν ὀλοκλήρον. Εἰπέ μοι τὸ ὄνομα καὶ τὴν κατοικίαν σου, διὰ νὰ τὰ καταγράψω εἰς τὰ κατὰστικά μου. » Ἡ πολυτελεστάτη συλλογὴ παρεδόθη αὐθημερὸν εἰς τὸν περιχαρῆ βαρόνον, καὶ τὰ πάντα ἀπέβησαν ἐν τάξει. Ἐνα μῆνα μετὰ ταῦτα, ἐν ᾧ ὁ Κ. Ῥοτσίλιδ ἐκάθητο ἐργαζόμενος εἰς τὸ γραφεῖόν του, εἰσῆλθεν ἀνὴρ τις καὶ ἐζήτησε τὴν συμφωνηθεῖσαν πληρωμὴν τοῦ δευτέρου μηνός. Ἄλλ' ὁ ἄνθρωπος ἦτο νέος, μόλις τριακονταετής, ζωηρὸς καὶ βωμαλέος, ἦθος ἔχον ἀνδρὸς μέλλοντος νὰ ζήσῃ καὶ μέχρι τοῦ ἑκατοστοῦ ἔτους. « Ἄλλὰ δὲν εἶσαι ὡς ὅστις μ' ἐπώλησες τὰ φαρφουρά, » ἐκραζεν ἐκπεπληγμένος ὁ τραπεζιτῆς. « Μὲ συγχωρεῖς, βαρόνε, εἶμαι αὐτὸς ὁ ἴδιος » — « Πλὴν ἐφαίνεσαι τοῦλάχιστον ὀγδοηκοντούτης. — Εἶμαι τριακοντούτης. » — « Ἐγὼ ὅμως ἐνόμισα ὅτι τὸ σεβάσμιον ἐξωτερικὸν σχῆμά σου δὲν ἐμελλε νὰ διαψεύσῃ τὴν βεβαίωσίν σου. » — « Ἄ, ἀξιότιμε βαρόνε, ἡ γενναϊότης σου μ' ἔδωκε νέαν ζωὴν· σ' εὐχαριστῶ! » Ὁ βαρόνος ἐγέλασε, καὶ ἐξέδωκε διαταγὴν νὰ πληρωθῇ τὸ συμφωνηθέν ποσόν, ἐπιλέγων, « Εἶσαι ἐξαίρετος θεατρικὸς ὑποκριτῆς καὶ μ' ἐκέρδησες! — Εἶμαι ἴσως ὁ πρῶτος ὅστις ἔκαμα τὸ τοιοῦτο, ἀπεκρίθη ὁ Ἰουδαῖος κλίνων τὴν κεφαλὴν εὐσεβάστως πρὸ τοῦ μυριοπλοῦτου ὀμοιόησκου του. » Ἐπὶ τρία ἔτη ἕκτοτε ὁ Κ. Ῥοτσίλιδ ἐπλήρωνε τὸ μηνιαῖον τίμημα, καὶ πιθανόν νὰ ἐξακολουθήσῃ ἡ μηνιαία πληρωμὴ ἐπὶ πολλὰς περιόδους ἐνιαυτῶν· ἀλλ' ὅπωςδήποτε ποτὲ δὲν μετεμελήθη διὰ τὰ πολυτελῆ ταῦτα σκευή. X. II.

ΑΝΕΚΔΟΤΟΝ. Ἀλέξανδρος βασιλεὺς Νεαπόλεως καὶ Σικελίας, τοσοῦτον ἐνδοξὸς ἐν τῇ ἱστορίᾳ διὰ τὴν ἐπιεικίαν του, ἠρωτήθη ποτὲ διατὶ τοσοῦτον κύνουετο παρὰ πάντων, ὡς καὶ παρὰ τῶν μοχθηρῶν; « Διότι, ἀπεκρίνατο, οἱ μὲν ἀγαθοὶ κερδαίνονται διὰ τῆς δικαιοσύνης, οἱ δὲ μοχθηροὶ διὰ τῆς ἐπιεικειᾶς. » Ὅποτε πάλιν τινὲς τῶν ὑπουργῶν του ἐμέμφοντο αὐ-

τὸν διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν εὐπροσηγορίαν του, ἧτις, ὡς εὐηρεστοῦντο νὰ λέγωσιν, ἦν μείζων ἢ ὅσον ἤρμοζεν εἰς ἡγεμόνα, « Τί λοιπὸν, ἐξεφώνησε, θέλετε λέοντας καὶ ἄρκτους νὰ βασιλεύωσιν ἐφ' ἡμῶν; μάθετε ὅτι ἡ σκληρότης ἐστὶ τὸ χαρακτηριστικὸν τῶν ἀγρίων ζώων, ἡ δὲ ἐπιεικεία τὸ τῶν ἀνθρώπων. »

— Εἰς τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Κίνας ἰππεύων ποτὲ ἀπήντησε πομπὴν ἄγουσαν πρὸς τιμωρίαν καταδικούς· σταθεῖς δὲ ὀλίγον ἠρώτησε τὸν λόγον. Πληροφορηθεὶς δὲ αὐτὸν ἐξεφράγη ἐν τῷ ἄμα εἰς ποταμοὺς δακρύων. Οἱ περὶ αὐτὸν αὐλικοὶ προσεπάθουν νὰ παρηγορήσωσι τὴν αὐτοῦ Μεγαλειότητα, καὶ εἰς ἐξ αὐτῶν τῶ ἀπύθυνε τούτους τοὺς λόγους· « Μεγαλειότατε, εἰς πολιτεῖαν ἀνάγκη νὰ ὑπάρχωσι καὶ ποιναι, αὗται εἰσὶν ἀναπόφευκτοι· οὕτω τὰς διέταξαν καὶ οἱ πρόην βασιλεῖς, οἱ προκατοχοὶ σου, οὕτως οἱ νόμοι ἐπιτάττουσι, καὶ ἡ διοίκησις τοῦ κράτους ἀπαιτεῖ. » Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ ἀπεκρίθη· « Δὲν κλαίω βλέπων τούτους τοὺς ἀνθρώπους τιμωρομένους· γινώσκω κάλλιστα ὅτι οἱ μὲν ἀγαθοὶ ἀνευ ἀνταμοιβῆς δὲν ἐνθαβρύνονται, οἱ δὲ μοχθηροὶ ἀνευ τιμωρίας δὲν περιστέλλονται, καὶ ὅτι ἡ διόρθωσις ἐστὶ τοσοῦτον ἀναγκαῖα πρὸς τὴν διοίκησιν κράτους, ὅσον ὁ ἄρτος πρὸς τροφήν τοῦ σώματος· ἀλλὰ κλαίω ὅτι ἡ ἐποχὴ μου δὲν εἶναι τοσοῦτον εὐδαίμων ὡς ἡ τῶν προγενεστέρων, ὅποτε αἱ ἀρεταὶ τῶν ἡγεμόνων ἐχρησίμευσον ὡς χαλινὸς πρὸς τὸν λαόν, καὶ ὅποτε τὸ παράδειγμα τῶν ἤρκει πρὸς περιστολὴν ὀλοκλήρου κράτους! »

M. Γκιόλιας.

Λύσις τοῦ ἐν τῷ 385 φυ.λαδίῳ αἰτήματος καὶ τοῦ γρίφου.

Πῦρ.

Ἡ βιομηχανία μεγαλοποιεῖ τὰ κράτη.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ.

Ἦρα φυ.λαδ. 1 Ἀπριλίου 1866.

Σελ. 20. Στήλ. 6'. Στίχ. 26. ἀντὶ σὰς ἔφερα, γράφ. σὰς ἔφεραν.

Αὐτὸς. στίχ. 37, μετὰ τὴν λέξιν μικρὸν μου, ἀντὶ , βάλει ; καὶ ἀντὶ θεῶ γράφ. δὲν.

Σελ. 28. Στήλ. 6'. στίχ. 50. ἀντὶ καθμαχθεῖσαν, γρ. καθαιμαχθεῖσαν.

Σελ. 29. Στήλ. 6'. στίχ. 39. ἀντὶ ἔτη γρ. ἔτι.

Σελ. 30. Στήλ. 4. στίχ. 35 ἀντ. Πλωγῆν γρ. πλοηγόν.

Σελ. 32. Στήλ. β'. στίχ. 3, ἀντὶ Κριτικά, γρ. Κρητικά.

ΓΡΙΦΟΣ.

